

MATOJEN RIEMUKAARI

Osallistava vihertaide julkisena taiteena post- humanismin ja taidekilpailujen kontekstissa

LAB-ammattikorkeakoulu

Kuvataiteilija (YAMK)

2025

Sari Torvinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Sari Torvinen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK 66	Valmistumisaika 2025
Työn nimi MATOJEN RIEMUKARI Osallistava vihertaide julkisena taiteena posthumanismin ja taidekilpailujen kontekstissa		
Tutkinto ja koulutusala Kuvataiteilija (YAMK), julkisen taiteen asiantuntija		
Toimeksiantajaorganisaatio ---		

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin vihertaidetta julkisen taiteen ilmaisumuotona ja pyrittiin osoittamaan, että vihertaide voi toimia julkisen taiteen kontekstissa yhtä lailla kuin perinteisemmätkin taidemuodot. Sen vuoksi tutustuttiin vihertaidetta tekevien taiteilijoiden teoksiin ja erilaisiin ilmaisukeinoihin. Huomiota kiinnitettiin myös osallistavuuden muotoihin, viljelytapojen valintaan sekä teosten elinkaaren ja huollon kysymyksiin.

Lisäksi hypoteesina oli, että vihertaidetta ei juurikaan hankita julkisen taiteen kilpailuissa ja portfoliohauissa. Tämän vuoksi tarkasteltiin vuoden mittaista otosta julkisen taiteen toteutuneista teoshankinnoista ja avautuneista taidehauista 2024–2025. Sen avulla pyrittiin löytämään teoshankintojen kriteereitä ja näkemään, voisiko vihertaide vastata niihin.

Vihertaiteen ilmaisun kysymyksiä ja käytännön ratkaisuja tutkittiin Sari Torvisen taiteellisen opinnäytetyön *Matojen riemukaari* moniammatilliseen yhteistyöprosessiin paneutumalla. Verrokkitaideilijoiden teosten tutkimisella laajennettiin kuvaa mahdollisuuksista. Lisäksi teosta asemoitiin taiteen kentällä esittelemällä muita siihen liittyviä taidesuuntauksia.

Opinnäytteen teoreettinen viitekehys nojasi posthumanismiin ja sen piiriin kuuluviin eläinfilosofiaan ja kasvifilosofiaan. Näiden avulla tarkasteltiin erityisesti ihmisten ja ei-inhimillisten valtasuhteita, affirmatiivista huolenpitoa ja lajien yhteenkietoutumista.

Julkisen taiteen teoshankintojen tärkeimpiä kriteereitä otoksen mukaan olivat värikyky, kolmiulotteisuus ja pysyvyys. Lisäksi tärkeitä olivat kohdespesifien seikkojen huomioiminen, tekninen laadukkuus, pitkäikäisyys, taiteellinen laatu ja ylläpidon vaikeus. Yksikään otoksen teos ei ollut vihertaidetta.

Opinnäytetyö toteaa, että vihertaide pystyy vastaamaan hakujen toiveisiin pysyvyydestä ja taiteellisesta laadusta. Pysyvyys vain on ajateltava sellaisena, että teos voi muuttaa ajan kuluessa muotoaan. Taiteellinen laatu on kiinni teoksen ideasta ja toteutuksesta, ei käytetyistä tekniikoista ja materiaaleista. Ekologisesti toteutettu vihertaide voi olla myös osa kaupunkien kestävyysmurrosta. Silloin se vastaa teosten kestävyysvaateeseen ekologiankin tasolla. Lisäksi teoksen tuoma kokonaisuus taidekemukseksi, yhteisöllisenä toimintana ja ekologisenä tekona voi laajemmin tarkasteltuna ylittää hoitokulut.

Asiasanat

julkinen taide, osallistava taide, vihertaide, posthumanismi, taidekilpailut

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Sari Torvinen	Thesis, UAS	2025
	Number of Pages	
66		
Title of Publication		
TRIUMPHAL ARCH OF WORMS		
Participatory Green Art as Public Art in the Context of Posthumanism and Art Competitions		
Degree, Field of Study		
Visual Artist (UAS), Public Art Expert		
Organisation of the client ---		

Abstract

The thesis explored green art as a form of public art expression and aimed to show that green art can function in the context of public art just as well as more traditional art forms. It therefore explored the works and different means of expression of green art practitioners. Attention was also paid to forms of participation, the choice of cultivation methods and issues of life cycle and maintenance of the works.

In addition, it was hypothesised that green art is rarely acquired through public art competitions and portfolio searches. Therefore, a one-year sample of public art acquisitions and open art calls 2024–2025 was examined to identify criteria for art acquisitions and to see if green art could meet them.

Issues of green art expression and practical solutions were explored by looking at the multi-professional collaborative process of Sari Torvinen's art thesis *Triumphal Arch of Worms*. By examining the works of peer artists, the picture of possibilities was broadened. In addition, the work was positioned in the art field by introducing other related art movements.

The theoretical framework of the thesis was based on posthumanism and the philosophy of animals and plant philosophy within it. In particular, these were used to examine human–nonhuman power relations, affirmative care and the interconnectedness of species.

According to the sample, the most important criteria for public art acquisitions were colourfulness, three-dimensionality and permanence. Other important criteria were consideration of site-specific issues, technical quality, longevity, artistic quality and ease of maintenance. None of the works in the sample was green art.

The thesis concludes that green art can meet the criteria of durability and artistic quality. Permanence is simply to be thought of so, that a work can change its form over time. Artistic quality depends on the idea and execution of the work, not on the techniques and materials used. Ecologically realised green art can also be part of the urban sustainability revolution. In this case, it responds to the need for sustainability of works at an ecological level as well. Moreover, the overall benefits of the work as an artistic experience, a community activity and an ecological act can, in a broader sense, exceed the management costs.

Keywords

public art, participatory art, green art, posthumanism, art competitions

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Opinnäytteeseeni liittyvät tärkeimmät käsitteet taiteessa ja filosofiassa	3
2.1	Julkinen taide	3
2.2	Paikkasidonnainen taide	6
2.3	Osallistava taide.....	9
2.4	Taidetta maaperästä ja elävistä organismeista.....	12
2.4.1	Maataide	12
2.4.2	Biotaide	14
2.4.3	Vihertaide	16
2.5	Posthumanismi	19
2.5.1	Lajismi, kasvifilosofia ja eläinfilosofia	20
3	Viljelyä omaehtoisesti ja maaperää hoitaen	24
3.1	Kaupunkiviljely	24
3.2	Sissiviljely.....	25
3.3	Permakulttuurinen viljely	25
4	Vihertaide ja julkisen taiteen kilpailut.....	29
4.1	Toteutuneet julkisen taiteen teokset Suomessa 2024–2025	29
4.2	Kilpailuohjelmien kriteerit julkiselle taiteelle Suomessa 2024–2025	30
4.3	Vihertaiteen mahdollisuudet julkisena taiteena.....	32
5	Teokseni suhteessa julkisen taiteen esimerkkeihin.....	34
5.1	Lyhyt kuvaus <i>Matojen riemukaaresta</i>	34
5.2	Egle Oddo: <i>Evolutionary Garden</i>	34
5.2.1	<i>Matojen riemukaari</i> suhteessa Oddon taiteeseen.....	37
5.3	SIMKA: <i>FRI TID</i>	40
5.3.1	<i>Matojen riemukaari</i> suhteessa SIMKA:n taiteeseen	41
6	Teosprosessi	42
6.1	Kasvit, ruoka ja ekologia aiemmassa tuotannossani	42
6.2	Paikan havainnointi ja valinta.....	45
6.3	Sisällölliset ja esteettiset valinnat.....	48
6.4	Toteutukselliset valinnat.....	54
7	Yhteenveto	59
	Lähteet.....	62

Liite 1. Taiteellinen opinnäytetyö: *Matojen riemukaari*

Liite 2. TOTEUTUNEET JULKISEN TAITEEN TEOKSET 2024–2025

Liite 3. TAIDEKILPAILUJEN KRITEERIT 2024–2025

1 Johdanto

Taiteen tekemisen ekologiset vaikutukset puhuttavat taiteilijoita entistä enemmän ja viime aikoina vaikutusten arvioimiseen on tullut uusia työkaluja. Vastikään julkaistu julkisen taiteeteoksen ympäristölaskuri tuottaa suuntaa antavan tuloksen teoksen hiilijalanjäljestä. Sitä taiteilija voi käyttää päästöjen ilmoitusta vaativissa kohteissa, mutta myös vertaillessaan ylipäätään käyttämiensä eri työtapojen vaikutusta ilmastoon. (Turun Ammattikorkeakoulu 2023.)

Vuodesta 2025 alkaen rakennushankkeiden, ja niissä toteutuvien julkisen taiteen teosten, on Suomessa laskettava elinkaarensa aikainen hiilijalanjälki (Turun Ammattikorkeakoulu 2025). Teoksilla voi olla myös hiilikädenjälki, joka viittaa teoksesta syntyviin päästövähennyksiin. Teokseen itseensä on voinut sitoutua jo sen syntyvaiheessa kasvihuonekaasupäästöjä tai teos voi sitouttaa niitä itseensä myöhemmin. (Korpela 2025, 6.)

Kaupunkisuunnittelussa korostuu tarve etsiä ratkaisuja, joilla voidaan hillitä ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Viherrakentaminen, kuten esimerkiksi viherkattojen käyttö, voi tarjota apua erilaisiin ympäristöhaittoihin. Viherkatot imevät tulvavesiä, viilentävät kaupunkia ja vaimentavat melua. Kaiken kaikkiaan tarvitaan uusia tapoja suunnitella rakennettua ympäristöä. (Helsingin yliopisto 2021.)

Tätä taustaa vasten ei olekaan ihme, että taiteilijat ovat paitsi käsitelleet ympäristöaiheita tuotannossaan, myös pyrkineet löytämään taiteelleen ilmaisumuotoja, jotka rasittavat ympäristöä vähemmän kuin perinteiset materiaalit ja työtavat. Omaa vastaustani kysymykseen työstin, kun tein taiteellista opinnäytetyötäni *Matojen riemukaari*. Opinnäytetyö on teosehdotus julkisen taiteen kilpailuun ja teos koostuu kierrätyspuusta valmistetusta veistoksesta ja viljelylaatikoista sekä permakulttuurisilla menetelmillä hyvinvoivassa maassa kasvateista ruokakasveista.

Madot ovat pääosassa veistoksellisten elementtien aiheena ja pyytämättään osallisia myös teoksen toteutukseen, sillä ne toimivat maan muokkaajina ja kasvun mahdollistajina. Kasvit on valittu niin, että ne tukevat ja hyödyttävät toisiaan. Teos tarjoaa ihmisille mahdollisuuden osallistua kasvien hoitoon ja hyödyntää niistä saatavaa satoa.

Käsittelen opinnäytetyöraportissani vihertaidetta julkisen taiteen ilmaisumuotona. Pyrin osoittamaan, että vihertaide voi toimia julkisen taiteen kontekstissa yhtä lailla kuin perinteisemmätkin taidemuodot. Neljännessä luvussa teen katsauksen viimeisen vuoden aikana valmistuneisiin julkisiin taideteoksiin ja avautuneisiin julkisen taiteen hakuihin Suomessa. Hypoteesini on, että vihertaidetta ei juurikaan hankita julkisiin kohteisiin.

Tarkastelen, millaisia hankitut teokset ovat, millaista taidetta nyt haetaan ja mitkä ovat vihertaiteen mahdollisuudet tässä yhteydessä. Pohdiskelen lisäksi, miten julkisen taiteen rahoitusta suunniteltaessa pystyttäisiin huomioimaan vihertaide nykyistä paremmin. Tutkimukseni tuottaa argumentteja vihertaiteen puolesta ja auttaa näkemään, miten kaupunkien vihreyttä ja kestäväää kehitystä voi lisätä myös taiteen keinoin.

Toisessa luvussa avaan teokseeni liittyviä taidesuuntauksia, kun yritän löytää määritelmiä, jotka kuvaisivat teokseni eri puolia. Tutustun myös posthumanismin käsitykseen nykyajasta ja siitä, miten sen haasteisiin voisi parhaiten vastata. Mietin sitä, miten affirmaation etiikasta nousevat huolenpidon käytännöt liittyvät työskentelyyni. Posthumanismin kattokäsitteen alla vaikuttavat eläinfilosofia ja kasvifilosofia käsittelevät ihmisten ja ei-inhimillisten valtasuhteita, mutta myös eri lajien yhteenkietoutuneisuutta. Ajattelen, että niihin tutustuminen voi auttaa hahmottamaan oman teokseni valta-asetelmia entistä selvemmin.

Posthumanistisen keskustelun sanastoon kuuluvat termit inhimillinen ja ei-inhimillinen eläin tai ihmiset (humans) ja ei-inhimilliset (nonhumans). Niillä pyritään välttämään lajihierarkioiden ylläpitämistä. (Lummaa & Rojola 2020, 19–20). Totuttelen tähän terminologiaan ja käytän tekstissäni useissa yhteyksissä muotoja ihmiset ja ei-inhimilliset. Asiayhteydestä lukija voi päätellä, millaisia lajeja silloin voi kuulua ei-inhimillisiin. Lisäksi käytän sanaa kasvi silloin, kun viittaa ainoastaan niihin ei-inhimillisiin, jotka kykenevät yhteyttämään. Eläinfilosofian ja kasvifilosofian yhteydessä käytän myös sanaa ei-inhimillinen eläin. Toivottavasti lukija pysyy mukana huolimatta termien vaihtelusta.

Kolmannessa luvussa taustoitan teokseni keskeistä sanomaa ruokamullan vähenemisestä ja valintaani käyttää permakulttuurisia viljelymenetelmiä. Esittelen samassa luvussa lisäksi kaksi erilaista tapaa tuottaa ruokaa kaupunkiympäristöissä: sissiviljelyn ja kaupunkiviljelyn.

Viidennessä luvussa esittelen tarkemmin taiteellisen opinnäytetyöni luonnehtimalla sen eri elementtejä. Kuudennessa luvussa tutkin Egle Oddon ja SIMKA:n teosesimerkkien avulla sitä, miten eläviä kasveja on julkisessa taiteessa käytetty osana ilmaisua. Vertaan samalla oman teokseni ratkaisuja esimerkkiteoksiin. Seitsemännessä luvussa esittelen *Matojen riemukaaren* syntyprosessin, joka vaati monenlaista yhteistyötä. Lopun yhteenvedossa palaan esittämiini tutkimuskysymyksiin ja tarkastelen sitä, miten olen niihin pystynyt vastaamaan ja mitä olen prosessissa oppinut.

2 Opinnäytteeseeni liittyvät tärkeimmät käsitteet taiteessa ja filosofiassa

2.1 Julkinen taide

Julkisen taiteen määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Yleisissä mielikuvissa käsite liittyy ensisijaisesti veistoksiin puistoissa ja aukioilla tai muraaleihin talojen julkisivuissa. Joku saattaa muistaa, että onhan graffitikin julkista taidetta. Vastikään uutisoitiin, miten Vantaan poliitikot puolustivat kaupunkikuvaan materiaalikustannuksilla ja talkootyönä syntyneitä graffiteja, mutta eivät olisi valmiita panostamaan verorahoja sisätiloihin tuotavalle graffitille (Salomaa 2025). Julkisen taiteen teoksia näytetään siis arvostettavan kovin eri tavalla riippuen tekotavasta ja siitä, mihin tekijät asettuvat korkeakulttuurin ja alakulttuurin janalla.

Julkista taidetta voi lähteä kuvaamaan hyvin avoimena käsitteenä, joka ei sulje pois minikäänlaista tekotapaa, materiaalia tai prosessia. Se voi olla teos, joka vaatii vuosien suunnittelun ja neuvotteluja tai tapahtua hetkellisenä, spontaanisti, ilman lupaa ja lähes missä tahansa – myös gallerioissa ja museoissa. Julkisen taiteen teoksissa ei välttämättä haeta sellaista yhteistä nimittäjääkään, jota kaikki ymmärtävät ja kannattavat. (Publicart.ie, 2025.) Tällainen laaja käsitys julkisesta taiteesta korostaa taiteilijan vapautta.

Toisaalta julkiseksi taiteeksi kutsutaan useimmiten sellaista taidetta, joka on tehty tilaustyönä ulkopuolisella rahoituksella julkiseen tai puolijulkiseen tilaan (Julkinentaide.fi 2025). Viittaan juuri tähän määritelmään, kun käytän jatkossa raportissani käsitettä julkinen taide. Tästäkin näkökulmasta taide voi olla moninaista, mutta sitä tehdään tilaajan kanssa neuvotellen.

Näin nähtynä julkisella taiteella on useimmiten joitakin yhteisiä piirteitä: Suurin osa teoksista toteutuu julkisena tilauksena, johon liittyy kilpailuprosessi, pitkäaikainen suunnitteluvaihe, neuvotteluja ja hyväksyttäminen. Usein hankkeissa painotetaan teoksen ja yleisön suhdetta, sitä, että teos tehdään jollekin joukolle ihmisiä ja joskus myös heidän kanssaan. Lisäksi teos toteutuu aina jossain spesifissä tilanteessa. Tilanne käsittää niin sijoituspaikan, tilaavan tahon kuin asiayhteydenkin. Konteksti onkin äärimmäisen tärkeää sille, miten teos suunnitellaan, toteutetaan, sijoitetaan ja ymmärretään. (Shaffrey 2018, 13–14.)

Olemme julkisen taiteen asiantuntijan opinnoissa (kuvataiteilija, ylempi AMK-tutkinto, LAB-ammattikorkeakoulu) paneutuneet tällaisessa kehyksessä toimivan julkisen taiteen toteutukseen, prosesseihin ja reunaehtoihin. Julkinen taide on toimintaympäristö, jossa taiteilijan pitäisi löytää tasapaino taiteellisen vapauden, tilaajan toiveiden, ympäristön rajoitteiden ja yleisön kohtaamisen välillä. Lisäksi julkisen taiteen hankkeet ovat taiteilijoille merkittävä ja kilpailtu tulonlähde.

Julkinen taide nykyisellään kattaa niin monia muotoja katoavasta taiteesta poliittiseen aktivismiin ja muistomerkeistä maataiteeseen, että sen niputtaminen yhden käsitteen alle voi tuntua hankalalta. Ehkä julkinen taide on vain yksinkertaisesti taidetta? Julkinen taide ei myöskään ole mikään uusi ilmiö: Paleoliittiset luolamaalaukset ja keskiaikainen kirkollinen taide ovat nekin julkista taidetta. (Shaffrey 2018, 9.)

Terminä julkinen taide on kuitenkin uudempi. Se tuli käyttöön 1960-luvun loppupuolella USA:n ja Iso-Britannian valtiollisten prosenttitaideohjelmien myötä, jotka rahoittivat julkisen rakentamisen, kuten teiden, julkisten rakennusten ja valtion vuokra-asuntotuotannon yhteydessä toteutettavia taideteoksia. Pitkään niillä hankittiin lähinnä pysyviä paikkasidonnaisia veistoksia. (Shaffrey 2018, 9–10.)

Suomessakin julkista taidetta rahoitetaan usein prosenttiperiaatteen mukaisesti. Se ohjaa siihen sitoutuneita kuntia käyttämään osan rakennushankkeen määrärahasta, esimerkiksi yhden prosentin, taidehankintoihin. On myös monia muita tapoja, joilla julkiset ja yksityiset rakennuttajat voivat tehdä taidehankintoja uudisrakentamisessa, peruskorjauksessa, täydennysrakentamisessa ja infrarakentamisessa. Esimerkiksi rahastomallissa rakennuttajat ohjaavat rakennusoikeuden kerrosneliömäärän mukaan lasketun summan yhteiseen rahastoon, jolla toteutetaan taidehankkeita ja kulttuuritapahtumia alueella. Kunta voi myös tontinluovutusehdoissa velvoittaa rakennuttajan toteuttamaan taidehankintoja. Kunnan julkisen taiteen periaatteet saatetaan lisäksi määritellä asiakirjaan, joihin kirjataan kaikki sen käyttämät julkisen taiteen rahoituksen, toteutuksen ja ylläpidon tavat sekä niiden vaatimat poikkihallinnolliset prosessit. (Pulkinen 2019, 4–7)

Julkisella tilalla tarkoitetaan kaikille avointa kaupunkitilaa, kuten katuja, toreja tai puistoja. Puolijulkisesta tilasta puhutaan, kun tilan käyttö on yleisölle jollain tapaa rajoitettua. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi piha-alueet, koulut ja sairaalat. (Julkinentaide.fi 2025.) Taiteilijan olla vaikea ennakoida, millaiset yleisöt kohtaavat teoksen julkisissa tiloissa. Puolijulkisissa tiloissa käyttäjäkunta on usein suppeampi, jolloin teoksen voi kohdentaa selkeämmin jollekin joukolle.

Oma teosideani on suunniteltu julkiseen tilaan kaikkien kohdattavaksi. Kuitenkin sijoituspaikkaa analysoidessani pystyin erottamaan joitakin odotettavissa olevia selkeitä käyttäjäryhmiä. Alueella on paljon päiväkotiryhmiä, leikkiviä lapsia, lasten vanhempia ja kaupunkiviljelyä harrastavia ihmisiä. Mietin erityisesti näitä ryhmiä teosta kehitellessäni.

Jacob Dahlgrenin *Early One Morning, Eternity Sculpture* (Kuva 1) vuodelta 2019 on HAM:n hallinnoimassa ja kuratoimassa Helsingin kaupungin taidekokoelmassa. Se on esimerkki julkiseen tilaan tehdystä taideteoksesta. Teoksen alimmilla osilla saa istuakin, joten sillä on

kohtaamispaikan ja kaupunkikalusteen piirteitä. Teos on sijoitettu Helsingin Kalasatamaan. (HAM Helsingin taidemuseo a.)

Elina Aution *Sateenkaarikynä* (Kuva 2) vuodelta 2022 kuuluu samaan kokoelmaan. Se on sijoitettu päiväkotikiinteistön Kumpupilveen Kumpulan kaupunginosassa Helsingissä. Päiväkotitiloihin on rajoitettu pääsy ja teos on esimerkki puolijulkiseen tilaan tehdystä teoksesta. (HAM Helsingin taidemuseo b.)

Kuva 1. Jacob Dahlgren: *Early One Morning, Eternity Sculpture*, 2019 (HAM Helsingin taidemuseo a)

Kuva 2. Elina Autio: *Sateenkaarikynä*, 2022 (HAM Helsingin taidemuseo b)

2.2 Paikkasidonnainen taide

Julkinen taide on usein jossain määrin, mutta ei välttämättä, paikkasidonnaista. Millaisesta sidoksesta taiteen ja paikan välillä oikein puhutaan? Miten paikkasidonnaisuus voi näyttäytyä?

Paikkasidonnainen taide on suunniteltu juuri tiettyyn paikkaan, eikä sitä voi siirtää toisaalle ilman, että se menettää suuren osan merkityksestään. Käsitettä käytetään usein esimerkiksi installaatiotaiteen ja maataiteen yhteydessä. (Tate Gallery 2025.) Paikkasidonnainen teos on tehty huomioiden juuri tietyn paikan luonne, historia, nykytilanne ja käyttäjät. Se voi kommentoida tai haastaa ympäristöään ja muuttaa tilan luonnetta radikaalisti toiseksi. (Nykytaiteen museo Kiasma 2025.)

Kuraattori, kirjailija ja paikkasidonnaisen taiteen pioneeri Mary Jane Jacob (1995) ei näe paikkasidonnaista taidetta niinkään taiteena julkisiin tiloihin, vaan taiteena, joka käsittelee julkisia asioita (Hannula 2004, 18). Tämä näkökulma paikkasidonnaisuuteen sisältää pyrkimyksen sosiaaliseen muutokseen ja aktivismiin, siis osallistuvuuteen. Paikkasidonnaisuuden käsite näyttääkin olevan joustava: joskus se voi käsittää paikkana rajatun fyysisen tilan, toisinaan taas laajemmin jonkun yhteisön tai ympäröivän yhteiskunnan.

Paikka ei ole koskaan neutraali, vaan se linkittyy monin tavoin taustayhteiskuntaan. Ja koska yhteiskunnalliset rakenteet eroavat toisistaan, ei ensinäkemältä sama paikka ole merkityksiltään sama eri puolilla maailmaa tai edes samaa maata. Merkitykset eivät kovin helposti siirry sellaisinaan paikasta toiseen. (Hannula 2004, 28.) Tämän huomaa, kun ajattelee esimerkiksi huoltoasemaa. Pääkaupunkiseudulla sieltä haetaan pikaisia palveluita, kun taas syrjäseudulla se voi olla lähempänä nuorisotilaa tai vanhemman väen päivätoiminnan keskusta, jossa vietetään aikaa.

Osallistuva paikkasidonnainen taide voi olla asenteeltaan myötäsukaista: tilanteeseen mukautuvaa, harmonisuutta ja yhtenäisyyttä korostavaa ja sisältä käsin vaikuttavaa (Hannula 2004, 18). Toisaalta se voi myös vaikuttaa ulkoa käsin ja tarkoituksella puuttua tilanteeseen interventiolla (Deutsche 1992, Hannulan 2004, 18 mukaan).

Käsitetaiteen tavoin paikkasidonnaisen taiteen keskiössä ovat todellisuuden havaitsemisen ja merkityksellistämisen monet tavat. Taiteilijakaan ei ole neutraali havainnoitsija, vaan itse keskellä tapahtumia osallistujana ja merkitysten tuottajana. (Hannula 2004, 21.) Paikkasidonnaisuus haastaa taiteilijan roolia. Modernistisen käsityksen mukaan taiteilija oli henkilö, joka tuotti esteettisiä objekteja. Paikkasidonnaisissa projekteissa taiteilijan työ voi pitää sisällään mm. tuottajan, kouluttajan, koordinaattorin ja byrokraatin tehtäviä. (Kwon 2002, Hannulan 2004, 41 mukaan.) Julkisen taiteen hankkeissakin taiteilijalla voi olla vastaavalla tavalla useita tehtäviä.

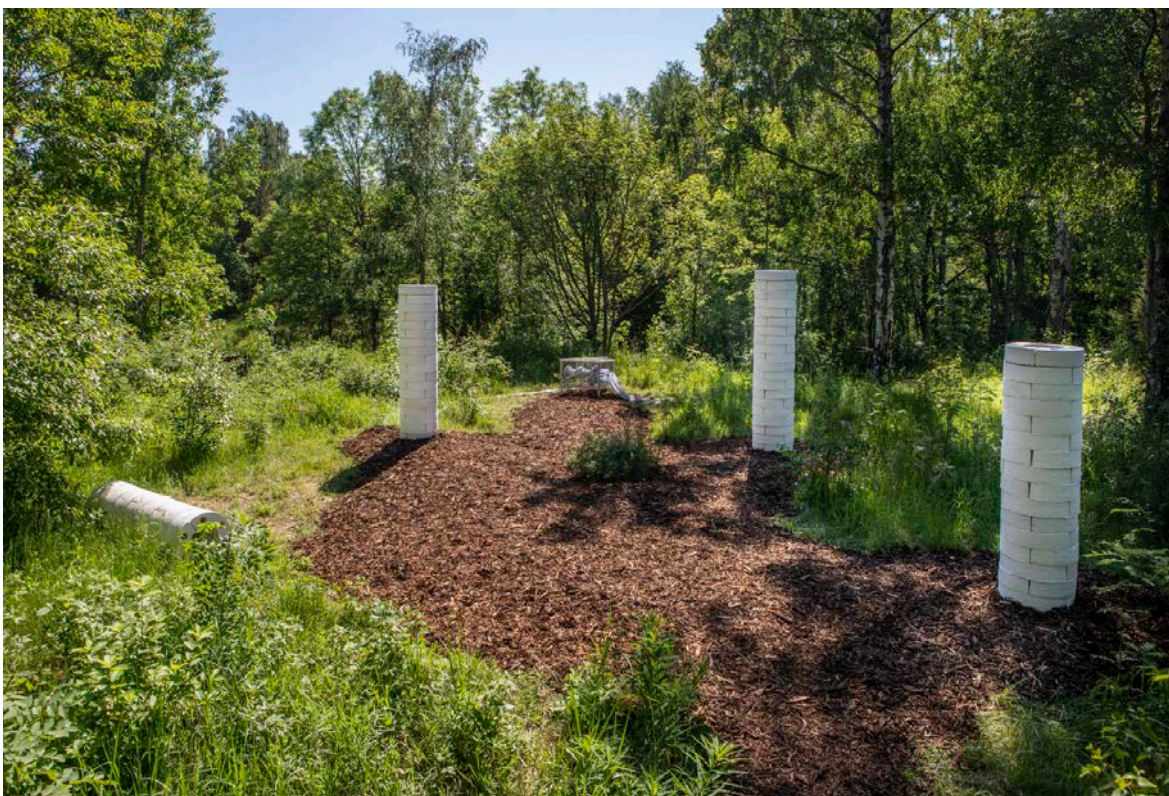
Oma teosideani on maaperään ja viljelyyn sitoutuneena osittain paikkasidonnainen. Aivan samanlaisena se ei toteutuisi missään muualla. Toisaalta itse konsepti on monistettavissa eri kohteisiin ja teoksen ulkoasua voi muokata valitun paikan pinnanmuotojen, mittakaavan ja erityispiirteiden mukaan. Teos toimii sijoituspaikassaan ja yleisöä/osallistujia kohtaan myötäsukaisesti, vaikka sen sisältö onkin kriittinen.

Carlos Amorales installoi *Black Cloud* -teoksensa (Kuva 3) eri kohteisiin vuosina 2007—2023. Teoksen 30 000 paperista yöperhosta asettuivat paikoilleen tilan arkkitehtuurin mukaan. Teos on esimerkki tilaan reagoivasta paikkasidonnaisesta taiteesta. Kuvan installointi on vuodelta 2023 näyttelystä Kunstmuseum Brandtsissa Tanskassa. (Kunstmuseum Brandts 2023.)

Teemu Lehmusruusun *House of Polypores* (Kuva 4) vuoden 2021 Helsinki Biennaalista on yhdistelmä reaaliaikaisia luonnonprosesseja, biomateriaalitutkimusta ja äänitaidetta. Se on myös esimerkki teoksesta, jonka paikkasidonnaisuus muodostuu kohteen elementtejä ja niiden kantamia merkityksiä tutkimalla. Puiden lahoaminen muuntuu teoksessa ihmisille kulttaviksi ääniksi. (HAM Helsinki Biennaali 2021.)

Kuva 3. Carlos Amoraes: *Black Cloud*, 2023 (Kunstmuseum Brandts 2023)

Kuva 4. Teemu Lehmusrusu: *House of Polypores*, 2021 (HAM Helsinki Biennaali 2021)

2.3 Osallistava taide

Osallistava taide voi terminä herättää negatiivisia tunteita. Se tuntuu sisältävän ajatuksen, että taiteilija patistelee osallistumaan tai on ylipäänsä valtapositiossa osallistujaan nähden. Kaija Kaitavuori (Taiteen edistämiskeskus 2021) pohdiskelee osallistamisen ja osallistumisen eroa ja kertoo suosivansa ilmausta osallistuminen taiteessa.

Toisaalta termi osallistava taide on yleisesti käytetty. Esimerkiksi rakennuttajille suunnattu muotoilun ja taiteen käyttöä rakentamisessa esittelevä opas käyttää juuri tätä ilmausta (Rikkinen & Perttula 2020, 14). Yhtä lailla osallistavuus nousee esiin julkisen taiteen kilpailuissa. Vastikään esitetyssä Valkeavuoren kampuksen taiteen visiossa mainitaan taiteen lähtökohtina paikka- ja yhteisösidonnaisuus, monimuotoisuus ja osallistaminen (Kaarinan kaupunki). Uskon, että monille julkisen taiteen tilaajille osallistaminen on tullut käsitteenä tutuksi kuntalaisten osallistamisen käytännöstä kunnan päätöksenteossa. Se on voinut muokata maaperää sille, että osallistaminen nähdään tuttuna ja hyväksyttynä keinona ihmisten sitouttamiseen myös julkisen taiteen hankkeissa.

Osallistava työskentely taiteessa ylittää kauas ja sitä eri tavoin painottavat termit kietoutuvat toisiinsa. Yleisön osallistuminen teokseen on tuttua niin dadaismin, Fluxuksen kuin Joseph Beuysin taiteessa. Osallistava taide voi olla toimintamuodoltaan esim. yhteisötaidetta, aktivistitaidetta tai dialogista taidetta. (Lecklin 2018, 80–81.)

Osallistava taide tarvitsee toteutuakseen taiteilijan ja yleisöjen yhteistyötä. Nicolas Bourriaud toi taidekeskusteluun käsitteen relationaalinen estetiikka. Sen mukaiset taideteokset pohjaavat ihmisten välisiin suhteisiin ja nämä suhteet itsessään muodostuvat esteettisiksi objekteiksi. (Bourriaud 2009; Bourriaud 2010, Lecklinin 2018, 81 mukaan.) Grant Kesterin (2004) kirjoitukset dialogisesta estetiikasta muotoilivat uusiksi taiteilijan ja yleisön vuorovaikutusta. Hänestä taiteilija voisi toimia ihmisten kanssa sitoutuneena myötätuntoisuuteen, avoimuuteen ja kuunteluun. (Shaffrey 2018, 15.) Tällainen taiteilijakuva on jotain muuta kuin perinteinen mestaritaiteilija. Se korostaa taitelijan kommunikaatiotaitoja ja vaatii herkkää silmää tilanteiden valtasuhteille.

Suzanne Lacy (Lacy 1995, 19–20) kutsuu julkisessa tilassa toimivaa tai julkisen tilan käsitettä tutkivaa osallistavaa taidetta nimellä New Genre Public Art, uusi julkinen taide. New Genre viittaa kuvataiteen ei-traditionaalisiin menetelmiin. Julkisen taiteen kontekstissa niitä ovat Lacyn mukaan erilaiset osallistavat käytännöt. Lacykin näkee, että taiteilijan ja yleisön suhde voi olla teos sinällään.

Kester (1999) pitää tärkeänä tunnustaa osapuolten valtaerot tietynlaisessa oppimisen ja eitekemisen hetkessä ennen yhteistyöhön ryhtymistä. Tällaista periaatetta hän kutsuu

kuuntelemisen estetiikaksi. (Kantonen 2005, 76.) Dialoginen työskentelytapa perustuu vuoropuheluun ja taiteen tekemiseen, jonka taiteilija fasilitoi, mutta ei tuota teosta yksin. Esteettistä elämystä arvioitaessa Kester (2004) määrittelee itse dialogin esteettiseksi (Lecklin 2018, 84). Ajatusta haastaa mm. Claire Bishop (2006), jonka mukaan tällainen empatian ja etiikan korostaminen antaa vähemmän arvoa esteettiselle ja poliittiselle vaikutukselle. Nämä ovat hänen mukaansa teosten taiteellisen laadun arvioimisessa ensiarvoisen tärkeitä. (Shaffrey 2018, 16.)

Millaista osallistuminen ja osallistaminen taiteessa sitten on? Kaitavuori (Kaitavuori 2018, 16) lajittelee osallistumisen tavat neljään eri kategoriaan. Yksi ja sama teos saattaa kuulua useampaankin eri kategoriaan, riippuen siitä, mitä teoksen aspekteja tai vaihetta tarkastellaan. Olen kääntänyt alla olevan taulukon (Taulukko 1) itse englannista suomeksi ja vastaan näin ollen kaikista mahdollisista virheistä.

Osallistumisen typologia.

	Reaktiivinen/heteronominen osallistuminen	Aktiivinen/autonominen osallistuminen
Esittämiseen osallistuminen	KOHDE Interventio	KÄYTTÄJÄ Alusta
Valmistamiseen osallistuminen	MATERIAALI Tuotanto	KANSSALUOJA Työpaja

Taulukko 1. Osallistumisen typologia (Kaitavuori 2018, 16)

KÄYTTÄJÄ-ryhmä sisältää teoksia, jotka vetävät katsojat mukaan niiden kokemisen prosessiin. Taiteilijan luomalla vuorovaikutteisella alustalla/paikalla voi kuka tahansa viettää aikaa ja halutessaan myös pitäytyä passiivisen katselijan roolissa. (Kaitavuori 2018, 16.)

MATERIAALI-ryhmän teokset vaativat ihmisten läsnäoloa ja osallistumista niiden valmistusvaiheessa. Taiteilija suunnittelee ja valvoo teoksen toteutumista sekä määrittelee etukäteen osallistujien panoksen. Ihmisiä käytetään heidän suostumuksellaan teosten kohteena ja materiaalina tai työvoimana niiden tuottamisessa. (Kaitavuori 2018, 16.)

KANSSALUOJA-ryhmän teokset ovat riippuvaisia ihmisten aktiivisesta osallistumisesta ja yhteistyöstä. Osallistujien oletetaan tuovan omia aloitteitaan ja ideoitaan mukaan ja myötävaikuttavan teoksen sisältöön. Taiteilija määrittelee toimintaympäristön, mutta sisällöstä päättävät ja sitä tuottavat suurelta osin osallistujat. (Kaitavuori 2018, 16.)

KOHDE-ryhmään kuuluvissa teoksissa luodaan tilanteita ja interventioita, joihin tietämättään osallistuvat tahot pakotetaan reagoimaan. Yleisön ja osallistujan välinen rooliero on epäselvä. Muihin esitettyihin ryhmiin verrattuna tällainen teos kääntää osallistumisen toisin

päin: taiteilijat tunkeutuvat ihmisten elämään, sen sijaan että kutsuisivat ihmisiä osallistumaan heidän taiteeseensa. (Kaitavuori 2018, 16.)

Pilvi Takalan teos *The Trainee* (Kuva 5) vuodelta 2008 kuuluu tähän kategoriaan. Takala työskenteli harjoittelijan roolissa kuukauden ajan markkinointiosastolla Deloitte Helsingissä. Vain kaksi henkilöä yrityksessä tiesi, että kyseessä oli taideteos. Aluksi Takala käyttäytyi kuin olisi oikeasti ollut harjoittelija, mutta loppupuolella hänen käyttäytymisensä sai erikoisia piirteitä. Hän saattoi viettää päivän työpisteellään sammutetun tietokoneen äärellä paikoillaan tai ajaa hissillä toistuvasti ylös ja alas. Takala salakuvasi työtoveriensa reaktiot, jotka olivat hämmentyneitä ja huolestuneita. Myös hänen esimiehensä sai viestejä, joissa kehoitettiin ryhtymään toimenpiteisiin. Videoissa esiintyviltä ihmisiltä pyydettiin jälkikäteen lupa materiaalin julkaisemiseen. (Kaitavuori 2018, 17.) Näen *The Trainee* -teoksen myös esimerkkinä paikkasidonnaisen taiteen yhteydessä esittelystä keskeyttävästä toimintatavasta.

Kuva 5. Pilvi Takala: *The Trainee*, DVD pysäytyskuva, 2008 (Lange 2012)

Millaisena osallistavuus näkyy *Matojen riemukaarissa*? Se on eri vaiheissa ja eri osapuolille erilaista. Valmista työtä katsomaan tulevat tai satoa keräävät ihmiset ovat käyttäjän

roolissa. Viljelylaatikoiden maaperää valmistelemissa työpajoissa heistä tulee teoksen materiaalia työvoiman muodossa.

Samalla tavalla materiaalina, siis työvoimana, voisi nähdä ei-inhimillisten osan: madot tekevät multaa ja kasvit kasvavat penkeissä, jolloin teos muotoutuu juuri niiden työpanoksen ansiosta. Molempien osallisuus on niille todennäköisesti merkityksetöntä, koska ne toteuttavat siinä yksinkertaisesti omaa olemisen tapaansa. Minulla ei ole niiden suostumusta osallistua teokseen, joten tässä yhteydessä en voi pitää niitä kanssaluojina.

Ehkä kasvit ovat teoksessa myös kohteen roolissa, joutuvathan ne kasvamaan juuri siinä paikassa, missä niiden annetaan kasvaa. Madoilla ei pakkoa toimia mitenkään muuten kuin toimisivat joka tapauksessa, mutta kasvit olen valinnut ja asetellut vieruskumppaneiksi ja killoiksi. Tuskin ne kuitenkaan kärsivät tästä. Kuvittelen niiden itse asiassa hyötyvän tilanteesta siihen saakka, kunnes tulevat syödyiksi.

2.4 Taidetta maaperästä ja elävistä organismeista

Halusin tutkia taidesuuntauksia, jotka käsittelevät omassa teoksessani olevia keskeisiä elementtejä: maata, viljelyä, kasveja ja eliöitä. Esittelen valitsemani taidesuuntauksset lyhyesti ja pohdin myös sitä, miten *Matojen riemukaari* suhteutuu niihin.

Maataide, ympäristötaide ja biotaide ovat kuvataiteessa vakiintuneita käsitteitä. Sen sijaan vihertaide on terminä melko satunnaisessa käytössä. Halusin kuitenkin tuoda sen esiin, sillä se tuntuu kuvaavan ainakin teokseni puutarhanhoidollista osaa melko hyvin.

2.4.1 Maataide

Maataide muotoutui 1960–1970-luvuilla ja sen synty liittyi taiteen tekemisen, esittämisen ja vastaanoton uusiin käytäntöihin. Maataiteen teokset tehtiin yleensä ulkotilassa ja osana ympäristöä, joka tyypillisesti oli etäinen tai asumaton alue. Teokset haastoivat siihen saakka vallinnutta taiteen objektikeskeisyyttä ja muuttuivat usein prosessuaalisiksi, performatiivisiksi ja kehollisiksi. Näin myös kuvanveiston kenttä laajentui. (Johansson 2004, 14–16.)

Teoksissa on voitu käyttää maa-ainesta galleriatiloissa tai toteuttaa ne maahan tai maanpintaan eri tavoin (Moffitt 1988; Tiberghien 1995, Johanssonin 2004, 29 mukaan). Ilmaisua on voinut olla hyvin monumentaalista tai pienieleisempää, havainnointiin ja kehollisuuteen perustuvaa (Tiberghien 1995, Johanssonin 2004, 30 mukaan). Maisemaan tehdyt teokset ovat suorassa suhteessa ympäristöönsä, ja sen myötä veistoksesta tulee paikka (Potts 2000, Johanssonin 2004, 40 mukaan). Jotkut teokset vaativat toteutuakseen katsojan läsnäoloa ja havainnointia paikan päällä, mutta useimmiten teos on koettavissa galleriatilaan

tuotuna dokumentaationa tai muuna esillepanona (Baker 1983, Johanssonin 2004, 29 mukaan).

Maataiteen teoksille on tyypillistä käyttää indeksikaalisia merkkejä (Krauss 1977, Johanssonin 2004, 19 mukaan). Ne ovat tapahtumien jälkiä kuten valokuvia tai tekstiä, jotka viittaavat teoksen synnyn vaatimiin tekoihin (Krauss 1985, Johanssonin 2004, 19 mukaan). Tapahtumakin liittyy näin osaksi teosta. Toisaalta tällainen lisäys, supplementti, ei näytä ankuroivan teoksen merkitystä, vaan ennemminkin lykkäävän sen muotoutumista aina uudelleen (Green & Lowry 1998 Johanssonin 2004, 59–60 mukaan). On siis hankalaa määritellä, mikä on varsinainen teos.

Richard Long on yksi maataiteen keskeisistä taiteilijoista. Monet hänen teoksistaan ovat muotoutuneet toistamalla yksinkertaista ympyrän tai viivan muotoista kävelyreittiä maastossa. Vähä vähältä toisto kuluttaa maanpintaa niin, että reitti tulee näkyväksi. Tästä esimerkkinä teos vuodelta 1986: *Walking a Circle in Mist - Scotland*. (Kuva 6) Toisaalta hänen teoksensa voivat olla yhtä lailla tekstimuotoisia ja kuvata jonkin kävelyretken aikana tehtyjä havaintoja tai sen tehtävänantoa. (RICHARD LONG OFFICIAL a.)

Kuva 6. Richard Long: *Walking a Circle in Mist - Scotland*, 1986 (RICHARD LONG OFFICIAL b.)

Teokseni ei ole maataidetta, mutta saan kiittää maataiteen vaikutusta siitä, että teosten toteutuminen ulkotiloissa ja luonnonmateriaaleista on jo pitkään ollut osa taiteilijoiden ilmaisukeinoja. Samoin maataiteessa esiintyvä suhde sijoituspaikkaan on suuri osa omaakin teostani tilallisesti ja sisällöllisesti.

2.4.2 Biotaide

Biotaide on kattokäsite, joka pitää sisällään eri suuntauksia, kuten bioteknisen taiteen, transgeenisen taiteen ja geneettisen taiteen. Biotaide on elävistä organismeista tai niiden kanssa tehtyä taidetta. Se koostuu täysin tai osittain ei-inhimillisistä organismeista. Biotekninen taide käyttää teknologisesti manipuloituja eläviä osia ja voi pitää sisällään mm. perinteistä jalostusta, kloonauksia, kudosiselmiä tai geenitekniikkaa. Transgeeninen taide taas hyödyntää geenitekniikalla muokattuja organismeja. Geneettinen taide on taidetta, johon liittyy tavalla tai toisella DNA. Se voi olla mm. DNA-kromosomien tai evoluutiotapahtumien esityksiä tai geneettisten prosessien simulointia. (Gessert 2010, Liite 2.)

Biotaiteen projektit voivat olla monitieteisiä, häivyttää taiteen ja tieteen rajoja tai painottaa filosofisia, yhteiskunnallisia ja ympäristöön liittyviä kysymyksiä. Niitä voidaan käyttää välittämään tieteellistä tietoa yleisölle tai ne voivat muistuttaa poliittista aktivismia. (Mitchell 2010; Bureau ym. 2014, Yetisenin ym. 2015, 724 mukaan.) Toisaalta bioteknologiaa on käytetty myös perinteisten taidemuotojen yhteydessä ja esimerkiksi tehty eläviä maalauksia bakteerien avulla (Yetisen ym. 2015, 731).

Biotaidetta on kritisoitu siitä, että elävien organismien käyttäminen taiteessa osoittaa välinpitämättömyyttä suhtautumisesta luontoon. Erityisesti ei-inhimillisten transgeeninen muokkaus on herättänyt vastustusta. (Davis ym. 2006; Bureau, 2002, Yetisenin ym. 2015, 729 mukaan.) Toisaalta moni biotaiteen teos nimenomaan tarkastelee bioteknologian eettisyyttä kriittisessä valossa (Yetisen ym. 2015, 731).

Biotaiteen estetiikka ei ole niinkään muodon klassista kauneutta kuin erilaisia kokemuksia, jotka haastavat älyllisesti (Roche ym. 2018). Kauneuden kysymys kuitenkin mietityttää biotaiteen tekijöitä jo sen vuoksi, että käsitys kauneudesta on niin erilainen tieteissä ja taiteissa. Matematiikassa ja tieteessä ylipäätään kauneus liittyy luonnonlakeihin, järjestykseen ja totuuden ideaan – joskus myös yllätyksellisyyteen (Lähdesmäki 2015b). Kauneus ymmärretään silloin jonain universaalina. Kulttuurin yhteydessä kauneus sen sijaan määritellään kulttuuri- ja kontekstisidonnaisena ja erityisenä (Lähdesmäki 2015a). (Sederholm 2020, 249–250.)

Sederholm (2020, 254–255) nostaa esiin joitakin biotaiteen estetiikalle tyypillisiä piirteitä. Alkemistisen estetiikan mukaan vastakkaiset voimat ja periaatteet voivat esiintyä

samanaikaisesti toisiinsa liittyneinä (Campagna 2018). Biotaiteessa tämä näyttäytyy elämää ja modernia teknologiaa yhdistävissä hybrideissä. Elävän ja ei-elävän yhdistäminen tuo kokemukseen mukaan ristiriitaisuutta ja outoutta. Elävien organismien käyttö merkitsee myös sitä, että teoksilla on kasvuun, muuttumiseen ja kuolemaan liittyvä kestonsa.

Johanna Rotko käyttää kuviensa teossa mikrobeja, kuten homesieniä. Kojigrammissa (Kuva 7) on käytetty elatusalustalla viljeltyä kōjia, jolle rasterikuva on valotettu UV-valolla. Teokset muuntuvat ajan myötä ja tämä kuva on ollut kuvanottohetkellä vasta kuusi päivää vanha, eikä siihen ole ehtinyt kasvaa vielä muita lajeja. (Alaja 2023.)

Kuva 7. Johanna Rotko: *Kojigrammi Mustikalle*, 2022 (Alaja 2023)

Matojen riemukaari on osittain tehty elävistä organismeista ja siinä mielessä se on selkeästi biotaidetta. Teoksen käyttöliittymänä toimii puistoon sijoitettu veistos, viljelylaatikot ja käsien upottaminen multa. Omien havaintojeni mukaan biotaide tuntuu kuitenkin yhä useammin kytkeytyvän juuri elävien organismien ja teknologian yhdistelmiin. Tämä mielikuva on niin vahva, että se tuntuu työntävän teknologiaa sisältämättömät työt jonkin toisen käsitteen piiriin. Voisiko se omalla kohdallani olla vihertaide?

2.4.3 Vihertaide

Vihertaide liikkuu taiteen, viherrakentamisen ja soveltavan estetiikan alueilla erilaisin painoituksin. Se on kattokäsite, jonka alle mahtuu monenlaista taidetta, joka käyttää elävää tai eloperäistä kasvimateriaalia: kasvitaide, ikebana, bonsai, biotaide, ekotaide, ympäristötaide, maisema-arkkitehtuuri sekä puutarha- ja puistotaide. (Sepänmaa 2017, 8–10.)

Vihertaidetta voi tehdä niin luontoon, hoitometsiin, viljelyksille, puistoihin, sisätiloihin, rakennusten ulkopintoihin kuin kotipihoillekin. Viherympäristö tuo moniaistisia kokemuksia: tuulen huminaa, puun viileää varjoa, tuoksuja ja makuja. Ihmisen ja viherympäristön vuorovaikutuksessa syntyy hyvinvointivaikutuksia jo pelkästä oleilusta. Kasvien hoivaaminen voi syventää luontosuhdetta entisestään. (Sepänmaa 2017, 13–15.)

Vihreys on merkinnyt esi-isillemme suojaa, ruokaa ja juomaa ja tämä tieto elää meissäkin, vaikka eläisimme kaupungissa. Urbaaniin ympäristöön vihreyttä voivat tuoda sammalgrafffit ja -seinät tai viherseinät. Viherseinien alla on seinään kiinnittyvä rakenne, johon on lisätty ravinteista ja kosteudesta huolehtiva kasvualusta. Vertikaaliseen kasvutapaan vaaditaan siihen sopeutuneita kasveja. (Elovirta 2017, 64, 70–72.)

Patrick Blanc ja Architects Herzon & de Meuron toteuttivat suuren viherseinän (Kuva 8) Madridiin vuonna 2007 (Vertical Garden Patrick Blanc). Se sijaitsee CaixaForumín etupihalla ja näytti vielä oikein hyvinvoivalta, kun kävin sitä ihailmassa ja kuvaamassa 2024.

Kuva 8. Patrick Blanc ja Architects Herzon & de Meuron: Viherseinä, 2007– (Vertical Garden Patrick Blanc)

Olemassa olevaa kaupunkirakennetta voi myös viedä ekologiseen suuntaan. Viherkatot voivat tuottaa satoa ja julkisivuissa voi käyttää kasveja monin tavoin. Kaupunkivihreän lisääminen viehättää ihmisten lisäksi hyönteisiä ja toimii hiilinieluna, viilentäjänä ja

hulevesien hallinnassa. (Elovirta 2017, 77–79.) Tällainen viherrakentaminen voisi tarjota hyviä tilaisuuksia vihertaideteesta kiinnostuneille taiteilijoille.

Minulla kesti pitkään tottua vihertaide-terminiin. Se tuntui jotenkin kepeältä ja sopivan enemmänkin miellyttävien ympäristöjen luomisen kuin ekologisia arvoja edustavan taiteen kuvaamiseen. Olen kuitenkin alkanut kallistua siihen, että voin tämän teokseni yhteydessä hyvin käyttää tätä sanaa. Se painottaa kasveja ja niiden kasvatusta enemmän kuin esimerkiksi biotaidete. Lisäksi julkisen taiteen yhteydessä vihertaide voisi olla terminä sellainen, joka herättää taidehankkeiden päättäjissä positiivisia mielikuvia kaupungin vihertämisestä. Vaikka tämä kuulostaa sinänsä hävyttömän laskelmoivalta, voin toisaalta todeta, että vihertämiseen pyrkiminen on kuitenkin iso osa teokseni sanomaa.

Toisena esimerkkinä vihertaideteesta otan mukaan Jan-Erik Anderssonin teoksen *Pehr Kalm Revival* (Kuva 9) vuodelta 2012. Se rekonstruoi osan Pehr (Pietari) Kalmin 1700-luvulla perustamasta puutarhasta alkuperäisille sijoilleen Sibelius-museon pihalle Turkuun. Projektin alussa alue oli villiintynyt eikä sieltä ollut enää helppoa löytää merkkejä Kalmin luomasta puutarhasta. Kalm kirjoitti aikoinaan Amerikan luontoa käsitteleviä artikkeleita ja istutti Turkuun Amerikassa näkemäänsä hyötykasveja ajatuksenaan tutkia, voisiko niitä viljellä myös Suomessa. Anderssonin teokseen valitut kasvit ovat lähinnä Kalmia-sukuun kuuluvia. Linné nimesi kasvisuvun Pehr Kalmin mukaan. (Andersson 2017, 33–34.)

Kuva 9. Jan-Erik Andersson: *Pehr Kalm Revival*, 2012 (Jan-Erik Andersson)

2.5 Posthumanismi

Halusin hahmottaa posthumanistisen filosofian avulla tätä aikaa ja sen haasteita. Toivoin myös löytäväni posthumanismista ja sen sateenvarjon alle kuuluvista eläin- ja kasvifilosofi-oista keskustelukumppanin sen analysoimiseen, mitä yhteistoimijuus ei-inhimillisten kanssa voi merkitä ja miten teokseni toimii suhteessa posthumanismin esittämään ajankuvaan. Esittelen tässä luvussa näiden filosofian suuntausten taiteelliselle työskentelylleni relevantteja piirteitä ja teen havaintoja niiden suhteesta teokseeni.

Paneuduin posthumanistiseen filosofiaan tutustumalla Rosi Braidottin ajatteluun. Hänen mukaansa elämän, ajattelun ja ihmisen määrittely on muutoksessa. Ajatteluprosesseja siirtyy koneiden tehtäväksi ja niiden välillä tapahtuviksi. Elämän luominen laboratorioissa on nykypäivää. Samaan aikaan elämän edellytykset maapallolla ovat joutumassa ahtaammalle kuudennen sukupuuttoaalton myötä. Braidottin mielestä tämä vaikuttaa subjektin muokkaukseen posthumanistiseksi sekä siihen, miten yhteiskuntien tulisi järjestäytyä ja huomioida inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat. (Braidotti 2024, 14–18.)

Braidotti (Braidotti 2024, 14–15) puhuu ihmisenjälkeisestä tilanteesta, joka on käynnissä edistyneessä kapitalismissa, kun posthumanismi ja postantroposentrismi lähentyvät. Posthumanismi kritisoii humanistista ihmisihannetta, jota käytetään kaikkien asioiden yleisenä mittarina. Postantroposentrismi taas kohdistaa kritiikkinsä lajien väliseen hierarkiaan ja ihmisen erityisaseman korostamiseen. Braidotti käyttää ihmisenjälkeisyyden käsitettä yhtenä piirteenä, joka liittyy tähän aikaan ja kontekstiin, ei siis jonkinlaisena dystooppisena visiona.

Ajallemme on tyypillistä neljännen teollisen vallankumouksen uusien teknologioiden nopea kehitys ja toisiaan lähentyminen, mikä hämähäyttää digitaalisen, fyysisen ja biologisen rajoja (Schwab 2015, Braidottin 2024, 15 mukaan). Tietoa ja ajattelukapasiteettia tuotetaan enenevässä määrin ihmismielen ulkopuolella ja elämän perustana olevia solunjakautumisia synnytetään laboratorioissa mm. kantasolututkimusten, keinohedelmöityksen ja keinolihan tuotannon yhteydessä (Braidotti 2024, 28–29).

Teknologinen kehitys tuntuu avaavan uskomattomia mahdollisuuksia. Samalla käynnissä on kuitenkin ihmisen toiminnasta johtuva kuudes sukupuuttoaalto (Kolbert 2014). Haasteena on, kuinka löydetään tasapaino näiden samanaikaisesti kahteen suuntaan vetävän voiman välillä. Ristiriitainen tilanne näkyy sosiaalisissa ja ympäristöllisissä ekosysteemeissä, samoin kuin yleisessä tunneilmastossa. (Braidotti 2024, 15–16.)

Paitsi älyllisesti, näitä ristiriitoja on Braidottin mukaan opittava käsittelemään tunteet huomioon ottaen ja suuntaamalla myönteiseen toimintaan ja toiveikkaaseen tulevaisuuteen. Tällainen lähestymistapa vaatii kuitenkin kriittisyyttä, kokeellisuutta, sitkeyttä ja luovuutta

sekä suuria muutoksia totuttuihin ajattelutapoihin ja vakiintuneisiin arvoihin. (Braidotti 2024, 16–17.) Affirmaation etiikan, siis positiivisten aikomusten etiikan, tuloksena syntyy huolenpidon ja kannattelun käytäntöjä. Samalla affirmaation hanke on vastarintaa hierarkkisia valtasuhteita kohtaan. (Braidotti 2024, 200, 209.)

Millainen olisi teknologisesti välittyneiden ja monella tapaa ristiriitaisten nyky-yhteiskuntien uusi poliittinen agenda? Menossa olevien mullistusten muutospotentiaalia voi hyödyntää ja ohjata taloutta jälkikapitalistiseen suuntaan sekä kehittää ihmisenjälkeistä yhteishyvinvointia, joka huomioi digitaaliset, ekologiset ja sosiaaliset resurssit. Tällaisten yhteishyvinvoinnin resurssien tulisi olla saavutettavissa tasa-arvoisesti kaikille yhteiskuntaluokille ja sukupuolitetuille, rodullistetuille ja luonnollistetuille toisille. (Terranova 2018, Braidottin 2024, 48 mukaan.)

Braidottin kuvaamia affirmatiivisia käytäntöjä voisi harjoittaa teokseni yhteisöllisessä puutarhanhoidossa. Samalla valittu viljelytapa, permakulttuuri, pakottaa tarkkailemaan ja kuuntelemaan kasvien tarpeita ja tahtoa enemmän kuin tiukkoihin visuaalisiin ideaaleihin ja sadon optimointiin tähtäävä puutarhanhoito. Koen yhteishyvinvoinnin käsitteen hyvin tärkeänä. Siihen liittyy yhteinen huolenpito ja sen tunnistaminen, että lajien välillä on yhteistyötä ja yhteenkietoutumista. Ekologiset resurssit kuuluvat yhtä lailla ei-inhimillisille kuin ihmisillekin.

2.5.1 Lajismi, kasvifilosofia ja eläinfilosofia

Ei-inhimillisiä ja ympäristöä koskevia kysymyksiä käsittelevät posthumanistit näkevät lajismien (speciesism) tuottaman epäoikeudenmukaisuuden ongelmana, jota pitää ratkoa. Lajismi merkitsee yksilön arvottamista lajin perusteella ja oman lajin intressien suosimista (Ryder 1975). (Lummaa & Rojola 2020, 20.)

Eläinfilosofia

Filosofian historia tuntee argumentointia ei-inhimillisten eläinten hyvän kohtelun puolesta jo antiikin ajoista, mutta ihmiskeskeisyys ja ihmisen oikeuttaminen käyttämään muita olentoja omia tarkoituksiaan varten on ollut yleisempää. Aristoteles (n. 384–322 eaa.) perusteli tätä teleologisella järjestelmällä, jossa vajavainen palvelee täydellisempää. Myöhemmin Tuomas Akvinolainen (1225–1274) liitti tämän ajatuksen kristilliseen oppiin ja käsitykseen ihmisen ainutlaatuisesta älyllisyydestä ja sielullisuudesta verrattuna ei-inhimilliseen eläimeen. (Aaltola 2013, 9–11.)

Monet ei-inhimilliset eläimet ovat tietoisia toimijoita, joilla on kehittyneet kognitiiviset kyvyt. Ne käyttävät kieliä ja niillä on esteettisiä mieltymyksiä, omia kulttuureita ja käsitys

moraalista. (Kokkonen 2020, 188.) Eläintutkimuksesta tuleekin jatkuvasti uusia tietoja, jotka haastavat ihmisen asemaa ajattelultaan ja kyvyiltään erityisenä eläimenä (Lummaa & Rojola 2020, 20).

Eläinfilosofia pyrkii tutkimaan eläimiä ensisijaisena kohteenaan sen sijaan, että niiden avulla tarkasteltaisiin ihmisyyttä. Eläinfilosofia perustuu eläinetiikkaan, joka sai alkunsa Peter Singerin 1975 julkaisemasta teoksesta *Oikeutta eläimille (Animal Liberation)*. Eläinetiikassa käytävät keskustelut ei-inhimillisten eläinten moraalisesta asemasta ovat laajentuneet koskemaan mm. metafysiikkaa, mielenfilosofiaa ja yhteiskuntafilosofiaa ja muotoutuneet eläinfilosofiaksi erilaisine koulukuntineen. (Aaltola 2013, 20–21.)

En voi sanoa, että teokseni liittyisi suoraan eläinfilosofiaan, sillä se tarkastelee matojen kautta enemmänkin ihmisen suhdetta ei-inhimillisiin eläimiin ja sitä, miten olemme riippuvaisia niistä. Teoksessa on tärkeää matojen ja pieneliöiden esiintyminen korvaamattomina toimijoina ja samalla mullan ymmärtäminen elävänä ja elämänä – meidän elämämme perustana. Teos kuitenkin kehottaa kunnioittamaan matoja ja muita ei-inhimillisiä eläimiä ja sitä kautta se kytkeytyy eläinfilosofiaan.

Kasvifilosofia

Kasvien osa ihmisen maailmassa on ollut toimia elämämme taustakulissina ja helposti hyödynnettävänä materiaalina tai ravintona. Ne on ymmärretty ihmisiä ja ei-inhimillisiä eläimiä vähemmän kehittyneinä ja siksi niiden hyväksikäyttö on nähty eettisesti ongelmattomana, vaikka ne ovat eläviä olentoja. Tähän voi vaikuttaa se, että kasvien olemus on meille sillä tavalla vieras, että ihmisillä on vaikeuksia löytää yhdistäviä tekijöitä kasvien ja itsensä välillä. (Marder 2013, 2–3.)

Kasvien aika esimerkiksi on perustavanlaatuisesti erilainen kuin ihmisten. Niiden kasvu välttelee lopullisen muodon ottamista, ja kasvit suuntautuvat aina niitä säätelevää ”toista” kohti: valoa, maan ravinteita ja vettä. Vuodenaikojen vaihtelu ohjaa monivuotisten kasvien syklisiä ja yksivuotisten kasvien rajallista aikaa. Näin kasvien aika on sidoksissa ”toisen” aikaan. (Marder 2013, 12.)

Marder (2013, 3–5) pohtii, että emme aidosti kohtaa kasveja, kun välineellistämme ne ruoantuotantoon tai teollisuuden raaka-aineiksi. Hänestä suotuisampi hetki kohtaamiselle on sellainen, jossa emme vielä oikein tiedä, mitä kasveilla tekisimme. Ehkä tarkastelemme niitä ja niiden kasvua, teemme niistä kuvia tai vain ajattelemme niitä. Tätä lähestyy myös sellainen filosofinen ajattelu, joka madaltaa ihmisten ja kasvien välistä raja-aitaa ja antaa olentojen vain olla ilman yleistävien abstraktioiden painetta. Tällaisina hän näkee

fenomenologian, dekonstruktion ja heikon ajattelun, joista hänen kasviajatteluksi nimeämänsä ajattelu ammentaa.

Kasviajattelua voi harjoittaa pyrkimällä keholliseen ja materiaaliseen ilmaisuun, ”toista” kohti kääntymiseen ja epäindividualistiseen ajatteluun. Kasvit kommunikoivat paitsi kemiallisesti, esim. kohdatessaan tuhohyönteisiä, myös tilallisesti kasvikehonsa asennoilla. Marder pitää tätä kasvien kielenä ja kuvaa, että kasviajattelu ei liity tietoiseen intentionaan vaan materiaaliseen merkitsevyyteen. (Marder 2013, 12, 75.)

Taide jo lähtökohtaisesti kutsuu havainnoimaan, keskittymään ja pysähtymään ja se on mielestäni siksi harvinaisen hyvä keino kohdata kasvi. Teoksessani kasvit voi kohdata kauttakulun aikana tai pitkäaikaisemmin niiden hoivaamisen yhteydessä. Silloin näkee kasvun eri vaiheet, erilaiset kukoistukset ja kasvien väliset suhteet. Joku vie toiselta voimia, toinen taas antaa ravinteita muille, varjostaa tai houkuttelee pölyttäjiä. Ajattelen, että harrastusluonteisessa puutarhuroinnissa kohtaamiselle on hyvinkin sijaa, jos maltaa olla puuttumatta kasvien elämään liian tehokkaasti.

Kasviajattelua voisi olla kiinnostavaa kokeilla teokseni istutustyöpajoissa jonkinlaisena orientoivana kehollisena harjoitteena. Ajattelen, että se kasvattaisi puutarhurien herkkyyttä huomioida olosuhteita ja kasveja. Tutumpaa minulle on kuitenkin kasvikehojen viestien seuraaminen. Kasvien olemuksesta voi harjaantunut silmä lukea paljonkin niiden tarpeista.

Itselleni on hieman vaikea käsittää matoja ja kasveja tietoisina, joten lajismi on tehnyt minussa tehtävänsä. Tai ainakin saan itseni toistuvasti kiinni siitä, etten osaa käsittää niiden tietoisia kykyjä arjessani. Saatan kuitenkin vielä oppia. Elämämme on monin tavoin kietoutunut ei-inhimillisiin ja niiden hyvinvointiin. On alettava ottaa niiden tarpeet huomioon itsestäkin syistä.

Valtasuhteet voi ajatella toisinkin päin ja nähdä kasvien käyttävän ihmisiä ja muita eläimiä näiden tietämättä hyödykseen. Kasvien viljelyä voi kuvata ihmisen ja kasvin vuorovaikutuksena, jossa kasvit vastaavat erilaisiin haluihimme ja houkuttelevat ihmistä levittämään niiden geenejä. Omenapuu vastaa näin makeuden, tulppaani kauneuden ja kannabis huumaantumisen haluun. Kasvit eivät pysty itse liikkumalla laajentamaan elinpiiriään, joten ne ovat panostaneet eläimiä miellyttäviin kemiallisiin houkuttimiin, erottuvaan kauneuteen ja helposti mukaan tarttuviin siemeniin. (Pollan 2002, 9–17.)

Evoluutioteorian valossa ihmisten ja muiden olioiden hierarkkinen jaottelu vaikuttaa oudolta. Evoluutio on ennemminkin vienyt olioita kehittymään eri suuntiin, ei jalostanut yhtä ylivoimaisesti muita paremmaksi. On myös syytä huomata, että evoluutio ei ole pelkkää kilpailua.

Se on lisäksi yhteistyötä, jakamista ja rinnakkaiseloä. Yhden lajin selviäminen voi olla kiinni sitä ympäröivien muiden lajien hyvinvoinnista. (Aaltola 2013, 14.)

Tämä saa ajatukseni palaamaan affirmaation etiikkaan ja sen positiivisiin aikomuksiin ja huolenpidon tekojen muotoutumiseen. *Matojen riemukaari* tarjoaa paikallisille yhteisöille tilaisuuden luoda sellaisia. Meillä on valta valita yhdessä toiveikkuutta luovat teot ristiriitaisessa ajassa.

3 Viljelyä omaehtoisesti ja maaperää hoitaen

3.1 Kaupunkiviljely

Esittelen tässä luvussa kolme eri viljelymenetelmää, joissa tuotetaan ruokaa lähellä, kestävämmiin ja välillä anarkistisessa hengessä kaupunkitilaa vallaten. Ihmisillä on halu vaikuttaa siihen, miten heidän ruokansa on tuotettu, saada kädet multa ja nauttia oman työn hedelmistä. Välillä ratkaiseva tekijä on ruoan hinta ja se, että voi tuottaa monipuolista ruokaa huokealla.

Erilaiset kriisit, kuten lama, saavat ihmiset entistä kiinnostuneemmiksi ruoan tarjonnasta. Viimeksi koronapandemia lisäsi suuresti kiinnostusta kaupunkiviljelyä kohtaan. Tämän ymmärtää hyvin, kun muistelee, miten pandemia sai ruokakauppojen hyllyt tyhjenemään. Kaupunkiviljely onkin yksi tapa edistää omaa ruokaturvaansa konkreettisesti. Kaupunkiviljely on monimuotoista: kasvuruukkuja kuistilla, palsta takapihalla, kasvatustunneleita pihalla tai katoterasseja kerrostaloissa. (McCauley 2021.)

Kaupungistuminen ja väestönkasvu ovat johtaneet siihen, että todellisen ruokaomavaraisuuden saavuttaminen on kadonnut kaupunkilaisten ulottuvilta (Helenius 2020, Peijarin 2013, 15 mukaan). Kaupunkialueet ovat riippuvaisia muualta tuotetusta ruoasta, vedestä ja energiasta, mikä lisää niiden haavoittuvaisuutta kriisitilanteissa. Paikallisesti tuotetun ravinnon saatavuus lisäisikin resilienssiä ja parantaisi ruokaturvaa. (Dobson 2020, Peijarin 2013, 15 mukaan.)

Kaupunkiviljelijää voi motivoida sekin, että itse kasvatettu elintarvike koetaan laadukkaammaksi ja paremman makuiseksi kuin ammattiviljelmiltä ja kaupasta saatavat vastaavat tuotteet. Viljelyn harrastajaa voi innostaa myös mahdollisuus kasvattaa harvinaisempia lajikkeita, toteuttaa satokausijattelua ja päästä säilömään satoa. (Breuste & Artmann 2014; Calvet-Mir ym. 2016; Ponizy ym. 2021, Peijarin 2013, 15 mukaan.) Ruoantuotannon globaalit ympäristöongelmat ja ruokaoikeudenmukaisuuden kysymykset ohjaavat osaltaan hankkimaan ruokaa, joka on tuotettu lähellä kuluttajaa (Aro & Turunen 2022, Peijarin 2013, 15 mukaan).

Teokseni *Matojen riemukaari* vihertaitteen osuus toteutuu juuri kaupunkiviljelynä. Siihen liittyy ajatus ruokaturvan tarkastelusta ja ruoantuotannon ympäristönäkökulmista. Toisaalta viljelyyn osallistuminen voi tuottaa positiivisia kokemuksia puuhastelusta ulkoilmassa ja kasvien kasvun seuraamisesta sekä yhteisöllisyydestä.

3.2 Sissiviljely

Aktivismilla ja kaupunkiviljelyllä on pitkä yhteinen historia. Sissiviljely-termillä (Guerrilla Gardening) tarkoitetaan toimintaa, joka alkoi jo 1960-luvulla Yhdysvalloissa yhteisöpuutarhojen luvattomana perustamisena kaupunkien hylätyille tonteille. Toiminnassa yhdistyi ekologinen ajattelu ja halu tuottaa ruokaa usein vähävaraisille yhteisöille. Tarkoituksena oli ottaa urbaaneja maa-alueita yhteiskäyttöön, vakauttaa kaupunginosia ja saada ihmiset työskentelemään yhdessä ongelmien ratkaisemiseksi. (Green Guerillas 2025.)

Sittemmin toiminta kaupunkien unohdetuilla jättömailla on ottanut monia erilaisia muotoja. Yksi suuntaus on toimia sissiviljelijänä puutarhurin tapaan. Silloin tarkoituksena on luoda luvattomia puutarhoja, joissa kasveja voi hoitaa ja ihailla. Toiminta voi olla myös mm. siemenpommien heittämistä sopiville kasvualustoille tai puiden istutusta ilman lupaa. (Adams and Hardman 2014, Gralinska-Toborekin 2024, 2 mukaan.)

Aktivismiin suuntautuneet sissiviljelijät taas haluavat edistää sosiaalista ja poliittista muutosta ja valtaavat julkisia tiloja kasveilla (Baudry 2012; Sackey 2023, Gralinska-Toborekin 2024, 3 mukaan). Aktivistia kiinnostaa siis julkinen tila yhtä paljon kuin itse kasvustokin. Toimintatapa voi olla hyvin vastakkainasettelevaa tai pehmeämpää ja enemmänkin yhteisöä kannattelevaa, ideoiden vaihtoon kannustavaa ja kollektiiviseen toimintaan suuntaavaa (Müller 2017, Gralinska-Toborekin 2024, 3 mukaan). Yhteisöpuutarhat voivatkin painottaa toiminnassaan solidaarisuuden, suvaitsevaisuuden ja vastuun etiikkaa sekä ylisukupolvisuutta (Ralston 2012, Gralinska-Toborekin 2024, 4 mukaan).

Sissiviljelyllä on aivan erityinen merkitys köyhissä maissa, joissa on pulaa ruoasta tai kurjistuneilla asuinalueilla, joilla tarvitaan lisää terveellisempää ruokaa. Silloin itse viljelty ruoka on keino selviytyä. Sen lisäksi viljelyllä on symbolisia, esteettisiä ja psykologisia merkityksiä. (Gralinska-Toborek 2024, 5.) Hyvin vaikeissa oloissa jopa yksittäisestä kasvista voi tulla toivon ja vastustuksen symboli ja viljelyksestä vahvistava, uhmakas puutarha (Helphand 2008, Gralinska-Toborekin 2024, 6 mukaan).

3.3 Permakulttuurinen viljely

Kuvaan tässä alaluvussa permakulttuuria ja sen käytäntöjä melko seikkaperäisesti. Ajattelen, että lukijan on hyvä tietää jotain permakulttuurista ja sen suhteesta maaperän hoitoon, jotta hän voi ymmärtää, miksi valitsin juuri tämän viljelymuodon teokseeni. Valinnalla on suora vaikutus teoksen sisältöihin. Pidän permakulttuurin toimintatapoja eettisinä, kauniina ja järkevinä. Siinä myös toteutuu posthumanistinen affirmaatioajattelu aivan kautta linjan.

Permakulttuuriksi kutsutaan ekologisen suunnittelun menetelmää, jota voi soveltaa alkupe-
räisen pysyvän maatalouden ("permanent agriculture") käsitteen lisäksi laajemmassa mer-
kityksessä pysyvän kulttuurin ("permanent culture") yhteydessä. Raportissani kyse on ensin
mainitusta eli puutarhan suunnittelumenetelmästä, joka sanoutuu irti tehomaataloudesta ja
ottaa mallia luonnon omasta dynamiikasta. (Kaihovaara 2012, 14–16.)

Tehomaataloudessa raskas maanmuokkaus ja yhden lajin monokulttuuriset viljelmät kulut-
tavat ja köyhdyttävät peltoja niin paljon, että ne tarvitsevat yhä enemmän väkilannoitusta
tuottaakseen satoa. Aina ei lannoitus ja keinokastelukaan auta maata elpymään.
(Kaihovaara 2012, 11.) Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO
on varoittanut, että peltomaata rapautuu hälyttävää vauhtia ja jopa 90 % maapallon pinta-
maasta on vaarassa vuoteen 2050 mennessä (United Nations 2022). Pintamaa on maan-
pinnan biologisesti aktiivinen kerros, joka koostuu mm. mineraaleista, orgaanisesta ainek-
sesta, vedestä ja ilmasta (Tieteen termipankki 2025). Sen sisältämä humus on kasveille
tärkeä ravinnelähde. Pintamaan mikrobit, sienet ja muut pieneliöt vaikuttavat maaperän
koostumukseen ja ravinnekiertoon. (Suomisanakirja 2025.)

Maan elpyminen on hyvin hidasta: Muutaman sentin syvyisen pintamaakerroksen syntymi-
seen menee tuhatkunta vuotta. Maaperän hyvinvointia edistävissä FAO:n ohjelmissa on
pantu alulle toimia, joilla lisätään orgaanisen aineksen osuutta mullassa maaperän paran-
tamiseksi. Keinoina mainitaan maanpeitekasvien käyttö, kasvikierto ja peltometsäviljely.
(United Nations 2022) Nämä kaikki ovat permakulttuurissa yleisesti käytettyjä menetelmiä.

Permakulttuuriseen viljelyyn liittyviä tieteellisesti todistettuja tuloksia ei ole saatavilla kovin
runsaasti. Kuitenkin esimerkiksi yhdeksän permakulttuurimaatilaa ja vastaavan määrän ver-
rokkituloja Keski-Euroopassa kattava tutkimus vuodelta 2024 antaa rohkaisevia tuloksia:
Maaperän hiilivarasto oli 27 % suurempi, mullan tiiviys 20 % matalampi ja kastematojen
määrä 201 % suurempi kuin verrokkituloilla. Lisäksi monien mikro- ja makroravinteiden pi-
toisuus oli permakulttuurituloilla suurempi, mikä merkitsee parempia olosuhteita sadontuo-
tantomon. Tulosten perusteella permakulttuuria voi pitää tehokkaana työkaluna viljelymene-
telmien kehittämisessä ympäristölle kestävämpään suuntaan. (Reiff ym. 2024, 1.)

Permakulttuurin käytäntöjä

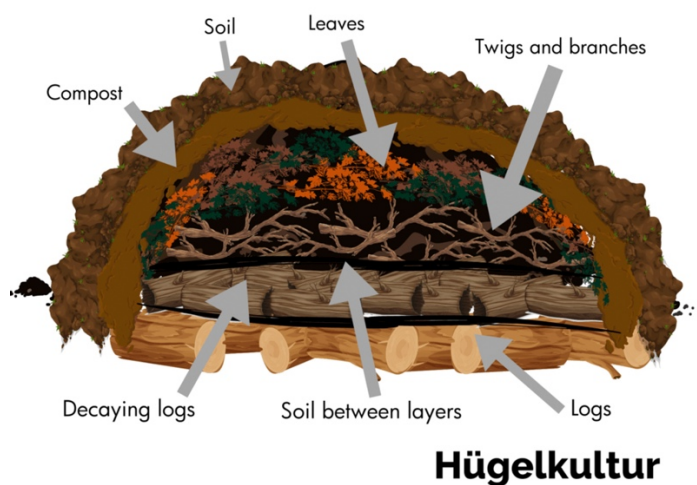
Puutarhan suunnittelu alkaa havainnoinnilla ja sektorianalyysillä: Millaiset ulkopuoliset voi-
mat vaikuttavat puutarhan eri alueilla? Esimerkiksi aurinko, vesi, saasteet ja tuuli voivat olla
tällaisia huomioitavia tekijöitä. Kasvit sijoitellaan näiden olosuhteiden mukaan mahdollisim-
man suotuisasti. Sijoittelulla voi vaikuttaa olosuhteisiin niitä ohjaillen ja niiltä suojautuen tai
niistä voi pyrkiä hyötymään. (Kaihovaara 2012, 39–40.) Tavoitteena on löytää kullekin

kasville oikeaa kasvupaikka. Se vähentää hoidon tarvetta. Tässä voi ottaa oppia luonnosta, jossa kasvit menestyvät niille sopivilla paikoilla ilman hoitoa. (Kaihovaara 2012, 94.)

Permakulttuurin tavoitteena on luoda vakaa ekosysteemi, jonka eri osat tukevat toisiaan. Tämän takia se suosii monivuotisia kasveja. Monivuotisten kasvien sadonkorjuussa maasta ei vedetä irti koko kasvia, vaan kerätään lehtiä, mukuloita ja versoja vähän kerrallaan. Näin maaperää parantavat pieneliöt voivat jatkaa työtään rauhassa. Kun maanmuokkaus ja kitkeminen häviää, kasvien monimuotoisuus puutarhassa lisääntyy. Lisäksi monivuotisten kasvien juuret ovat syvällä ja ne tarvitsevat vettä ja lannoitetta yksivuotisia vähemmän. (Kaihovaara 2012, 99–103.)

Kasvit sijoitellaan nk. kasvikiltoihin. Killassa toisilleen hyödylliset kasvit hoitavat eri tehtäviä: joku voi sitoa maahan tyypeä muiden käytettäväksi, toinen karkoittaa hyönteisiä ja kolmas nostaa syvillä juurillaan ravinteita pintakerrokseen ja kuohkeuttaa maata. (Kaihovaara 2012, 113–114.) Permakulttuuri hyödyntää puutarhoissa lisäksi luonnonkasveja. Ne tuottavat ruokaa vaivattomasti, sillä ne eivät tarvitse lannoitusta ja kastelua. Ne myös pidentävät satoa, koska tuottavat satoa jo varhain keväällä. (Kaihovaara 2012, 104–105.)

Yksi tapa luoda hedelmällistä maaperää on käyttää harjuviljelyä (hügelkultur), joka on vanha saksalainen puutarhaviljelymenetelmä (Kuva 10). Kyseessä on kohopenkki, jossa pohjakerroksen muodostaa karkea puuainees – jopa kokonaiset puunrungot. Sen päälle tulee maanpinnalla olleita ruhotuppaita ylösalaisin ja muuta hienojakoisempaa orgaanista ainesta. Pinnalle levitetään ruokamultakerros. Puu vapauttaa hajotessaan lämpöä ja ravinteita kasveille ja jyrkät seinämät tarjoavat tuulensuojaa. Näin muodostuu kasvua edistävä lämmin pienilmasto. (Pohjoinen permakulttuuri 2011.)

Hügelkultur

Kuva 10. Harjuviljely (Johnson 2023)

Permakulttuurissa pyritään ennen kaikkea hoitamaan maaperää ja sen elämää. Pieneliöt hajottavat orgaanista materiaalia ja mineraaleja ja tuottavat näin samoja ravinteita, mitä löytyy kemiallisissa lannoitteissa. Kun tarkastellaan kastematoa ja muita lieroja, on niillä osansa tässä prosessissa, mutta sen lisäksi niiden tekemiä käytäviä pitkin maahan kulkeutuu vettä sekä ilmaa, joka antaa maan hengittää. (Kaihovaara 2012, 50–51.)

4 Vihertaide ja julkisen taiteen kilpailut

4.1 Toteutuneet julkisen taiteen teokset Suomessa 2024–2025

Tarkastelen Suomessa viimeisen vuoden aikana toteutuneita julkisen taiteen teoksia ja avautuneita kilpailuohjelmia. Valittu ajanjakso antaa tietoa aivan tuoreimmasta tilatusta taiteesta ja sen ilmaisumuodoista. Samalla lukija voi nähdä, millainen määrä mahdollisuuksia taiteilijoille tarjoutui. Valitsin nyt sen kokoisen otoksen, johon ehdin paneutua opinnäytetyön kokonaisuudessa. Pidempi aikajänne toki antaisi kattavamman kuvan.

Halusin selvittää, millaisia teoksia valitaan toteutettavaksi. Näyttääkö niitä yhdistävän jokin tekijä vai onko moninaisuus niin suurta, ettei löydy yksiselitteistä linjaa? Millaisia kriteereitä teoksille ja taiteilijoille esitetään? Onko julkisena taiteena toteutettu vihertaiteen teoksia ja miten vihertaide voisi vastata esitettyihin kriteereihin? Pohdiskelen lisäksi, miten julkisen taiteen kriteeristöä ja rahoitusta voisi kehittää niin, että se mahdollistaisi vihertaiteen käytön entistä jouhevammin.

Tässä alaluvussa tarkastelen jo toteutuneita ja paikalleen sijoitettuja teoksia aikaväliltä toukokuu 2024–huhtikuu 2025. Keräsin otoksen materiaalit Julkinentaide.fi -sivustolta ja kokosin ne kahteen taulukkoon. Otos käsittää 14 teosta/hankintaa. Tekijän ja teoksen perustiedot sekä kuvaus teoksen teemasta on poimittu suoraan Julkinentaide.fi -sivuston uutisista. Teoskuvaus ja teoksen muodon määrittely ovat omaa tulkintaani sen pohjalta, mitä piirteitä havaitsin teosten dokumentaatiokuvista samalla sivustolla. (Liite 2)

Otoksen teoksista 8 kpl (57,14 %) on kolmiulotteisia tai kolmiulotteisen ja muiden muotojen (valo, ääni, osallistavuus) hybridejä. Kolmiulotteisuus pitää otoksessa sisällään vapaasti seisovia veistoksia, reliefejä ja tilateokseksi luokitellun teoksen. Kaksiulotteisia tai kaksiulotteisen ja muiden muotojen (valo, paikkasidonnaisuus, osallistavuus, teksti) hybridejä löytyi 6 kpl (42,86 %). Näissä teoksissa oli käytetty maalausta, puukaiverrusta, maalattuja metallilevyjä ja perforointia. Yksi kaksiulotteiseksi laskemani hankinta oli kuratoitu valokuvakokoonaisuus ja toinen taas paikkasidonnainen tekstipohjainen katsojia aktivoiva teossarja. Kahdessa teoksessa määräävin elementti on valo. Suurin osa teoksista, 9 kpl (64,29 %), sijoittuu joko ulos tai sekä ulko- että sisätiloihin. (Liite 2, Taulukko 1)

Analysoin teoksia luonnehtivia piirteitä ja huomasin, että yleisin esiin nouseva piirre on hankittujen teosten värikkyys (64,29 %). Seuraavaksi yleisimpiä olivat metallin käyttö (42,86 %) ja esittävien elementtien käyttö (42,86 %). Ilmaisullinen monipuolisuus näyttäisi toteutuneen melko hyvin, sillä esittävyden lisäksi abstraktit elementit, kepeä/pehmeä vaikutelma, yksityiskohtaisuus sekä selkeä/niukka muotokieli esiintyivät kukin yhtä paljon (28,57 %). (Liite 2, Taulukko 2)

Teosten inspiraationlähteenä mainitaan useimmiten luonto (5 kpl / 35,71 %) ja lapsuus tai nuoruus (3 kpl / 21,43 %). Muuten inspiraationlähteet ovat hyvin moninaisia. Lapsuuteen liittyvät teokset (2 kpl) sijoittuivat kouluympäristöön. Luontoon viittaavien teosten sijoituspaikat vaihtelivat suuresti. (Liite 2, Taulukko 1)

Ulkotilaan sijoittuva värikäs metalliveistos, jossa on esittävä aihe olisi siis vahvoilla ja yksi teos täyttääkin kaikki nämä luonnehdinnat. Otos pitää sisällään kuitenkin monipuolisen kirjjon eri tyylejä, materiaaleja ja teosmuotoja. Lisäksi monessa teoksessa yhdistyy erilaisia tekotapoja.

En löytänyt suoraa luonnehdintaa teosten elinkaaren pituudesta, mutta tulkitsen kaikkien olevan joko pysyviä tai melko pitkäaikaisia määräaikaisia teoksia. Pysyvyys siis korostuu valinnoissa hyvin selkeästi. Otokseni on melko suppea, joten se ei muodosta kattavaa kuvaa julkisen taiteen hankinnoista. Kuitenkin voi tehdä havaintoja siitä, mitä tällä kertaa jäi puuttumaan: Ainakaan katoavia teoksia, prosessinomaisesti muuntuvia teoksia, mediataidetta, pehmeitä materiaaleja käytettäviä teoksia, biotaidetta tai vihertaidetta ei ole hankittu.

4.2 Kilpailuohjelmien kriteerit julkiselle taiteelle Suomessa 2024–2025

Entä millaista taidetta saamme lähivuosina? Teen tässä katsauksen julkisen taiteen uusimpiin teoshakuihin ja niissä esitettyihin kriteereihin teoksille ja taiteilijoille. Aineistonani on Julkinentaide.fi -sivustolla avautuneet teoshaut aikavälillä toukokuu 2024–huhtikuu 2025. Otos käsittää kaikkiaan 12 hakuilmoitusta, joissa haettiin yhteensä 14:ää teosta. Toteutusbudjetit vaihtelivat välillä 48 000–175 000 €. Suurin osa oli avoimia portfoliohakuja, mutta mukaan mahtui myös kolme taidekilpailua. Yhden portfoliohaun varsinainen hakuilmoitus oli jo poistettu netistä, joten sen osalta en saanut mukaan aivan kaikkia tietoja, mikä vääristää tulosta jonkin verran. Hakemusten kriteerit ovat välillä tulkinnanvaraisia ja päädyin esittämään ilmaisut taulukoissa sellaisenaan, jolloin lukija voi pohtia luokittelua myös itse. Suhteutan esiintyvien kriteerien määrän teoshakujen määrään, en haettujen teosten määrään. Kahdessa kilpailussa haettiin samalla kertaa useampaa työtä. (Liite 3)

Haut etsivät pysyvää (tai pitkäaikaista) teosta ja tämä oli ainoa seikka, joka tosiaankin esiintyi aivan jokaisen haun kriteereissä. Lisäksi yksi haku etsi rakennusaitaan selkeästi määräaikaista ja lyhytaikaista teosta toisen, pysyvän teoksen lisäksi. Teosten kohde- ja yleisöspesifit seikat mainittiin kriteereinä varsin usein. Kohteen toimintojen ja yleisöjen huomioiminen (91,67 %), ympäristön tai arkkitehtuurin huomioiminen (58,33 %) ja turvallisuusseikkojen huomioiminen (41,67 %) nousevat esiin tärkeinä. (Liite 3, Taulukko 2)

Teosten laatukriteereissä korostuu vahvasti korkea tekninen laatu ja pitkäikäisyys (75 %). Taiteellinen laatu (58,33 %) on myös tärkeä ja kahdessa haussa huomioidaan se, että

teosidea on kehityskelpoinen. Ylläpidon vaivattomuus nousee myös esiin (58,33 %) ja yksi hakemus jopa toivoo teoksen olevan täysin huoltovapaa. Lisäksi on erikseen mainittu ylläpidon huokeus (25 %). (Liite 3, Taulukko 2)

Selkeästi eniten halutaan teoksia pystytettyinä ulkotiloihin (50 %), kuten kentälle, torille tai pihalle. Yhden ulkoteoksen lopullinen sijoituspaikka päätetään myöhemmin yhdessä taiteilijan kanssa, mikä antaa lisävapauksia taiteelliseen ilmaisuun. Lisäksi teoksia halutaan integroida rakennuksen ulkopintoihin (41,67 %). Näin ollen ulos sijoittuvat teokset (yhteensä 91,67 %) dominoivat hauissa. (Liite 3, Taulukko 2)

Hauissa menestyäkseen taiteilijan olisi ilmeisesti hyvä hallita ainakin jokin ulkotilassa toimiva materiaali ja tekninen ratkaisu, tai antaa työ siltä osin alihankkijoiden tehtäväksi. Mietin, miksi ulkoteoksia halutaan niin paljon enemmän. Ilmeisesti kohteista halutaan tehdä näin näkyvämpiä ja teosten jopa viitoittavan ihmisten kulkua. Tämä on ilmaistu kolmessa haussa erikseen kertomalla, että haetaan maamerkkiä tai näyttävää teosta ja yksi haku taas toivoo teoksen merkitsevän pääsisäänkäynnin paikan (Liite 3, Taulukko 2). Hakuteksteissä on joskus kriteerien lisäksi mainittu optioita. Suurin osa niistä koskee teoksen valaistusta tai antaa mahdollisuuden yksi- tai moniosaiselle teokselle. (Liite 3, Taulukko 3)

Teoksen sisältöä tai taiteellista ilmaisua ei ohjailta kovinkaan vahvasti, mitä voi varmasti pitää hyvänä asiana. Selkeä teema on määritelty vain neljässä haussa (33,33 %) ja teoksen toivotaan vahvistavan kohteen identiteettiä niin ikään neljässä haussa (33,33 %). (Liite 3, Taulukko 2). Sitä, millaisiin asioihin tuo identiteetti liittyy, ei ole aivan helppoa hakuteksteistä tulkita. Voi olla, että sillä tarkoitetaan visuaalista erottuvuutta ja siinä mielessä se liittyisi edellä mainittuun käyttöön maamerkinä. Toisaalta se voi liittyä siihen, millaisia merkityksiä paikalla on ihmisille. Osallistavuus mainitaan kolmessa haussa, positiivisuus kahdessa ja yhteisöllisyys yhdessä.

Arvoista tärkein on ekologinen kestävyys, mutta sekin nousee esiin vain kolmessa haussa (Liite 3, Taulukko 2). Tämä tuntuu erikoiselta sitä vasten, miten paljon ekologisuuksi korostetaan rakennushankkeissa ja kuntien strategioissa. Ilmeisesti ekologisuus onkin vasta tulossa julkisiin taidehankkeisiin.

En malttanut olla tarkastelematta lisäksi taiteilijoita koskevia kriteereitä. Useimmin mainittuna kriteerinä on taiteilijan ammattimaisuus, jota mitataan taiteellisen toiminnan aktiivisuudella ja hankitulla taidekoulutuksella. Yksitoista teoshakua mainitsee ammattimaisuuden ja ainoa joukosta puuttuva on se haku, josta en enää löytänyt täydellistä hakuinformaatiota. Seitsemän hakua (58,33 %) haluaa taiteilijan/taiteilijaryhmän työskentelevän Suomessa. (Liite 3, Taulukko 4) Tämä ymmärtääkseni rajaa pois mm. ulkomailla työskentelevät

suomalaiset taiteilijat. Yksi hauista oli yleinen ja avoin kansainvälinen taidekilpailu (Liite 3, Taulukko 4).

Toiseksi useimmin ilmenevä vaatimus oli se, että taiteilija pystyy laskuttamaan palkkionsa. Tämä kävi selväsanaisesti ilmi yhdeksästä hausta. Kahden haun osalta en löytänyt maksutavasta mainintaa. (Liite 3, Taulukko 4) Yksi haku mainitsi optiona, että taidehanke voidaan toteuttaa palkkatyönä ja toinen, että omaa y-tunnusta ei tarvita. Jälkimmäinen optio antaa mahdollisuuden laskuttaa esim. osuuskunnan kautta. (Liite 3, taulukko 5) Monelle taiteilijalle palkkatyö voisi olla halutumpi ja turvallisempi vaihtoehto, sillä taidemarkkinoilla yrittäjänä toimiminen tuntuu epävarmalta. Toivoisin, että tällaista vaihtoehtoa pystyttäisiin jatkossa tarjoamaan entistä useammin.

Hyvin suurta painoarvoa on myös sillä, että taiteilijalla on aikaisempaa kokemusta julkisesta taiteesta tai jopa tietyn tyyppisen julkisen taiteen tekemisestä. Näitä toiveita ilmeni seitsemässä haussa (58,33 %). (Liite 3, Taulukko 4) Tällainen vaatimus kumpuaa epäilemättä siitä, että halutaan jollakin tavalla varmistella suuren rahallisen satsauksen johtavan onnistuneeseen lopputulokseen näkyvässä kohteessa. Voitaisiko sen sijaan varmistaa, että hankkeen taidekoordinaattorille on varattu riittävästi resurssia tukea taiteilijaa mahdollisesti esiin tulevista ongelmakohtista? Tai voidaanko luottaa taiteilijan ammattitaitoon skaalata omaa tekemistään kohteeseen sopivaksi, ottaa haltuun itselleen uusia tekotapoja tai tehdä yhteistyötä omaa osaamistaan täydentävien ammattilaisten kanssa? Julkisen taiteen asiantuntijoita myös koulutetaan kahdessa oppilaitoksessa (LAB-ammattikorkeakoulu 2025; Taideyliopisto). Voiko alan opinnoille antaa jotain painoarvoa?

Nykytilanne on sellainen, että uusien tekijöiden on hyvin vaikea päästä kiinni hankkeisiin. Se ei varmaan ole kenenkään tarkoitus tai taiteen moninaisuuden etu? Avointen hakujen mahdollisimman avoimena pitäminen olisi toivottavaa siinäkin valossa, että julkisen taiteen hankkeista vuonna 2021 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan jopa 39 % teoksista oli suoratilauksia ja vain 13 % tekijöistä oli julkisen taiteen ensikertalaisia (Julkinentaide.fi 2022, 15).

4.3 Vihertaiteen mahdollisuudet julkisena taiteena

Mielestäni vihertaide pystyy vastaamaan hyvin moniin hauissa esitettyihin toiveisiin ja kritteereihin. Pysyvyyden toive toteutuu, jos sellaisena halutaan nähdä teos, jonka luonteeseen kuuluu kasvuun liittyvä jatkuva muutos ja vuodenaikojen tuoma syklisyys. Teoksen ulkoasu siis vaihtelee ajoittain, mutta itse teos voi pysyä paikalla juuri niin kauan kuin halutaan. Kasveja voi pyrkiä kontrolloimaan ja minimoimaan sillä tavalla muutoksia etenkin sisätiloissa. Toisaalta estetiikka voi perustua juuri vapaaseen kasvuun ja kasvukauden tuomaan vaihteluun.

Näkyvyyden toive on täysin mahdollista toteuttaa. Viherteokset voivat olla mittakaavaltaan suuria, kasvit voivat olla värikkäitä ja näyttäviä ja teoksiin voi yhdistää erilaisia rakenteita, maaperän muotoja ja valoja. Kasveilla voi täyttää pintoja ja niillä voi luoda muotoja. Toisaalta niillä voi luoda myös hyvin hienovireistä estetiikkaa.

Vihertaide voi myös tarjota yhteisöllistä ja osallistavaa toimintaa monenlaisille ihmisille. Kasveja voi hoitaa, niitä voi jakaa koteihin ja niistä voi saada satoa. Niiden ympärille voi rakentaa taiteellisia työpajoja, niiden kasvatuksesta voi oppia uutta ja niihin liittyviä tarinoita voi jakaa.

Vihertaide voi olla ekologisesti kestävä ja kasvivalikoima ylläpitää biologista monimuotoisuutta, maaperä sitoa hiiltä tai puut viilentää kaupunkialueita. Sitä voi toisaalta myös toteuttaa epäekologisesti yksivuotisilla tuontitaimilla ja runsasta keinokastelua vaativilla ratkaisuilla. Kaikki vihreä ei ole ekologista.

Ylläpidon vaivattomuuden toiveeseen voi vastata rakentamalla ylläpidosta yhteisöllistä ja sitouttamalla siihen alueen eri ihmisryhmiä. Tällaisen toiminnan alkuun saattamiseen pitää kuitenkin käyttää aikaa ja resursseja ja toiminnan täytyy olla reilua ja houkuttavaa. Täysin koordinoimatta ylläpito ei pystyisi pyörimään jatkossakaan ja viime kädessä vastuu on tilaajalla. Paljon voi tehdä kuitenkin sillä, että valitsee mahdollisimman helpot viljelytavat ja kiinnittää huomiota kasvien valintaan ja sopivuuteen alueelle sekä niiden muodostamiin kumppanuuksiin.

Taiteellisen laadun toiveeseen vihertaide voi vastata aivan yhtä hyvin kuin mikä tahansa muu teosmuoto. Se soveltuu monenlaiseen ilmaisuun. Tästä annan esimerkkejä paitsi oman teokseni, myös verrokkiteosten kuvauksissa seuraavissa luvuissa.

Jo teoshakua valmistellessa voi kartoittaa mahdollisuuksia kunnan eri segmenttien voimavarojen yhdistämisestä hankkeeseen. Voiko vihertoimi olla mukana taidehankkeessa, joka lisää kaupungin vehreyttä ja tuo ympäristöhyötyjä? Ehkäpä se voi osallistua juuri ylläpidon muodossa? Voiko sosiaalitoimi yhdistää hankkeen osallistavuuteen tähtääviin toimiin? Miten kunnan elinvoimaisuus ja markkinointi hyötyvät hankkeesta?

Ajattelen, että rahastomallin (Pulkinen 2019, 24) käyttö taidehankinnoissa voisi mahdollistaa ajallisen jouston. Tällöin voitaisiin tehdä varauksia huoltoon ja osallistamiseen useammalle vuodelle. Julkisen taiteen hankinnan kriteereitä ja käytäntöjä voi monin eri tavoin muuttaa sellaisiksi, että ne mahdollistavat myös vihertaiteen teosten toteuttamisen.

5 Teokseni suhteessa julkisen taiteen esimerkkeihin

5.1 Lyhyt kuvaus *Matojen riemukaaresta*

Taiteellinen opinnäytetyöni on julkisen taiteen teossuunnitelma. (Liite 1) Suunnitelma simuloi julkisen taiteen teoshakuun lähetettävää ehdotusta, mutta sen lähtökohtana ei ole mikään todellinen teoshaku. Suunnitelma sisältää havainnekuvia, idean kirjallisen kuvauksen, kustannusarvion, aikataulun, hiilijalanjälkilaskelman ja muita tyypillisiä teosehdotukseen liitettäviä sisältöjä. Teosideani nimi on *Matojen riemukaari*.

Matojen riemukaari on moniosainen kokonaisuus, joka yhdistää puuveistoksen, kaupunkiviljelyn ja alueen maaperän matoineen. Teoksen näkyvin elementti on 4,4 m korkea kierrätyspuusta koottu veistos, joka esittää kaarelle taipunutta matoa. Teoksen nimen mukaisesti se on kunnianosoitus madoille. Tämän riemukaaren kyljissä on metallisia valolaatikoita, joissa on kuvattu urotekoja – tällä kertaa matojen, ei voittoisien hallitsijoiden.

Madon alla kulkee kävelytie ja sitä pitkin mahtuvat hyvin kulkemaan niin ihmiset kuin vaikkapa puiston huoltoajoneuvot. Ajatuksen tasolla sen ali kulkevat myös juhlitut matojen joukot. Kävelytien molemmin puolin on kaksi madon muotoista noin kymmenen metriä pitkää kohopenkkiä, joissa kasvaa monivuotisia ruokakasveja. Penkkien laidoilla on madon muotoja muistuttava lautarakenne, joka tuo esteettistä yhtenäisyyttä ja erottuvuutta puiston muusta ympäristöstä.

Penkkejä hoidetaan permakulttuuristen viljelymenetelmien mukaisesti maan eliöstöä ja rakennetta vaalien. Maaperässä olevat ruokamullan syntyyn osalliset sienet, hyönteiset, nilviäiset, mikrobit ja madot ovat näin tahtomattaan osa teosta jo ajatuksen tasolla, mutta ylläpitävät teoksen kasveja myös hyvin konkreettisesti. Yleisöllä on mahdollisuus osallistua kohopenkkien perustamiseen ja hoitoon.

5.2 Egle Oddo: *Evolutionary Garden*

Suomalais-italialainen taiteilija Egle Oddo (1975–) toteutti teoksensa *Evolutionary Garden* vuonna 2023 Slovakiassa Kunsthalle Bratislavan *A Plant* -projektissa kuraattori Lýdia Pribišová'n kuratoimana. Projektin tavoitteena oli korostaa kaupunkien vihreyden merkitystä ilmastokriisin kontekstissa. (Vepsä 2023.) Oddo on toteuttanut teoksen samalla konseptilla, mutta kulloiseenkin paikkaan sopeutettuna muuallakin, kuten Palermossa Sisiliassa ja XXV Mäntän Kuvataideviikoilla Suomessa (Serlachius Residency 2024).

Evolutionary Garden (Kuva 14) on elävä veistos, puutarha, joka toimii ihmisten, kasvien ja muiden olioiden kohtauspaikkana. Oddo istutti paikalle jalostettujen ja villien kasvien

siemeniä, jotka pääsivät yhdessä kehittymään ja leviämään ja kenties muodostamaan uusia lajikkeita. Puutarha sulautti yhteen luonnon ja kulttuurin sekä villien ja jalostettujen lajien keinotekoiset rajat. Kasvit, madot, hyönteiset, mikrobit ja suuremmat eläimet osallistuivat teoksen toteutukseen ehkä jopa enemmän kuin ihmiset. Oddo kuvaa teokseen osallisia eihimillisiä termillä ”co-protagonist”. (Vepsä 2023.) Tämän voisi kääntää päähenkilökumppaniksi tai osallistavan taiteen käsitteistössä kanssaluujaksi.

Kuva 11. Egle Oddo: *Evolutionary Garden*, 2023 (Kunsthalle Bratislava a.)

Oddo työskentelee usein yhteistyössä eri alojen tieteentekijöiden kanssa. Bratislavassa hän työskenteli Slovakian tasavallan geenipankin kanssa, jotta pystyi varmistamaan sen, että valitut siemenet olivat tiukkojen haitallisia lajeja ja vieraslajeja koskevien linjauksen mukaisia. Siementen valintaa ohjasivat ilmastonmuutokseen liittyvät muuttajat ja toive siitä, että lajien luonnollinen lisääntyminen saattaisi luoda paikallisiin oloihin sopeutuneita kantoja. Erilaisten lääkekasvien lisäksi mukana oli myös hirsilajikkeita, millä juhlistettiin YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n julistamaa kansainvälistä hirssien vuotta. (Vepsä 2023.)

Oddo työskenteli julkisen taideteoksensa parissa maaliskuussa 2023 viikon ajan yhteistyökumppaninsa Bratislavan vanhankaupungin kirjaston lähellä. Myöhemmin projektiin kuului performanssi puutarhassa sekä keskusteluja kasvitieteen, ekologian, ympäristönsuojelun ja kaupunkisuunnittelun asiantuntijoiden kanssa. (Vepsä 2023.)

Joukko naapuruston ihmisiä oli jo paljon ennen projektia alkanut pitää huolta alueesta. He olivat istuttaneet koristekasveja, opettaneet ihmisiä kunnioittamaan niitä ja rohkaisseet muita samanlaiseen toimintaan. *Evolutionary Garden* kietoutuu näin siis paikallisen urbaanin aktivismin historiaan. Oddon teos liittyy myös ympäristötaiteen traditioon, esimerkiksi Agnes Denesiin, joka kasvatti kokonaisen vehnäpellon Battery Parkin kaatopaikalle Manhattanilla New Yorkissa 1982 teoksessaan *Wheatfield – A Confrontation* (Kuva 15). (Vepsä 2023.)

Kuva 12. Agnes Denes: *Wheatfield – A Confrontation*, 1982 (AGNES DENES)

Oddon teokset käsittelevät luonnonvarojen omistamista, kapitalistista ja kolonialistista ruoantuotannon logiikkaa ja siementen kaupallistamista. Poliittisten kysymysten parissa työskentelemisestä huolimatta Oddo ei näe itseään aktivistina. Hän toteaa, että teoksista välittyy poliittinen näkökulma luonnollisesti eikä hänellä ole tarvetta peitellä sitä. Tästä huolimatta poliittinen sanoma ja teos eivät ole yksi ja sama. (Vepsä 2023.)

Oddon praktiikassa herkkyys paikallisia olosuhteita ja yhteisöjä kohtaan on tärkeää. Orientaatiovaiheessa hän käyttää niin ihmisten kuin ei-inhimillistenkin suhteen aktiivisen kuuntelun metodia. Oddo kuvaa sitä niin, että ei-inhimillisten eliöyhteisöjä kuunnellessaan hän yrittää olla tekemättä mitään muuta ja vain keskittyä niihin piirteisiin, joita luonnollisessa

ympäristössä näkyy. Yhteisen kielen ja aistiasetusten puuttuminen tarkoittaa kuitenkin sitä, että suhteen luominen vaatii normaalia enemmän aikaa ja keskittymistä. Ihmisyhteisöjen kohdalla hän kuuntelee esiin nousevia tarpeita ja tapahtumia tuomitsematta. Oddo kokee, että tämä luo yleisen hyväksynnän ilmapiiriä ja estää sitä, että puutarha näyttäytyisi valtauksena. (Vepsä 2023.)

Taiteilija jättää puutarhan tulevaisuuden paikallisen yhteisön käsiin ja sanoo, että näin puutarha heijastaa heidän valintojaan. Puutarhaa ei ole tarpeen kitkeä tai trimmata, vaan kasvit voi jättää omilleen. Oddon sanoma on, että keskellä muuttuvaa ilmastoa ja epävarmaksi muuttuvia tulevaisuuksia voisimme joskus pidättäytyä tekemästä liikaa. Oddon mukaan jo luonnon tarkastelu on kaunis teko, eikä meidän tarvitse parannella luontoa jatkuvasti. Yritämme kovasti korjata ongelmia samalla tavalla kuin niitä on luotu – luontoa kontrolloimalla ja optimoimalla. Ehkä olisikin hyvä toimia hitaammin ja tehdä vähemmän. Kasveja havainnoimalla voi nähdä niiden oman ajallisuuden, jota ei voi kiirehtiä. Uusien olemisen tapojen muotoutumiseen menee aikaa. (Vepsä 2023.)

5.2.1 *Matojen riemukaari* suhteessa Oddon taiteeseen

Tunnistan Egle Oddon teoksessa *Evolutionary Garden* samankaltaisia lähtökohtia oman tuotantoni kanssa laajemmin ja etenkin suhteessa taiteelliseen opinnäytetyöhöni *Matojen riemukaari*. Ympäristöhuoli näkyy niin *Evolutionary Gardenin* kuin *Matojen riemukaarenkin* lähtökohdissa ja toteutuksessa. Oma teokseni liittyy selkeästi kestävään ruoantuotantoon ja ruokamullan vähenemisen kipeään kysymykseen. Huoleni kumpuaa siitä, miten hupenevalla peltomaalla voi ruokkia tulevia sukupolvia. Haluan myös kiinnittää huomiota siihen, miten hyvinvointimme on riippuvainen hedelmällisen maaperän ylläpidosta.

Kasvien siemeniä teoksissaan käyttävä Oddo on niin ikään kiinni ruoantuotannon kysymyksissä. Bratislavassa toteutetussa teoksessa vaikuttaa kuitenkin olevan enemmän kyse eräänlaisesta herkkyysharjoituksesta. Oddo rinnastaa kasvien hitaan ja syklisen ajallisuuden ja uuden kulttuurisen olemisen tavan muotoutumisen hitauden, ja kehottaa katsomaan kasveja tarkkaan.

Saman teoksen Suomen-versiossa Mäntässä 2021 yhteys ruokakasvien kasvatukseen oli selkeämpi: Mäntän Kuvataideviikkojen teema oli erehtyminen ja tämän mukaisesti Oddo istutti maahan myös sellaisia siemeniä, jotka eivät Suomen nykyisissä ilmasto-olosuhteissa voisi kukoistaa. Maaperän siemenpankissa uinuvat nyt kuitenkin mahdolliset pioneerilajit, jotka saattavat osoittautua tärkeiksi siinä vaiheessa, kun pohjoismainen ruoantuotanto sopeutuu nykyistä lämpimämpään ilmastoon. (Serlachius Residency 2024.)

Ihmisten ja ei-inhimillisten kumppanuus teosten rakentumisessa on myös yhdistävä tekijä. Teoksestani jäisi puuttumaan hyvin merkittäviä tasoja, jos siinä ei olisi mukana kasvien, matojen ja maaperän eliöiden panosta. Teokseen rakennettu yhteistyön teema ulottuu paitsi eri eliöiden välisiin toimiin maaperässä myös kasveja hoivaavien ja hyödyntävien ihmisten, kasvien ja maaperän välille.

Oddon teoksessa tavoitteena ei ymmärtääkseni ole tuottaa konkreettisesti satoa ihmisille, toisin kuin omassani. Oddon puutarha on ihmisille enemmänkin paikka kasvien olemuksen tarkasteluun. Ehkä vielä sitäkin suuremmin se on kaupungin keskustassa oleva kasveille ja eläimille varattu vapaa alue olla olemassa omilla ehdoillaan.

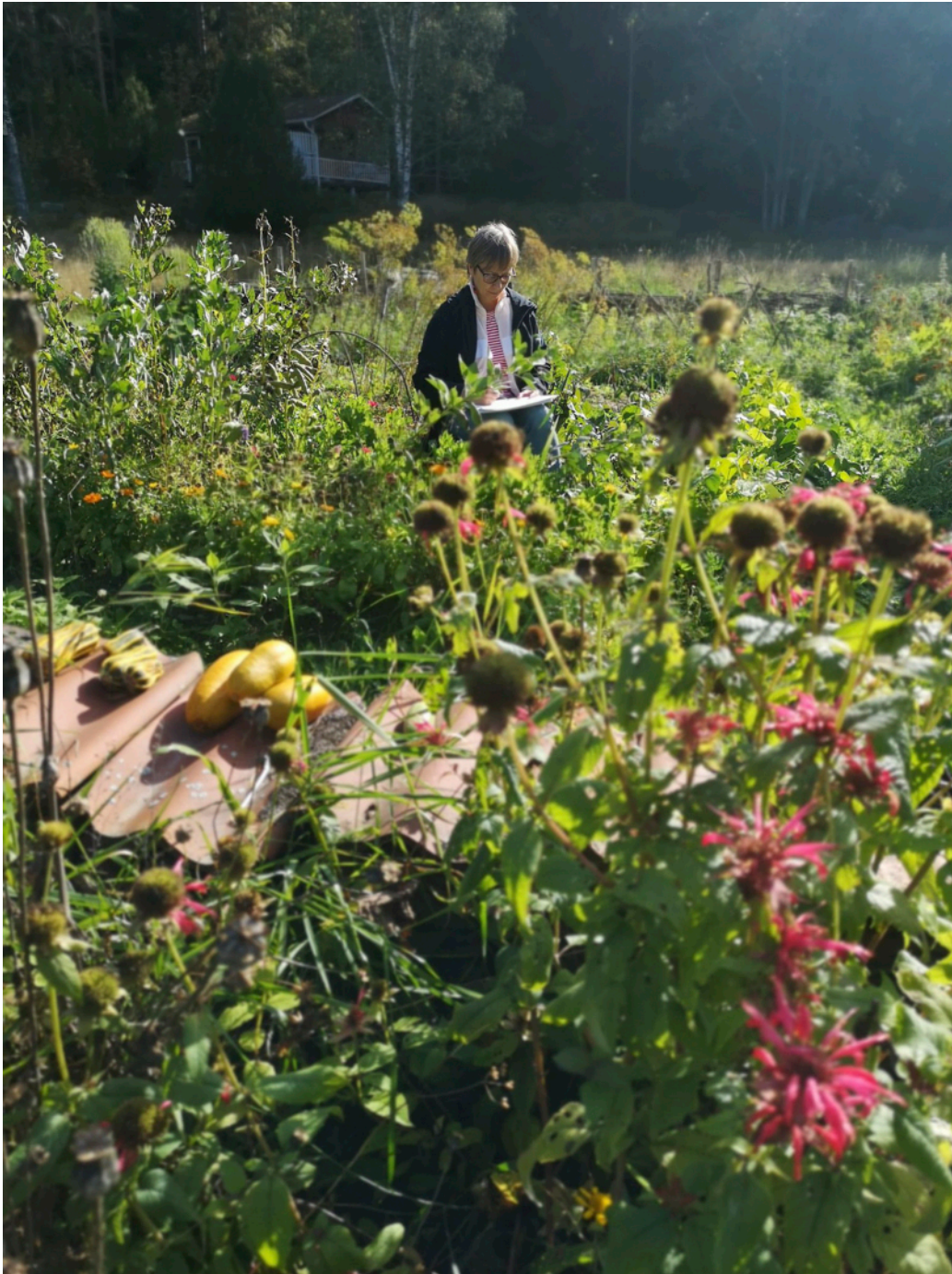
Kummankin teoksen sijaintipaikalla on ollut jo ennen taideprojektia paikallisten asukkaiden kaupunkiviljelmiä. Näin viljelyyn perustuvilla teoksilla voi kohteissa olla lähtökohtaisesti positiivinen vastaanotto ja ihmisillä halua osallistua. Osallistamisen kannalta työskentely kasvien parissa voi olla muutenkin houkuttelevaa monille ihmisille riippumatta iästä tai taustasta. Siinä yhdistyvät yhteisöllisyys, konkreettiset tulokset, ulkoilu ja kauneuden kokemukset.

En löytänyt tarkempaa kuvausta Oddon aktiivisen kuuntelun menetelmän soveltamisesta ihmisryhmien kanssa kommunikointiin. Pohdiskelen, voisiko se olla hieman Marshall B. Rosenbergin kehittämän NVC-menetelmän (Nonviolent Communication) kaltainen. Ainakin molemmissa keskeistä on se, että pidättäydytään tuomitsemasta.

NVC perustuu Rosenbergin huomioihin siitä, miten tärkeässä roolissa käyttämämme puhe-tapa on silloin, kun vaikeissakin vuorovaikutustilanteissa halutaan pysyä myötätuntoisina. Se on tapa suunnata huomio siihen, että ilmaistaan itseä rehellisesti ja selkeästi perustuen havaintoihin, tunteisiin ja tarpeisiin. On myös tärkeätä esittää toiselle selkeä toimintapyyntö näistä lähtökohdista. Vastavuoroisesti toista osapuolta kuunnellessa haetaan tietoa siitä, mitä he tilanteessa havaitsevat, tuntevat ja tarvitsevat ja mikä on heidän pyyntönsä. NVC ohjaa havainnoimaan sitä, millainen käytös ja mitkä olosuhteet meihin vaikuttavat vuorovaikutustilanteessa. Toista kuunnellessa vältetään havaitun toiminnan tai puheen arvostelua ja vain yksinkertaisesti todetaan, mitä on tapahtunut ja miellyttääkö se itseä vai ei. (Rosenberg 2011, 264–266.)

Pidän kovasti Oddon ajatuksesta kasvien hitaasta tarkastelusta. Tulkitsen tätä niin, että pysähtymällä pidemmäksi aikaa paikoilleen, kuin kasvi, alkaa huomio kiintyä ympäristöön ja olosuhteisiin ja myös siihen, miten ne näkyvät kasveissa. Olen itse harjoittanut tätä, kun olen tehnyt kenttätöitä *Kasvimuotokuvia*-teossarjaani varten (Kuva 16). Muistan hyvin sen, miten rauhoittavalta se tuntui ja miten erilaista oli havainnoida kasvin kasvutapaa pellolla kuin valokuvasta. Aurinko paistoi niskaani ja lehdille, sama tuuli tuntui hiuksissani ja pölytteli

multakerroksen pintaa, hyönteiset lentelivät ohitseni ja laskeutuivat kukintoon. Jaoimme saman tilan ja ajan.

Kuva 13. Kenttätyövaihe (Ilveskorpi 2020)

Minua rohkaisee se, että Oddo on voinut toteuttaa näin voimakkaasti ihmisen luontosuhdetta käsittelevän teoksen vihertaitteen keinoin julkiseen tilaan ja vieläpä melko keskeiselle sijainnille. Mikä tämän kaiken on mahdollistanut? Varmasti osaltaan järjestävän tahon eli Kunsthalle Bratislavan status neuvottelukumppanina, mutta myös rahoittajatahojen intressit

ja arvot. Rahoittajat ovat eri maiden kulttuuri-instituutteja, suurlähetystöjä, kulttuurikeskuksia, taiteilijoiden verkostoja sekä sosiaalista muutosta ja ekologisia arvoja ajavia toimijoita (Kunsthalle Bratislava a.) Tämän tapaisilla tahoilla on kokemusta nykytaiteen ilmaisukeinoista ja heidän lienee helppoa hyväksyä teoksen sisältö.

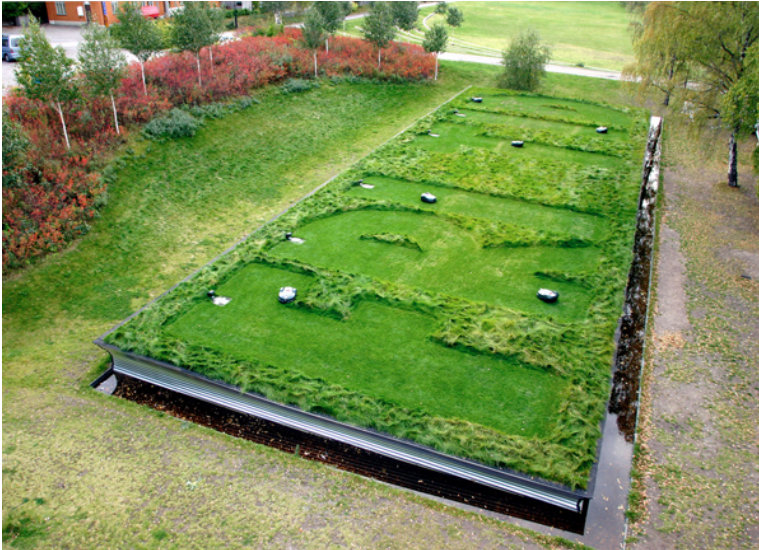
Lisäksi teos on konseptoitu niin, ettei se jatkossa välttämättä vaadi hoitoa, mutta tarjoaa kuitenkin osallistumisen mahdollisuuksia. Maanomistajalla on ymmärtääkseni mahdollisuus päättää siitä, miten pitkäaikainen teoksesta lopulta tulee. Tällainen joustavuus voi olla kaupungin kannalta houkuttavaa. Olin päätenyt aivan samankaltaiseen ratkaisuun omassa teosehdotuksessani, kun pohdiskelin teoksen elinkaarta.

5.3 SIMKA: *FRI TID*

Ruotsalaiset taiteilijat Simon Häggblom ja Karin Lind toimivat yhteisprojekteissaan nimellä SIMKA. Kumpikin on kuvataiteilija, mutta yhteisissä teoksissa näkyy myös heidän taustansa lavastuksen ja maisema-arkkitehtuurin alueilla. SIMKA:n projektit pohjautuvat paikan tutkimiseen ja muotoilemiseen sekä inhimilliseen vuorovaikutukseen. Ne rinnastavat usein luonnon ja urbaanin sekä fiktion ja tavallisen maailman. Tilaan pohjaavien teosten lisäksi he ovat tuottaneet sarjan dokumenttielokuvia performansseistaan. (SIMKA, 2025a)

FRI TID (Kuva 17) oli 1.6.–30.11.2003 toteutunut Skulpturens Hus:in tilaama veistoksellinen performanssi Tukholmassa. Sen toteuttivat robottiruohonleikkurit, jotka liikkuivat nurmikkotäällä edestakaisin ja leikkasivat sen reliefiksi, josta erottuivat sanat FRI (vapaa) ja TID (aika). (Haga & Warg 2020, 45) Innokkaasti liikkuvat leikkurit olivat kuin nurmella laiduntavaa karjaa. Väsyttyään ne hakeutuivat latauspisteelleen ja yöksi ne pääsivät lepäämään sisätiloihin. Ruohonleikkurit oli varustettu ihmisäänin ja ne keskustelivat taiteesta, matkoista, purjehtimisesta ja tunturivaelluksista. (SIMKA, 2025b)

SIMKA:n performanssi tutkii vapaa-ajan käsitettä ja ottaa tarkasteluunsa kodin ylläpidon toimet sekä luonnon, joka yleensä nähdään vapautta ja mietiskelyn rauhaa tarjoavana turvapaikkana. Robottiruohonleikkurit hoitavat ahkerasti tehtävänsä ja samaan aikaan niiden isäntäperhe nauttii ajastaan kävelyllä luonnossa. Luonnon rooli on muuttunut tuotantoteollisuudelle raaka-aineita tarjoavasta lähteestä yhä enemmän tuotteistetuksi vapaa-ajaksi. (SIMKA, 2025b)

Kuva 14. SIMKA: *FRI TID*, 2003 (SIMKA, 2025b)

5.3.1 *Matojen riemukaari* suhteessa SIMKA:n taiteeseen

SIMKA:n taide ylipäättään inspiroi minua olemalla vastahankaan vakavahenkisyyttä kohtaan. Se ilmenee käytenyissä väreissä, muodoissa ja toimintatavoissa. Pidän erityisesti heidän performatiivisista teoksistaan, jotka kääntävät normeja ylösalaisin ja paljastavat niiden kyseenalaisen sisuksen. Tästä on mielestäni kyse myös teoksessa *FRI TID*.

Nautin *FRI TID* -teoksen idean selkeydestä ja mieleenpainuvuudesta. Yksinkertaisuudesta huolimatta siitä lähtee etenemään polkuja moniaalle: Vihreiden ruohomattojen ylivaltaan kotipihoilla, pihanurmen vaatimaan vedenkulutukseen, loputtomaan taisteluun luontoa vastaan, vapaa-ajan suorittamiseen ja työn teknistymisen vaikutuksiin. Olen muokannut myös oman teosideani ytimen hyvin pelkistetyksi.

FRI TID ottaa kantaa, mutta tekee sen huumoria käyttämällä. Ajattelen, että teos on poliittista taidetta. Toisin kuin aktivistitaide, poliittinen taide kommentoi yhteiskunnallisia asioita, mutta ei sitoudu yhteisölliseen toimintaan tai ajamaan minkään tietyn ryhmän poliittisia päämääriä (Hiltunen ym. 2020, Tiaisen 2022, 19 mukaan). Sopivalla tavalla käytettynä huumori voi olla hyvä tapa saada ihmiset vastaanottavaisiksi kriittisellekin sisällölle. Parodioiva huumori voi läpäistä ahdistavia uutisia vastaan nostettuja suojamuurejamme (Tamminen 2019, Tiaisen 2022, 39 mukaan). Itsekin viritin teokseni huumorin taajuudelle ja uskon, että hyväntuulinen ja toimintaan kutsuva lähestymistapa peittoaa synkkyyden ja toimii tässä kontekstissa paremmin. Teokseni estetiikka ja sisältö on kulttuuri- ja kontekstisidonnaista. Oletan katsojan pystyvän lukemaan jättikokoista matoa esittävän riemukaaren hierarkioiden kääntönä päällelleen.

6 Teosprosessi

6.1 Kasvit, ruoka ja ekologia aiemmassa tuotannossani

Kasvit ovat olleet viime vuosina taiteellisen tuotantoni tärkein inspiraatio. Ne edustavat minulle perustavaa laatua olevaa turvaa ja arvostan niiden tarjoamia monia palveluja ekosysteemille ja hyvinvoinnille. Kasviaiheet toimivat alustana tarkastella ekologiaan, ruoantuotantoon, kiertokulkuun ja monimuotoisuuteen liittyviä kysymyksiä. Viimeisimmät teokset ovat sukeltaneet kasvien juurille – multaan ja sen pieneliöihin.

Kiinnostuin ruokakasveista taiteeni aiheena 2019, kun tein muotokuvasarjaa nimeltä *Oma-varaiset* (Kuva 18). Piirsin biohiilellä kuvat kolmesta viljelijästä, jotka pystyivät elämään kasvattamallaan ruoalla lähes omavaraisesti. Biohiili mm. parantaa maan vedenpidätyskykyä, lisää mikrobitoimintaa ja on keino sitoa hiiltä maaperään (Ruokamo 2020). Kukin viljelijä poseerasi minulle oman lempikasvinsa kanssa. Keräsin myös heille vuosien mittaan kertynyttä tietoa kasvimaan pitämisen saloista ja muokkasin sen julisteeksi.

Kuva 15. Sari Torvinen: *Anu*, sarjasta *Omavaraiset*, 2019 (Orenius 2019)

Tämän teossarjan taustalla vaikutti kolmen edeltävän kesän katouutisointi. Suomessa oli silloin ollut peräjälkeen viljelyksille liian kylmä kesä, liian kuuma kesä ja liian sateinen kesä. Säätila pysyi keväällä ja kesällä pitkään samanlaisena ja sillä oli vaikutuksensa. Ilmastonmuutoksen uhat realisoituivat ikävällä tavalla ja se huoletti minua.

Olen myöhemmin pohdiskellut, miksi olen pysynyt ruokaturvan teemassa näin pitkän aikaa – aivan viimeaikaisetkin teokseni liittyvät tähän aihepiiriin. Miksi minusta tuntuu turvattomalta, vaikka elämme Suomessa varsin yltäkyläisiä aikoja? Epäilemättä lapsuudessa kuullut kertomukset toisen maailmansodan aiheuttamasta ruokatarvikkeiden säännöstelystä vaikuttavat taustalla. Kaapin perukoilta löysin lapsena äitini sota-aikaisen käsilaukun. Sen si-

sällä oli postikorttien ja kirjeiden seassa säännöstelykuponkeja. Synnyin vain 19 vuotta sodan päättymisen jälkeen ja sodasta muistutti vielä moni asia kasvuympäristössäni.

Ehkä myös kollektiivinen muistimme Suomessa on aina varautunut siihen, että satoa ei välttämättä saadakaan. Ritva Kylli toteaa:

Useamman vuosisadan pituista ajanjaksoa tutkiva ruokahistorioitsija joutuu aina välillä pohtimaan, onko Suomen ruokahistoria enemmän nälän kuin varsinaisen ruoan historiaa. (Kylli 2021, 115)

Tällä Kylli viittaa lähdeaineistonsa moniin kuvauksiin hätäleivän leipomisesta, nälästä ja yksipuolisesta ravinnosta. Toistuvat nälkäkatastrofit synkensivät kuvaa entisestään. 1830-luvulla nälän ja punataudin vuodet saivat pohjoissuomalaisia lähtemään siirtolaisiksi Norjan Ruijaan. Talvi 1866–67 kesti niin pitkään, että pohjoisessa järvenjäät lähtivät vasta kesäkuussa ja syyskuun alun halla tuhosi Pohjois-Suomen vilja- ja perunasadot. Vuosi 1867 olikin paha nälkävuosi. Seuraavana vuonna täyttyneet köyhäinhuoneet ja hätäaputyömaat muodostuivat sellaisiksi taudinpesiksi, että ihmisiä kuoli vieläkin enemmän. Näissä 1860-luvun kriiseissä kuoli lähes kymmenesosa suomalaisista. (Kylli 2021, 114–120.)

Oma osansa on sillä, että olen yksinkertaisesti kiinnostunut ruoasta. Nautin kokkaamisesta ja koko siitä luovuuden, nautinnon, yhdessäolon ja huolenpidon kudelmasta, mikä yhteiseen ruokahetkeen liittyy. Pöydän äärellä olen pitänyt hauskaa, käynyt tärkeitä keskusteluja ja vahvistanut ihmissuhteita. Syöminen on monella tavalla elintärkeää. Kuitenkin ruoantuotannon eettisyyden kysymykset, ruoan riittävyys ja ilmastonmuutoksen tuomat haasteet tuotannon vakaudelle tuovat huolta, joka nakertaa luottamusta siihen, että pöytä olisi tulevilla sukupolvilla yhtä runsas.

Olen jo pidemmän aikaa koettanut löytää ekologisia julkisen taiteen muotoja. Kuulun taiteilijaryhmä arTekoon (Heli Konttinen, Oona Leinovirtanen, Sari Torvinen), joka on kiinnostunut taiteesta, joka on samalla ekologinen teko. Teokset voisivat esimerkiksi lisätä paikallisen luonnon monimuotoisuutta ja hiilensidontaa. Olemme tarjonneet kasvaviin kasveihin perustuvia teoksia julkisen taiteen kilpailuihin. Vielä ei ole harmiksemme tärpännyt. Olemme kaikki kuvataiteilijoita ja lisäksi Heli Konttinen on puutarhuri ja Oona Leinovirtanen mikrobeihin keskittynyt väitöskirjatutkija.

Ajattelen voimakkaasti niin, että ihmisen ja kasvien suhteessa on paljon yhteistä huolenpitoa. Videoteokseni *Villiviini* (Kuva 19) lähtökohtana toimivat otokset valtavasta villiviinistä, joka peittää rakennuksen seinät ja kätkee pienen talon sisuksiinsa. Villiviini elää ihmisen tarjoaman kasvualustan päällä ja toimii kotina hyönteisille ja etanoille, jotka ovat osa paikallista biodiversiteettiä ja tarjoavat ravintoa linnuille. Villiviini tuottaa happea ja sen voi ajatella

myös suojaavan talossa asuvia ihmisiä, tai ainakin se toimii eristävänä kerroksena. Kasvi on niin suuri, että sitä ei tule suinkaan ohitettua puutarhassa huomaamatta, vaan sitä tervehtii kuin tervehtisi naapuriaan.

Kuva 16. Sari Torvinen: *Villiviini*, pysäytyskuva videosta, 2022

6.2 Paikan havainnointi ja valinta

Saimme opintojemme alussa tehtäväksi valita jonkin sellaisen paikan, jonka ohitamme liki päivittäin ja miettiä, millainen teos juuri sinne sopisi. Valitsin Turussa Martin kaupunginosassa kohteen, joka on merkitty karttaan (Kuva 20) nimellä Vilkkilänmäen leikkipaikka 2. Leikkipaikka se ei kuitenkaan enää selkeästikään ole. Verkkoaidalla rajatulla alueella on hiekkakenttä, jossa kuulemani mukaan on aiemmin ollut hiekkalaatikko. Hiekkakentän reunalle on aseteltu kauniisti harmaantuneita puunrunkoja, joilla voi istua tai kiipeillä. Niitä käyttävät nyt lähinnä kissanulkoiluttajat, jotka istuvat rungolla kissan tutkiessa maastoa. En ole nähnyt koskaan lasten leikkivän kentällä.

Kuva 17. Kartta, keskellä Viikkilänmäen leikkiapaikka 2 (Google Maps 2025)

Tämä ei tarkoita sitä, etteikö paikalla olisi elämää, päinvastoin! Hiekkakentän vieressä on pieni jalkapallokenttä, jota käyttävät viereisten päiväkotien ja naapuruston lapset. Talvella puiston mäkinen maasto (Kuva 21) houkuttelee lapsia kelkkailemaan. Kenttiä ympäröivillä viheralueilla taas on parisen kymmentä viljelylaatikkoa (Kuva 22). Turun kaupunki on jakanut halukkaille viljelylaatikoita, joita on voinut sijoittaa kaupungin omistamalle maalle. Oletan, että nämäkin laatikot ovat sitä perua.

Kuva 18. Alueen pinnanmuotoja

Kuva 19. Viljelylaatikoita

Lähestyin aluetta usein joen suunnalta, kun palasin kaupungilta kotiini. Sitä kautta lähestymiseen liittyy fyysisiä kokemuksia, jotka avaavat aistit havainnoimaan ympäristöä tavallista voimakkaammin. Ensin on kiivettävä pitkät ja jyrkät portaat melko korkealle mäelle. Mäen laella on Vilkkilänmäen leikkipaikka 1, joka on hyvin suosittu. Mäellä kasvaa korkeita puita, jotka varjostavat aurinkoisena päivänä. Puustoinen alue päättyy ja maasto tasaantuu, kun saavutaan teosehdotukseni alueelle. Alueen tunnelma muuttuu ja sen korostamiseksi alkoi tuntua hyvältä pystyttää siihen kohtaan portti. Näin lähti kehittymään idea, joka lopulta muotoutui riemukaareksi.

Tanskalainen arkkitehti ja urauurtava kaupunkisuunnittelija Jan Gehl on tunnettu siitä, että hän haluaa palauttaa autoilun ja monumentaalisen arkkitehtuurin runtelemille kaupungeille ihmisen mittakaavan. Hänen mukaansa sosiaalisen näkökentän uloin raja on 100 m. Silloin alkaa summittaisesti nähdä ihmisen liikkeitä ja kehonkielen ja mitä lähemmäksi tullaan, sitä paremmin voi kommunikoida ja tulkita tunteita. Vanhojen kaupunkien aukiot noudattavat yleensä tätä mittakaavaa, joka mahdollistaa sen, että näkee helposti, mitä paikalla tapahtuu ja keitä siellä on. Ihmiset myös kokoontuvat kaupungeissa sinne, missä tapahtuu ja missä on muita ihmisiä. Kun näitä tietoja käyttää kaupunkisuunnittelussa ja saa liikkeelle kriittisen massan, se voi synnyttää positiivisen kehän, jossa alueen eläväisyys lisääntyy ja poikii yllättäviä tuloksia. (Gehl 2010, 35–38, 65.)

Valitsemani alue oli mittakaavaltaan juuri sopivan pieni ja sen tapahtumat olisi helppoa nähdä yhdellä silmäyksellä. Hiekkakentän läpi kulkeva kävelytie on ahkerasti käytetty ja teoksen osien sijoittuminen sen varrelle toisi väistämättä katsojia. Oli myös kiinnostavaa, että eri ikäisillä ihmisryhmillä oli jo valmiiksi omaehtoista toimintaa alueella. Viljelylaatikoi-taan hoitavat harrastajapuutarhurit ja päiväkotilapset varmasti palaisivat halusta saada kuopusutella myös teokseni viljelyksiä. Paikka oli yksinkertaisesti täydellinen.

6.3 Sisällölliset ja esteettiset valinnat

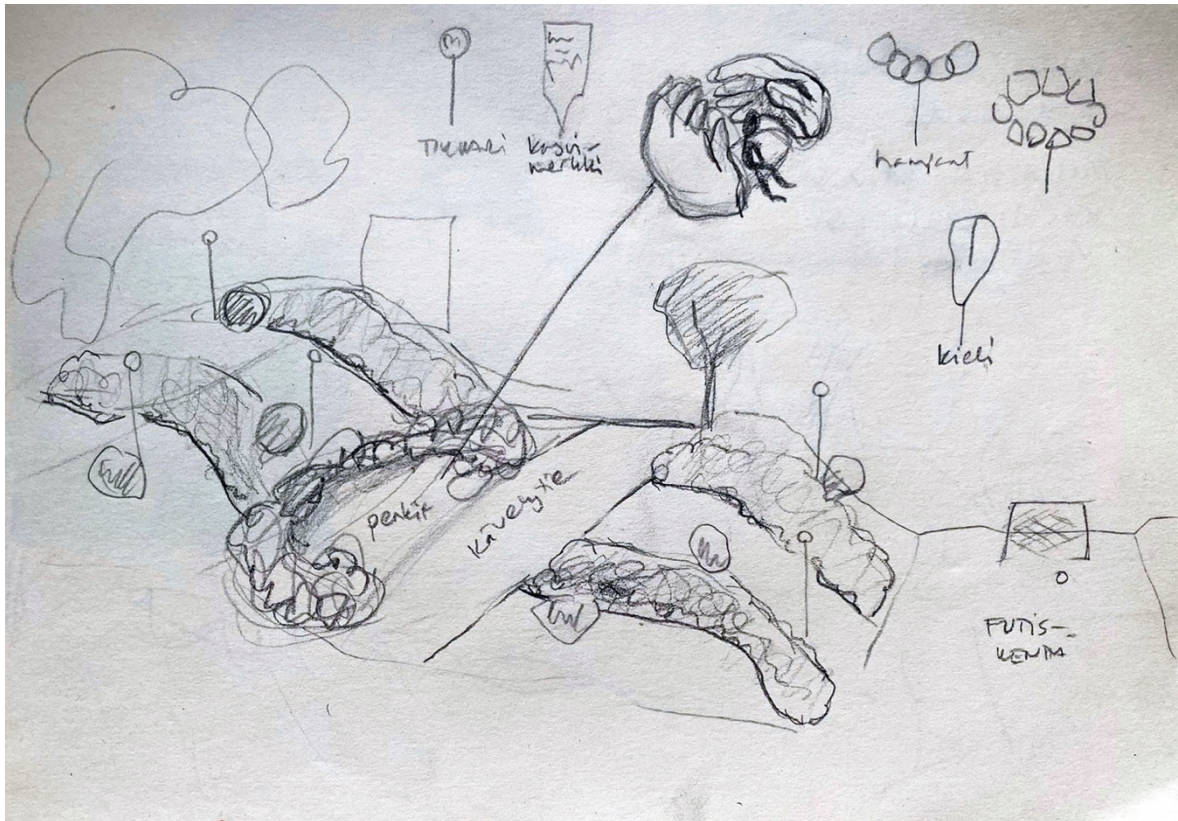
Tiheästi toistuvat kohtaamiset paikan kanssa rupesivat tuottamaan tulosta. Tutkin aluksi alueen kasvillisuutta ja huomasin siellä kasvavan monia syötäviä lajeja, kuten ruusunmarjoja, voikukkia, vuohenputkia, nokkosia, pihlajanmarjoja ja poimulehtiä (Kuva 23). Nostaisinko ne esiin jollain tapaa? Ajattelin ensin tekeväni piirroksia alueen syötävistä kasveista ja tulostavani ne jollekin suurelle pinnalle. Se ei kuitenkaan tuntunut toimivalta eikä innostanut jatkokehittämään ideaa.

Kuva 20. Poimulehtiä

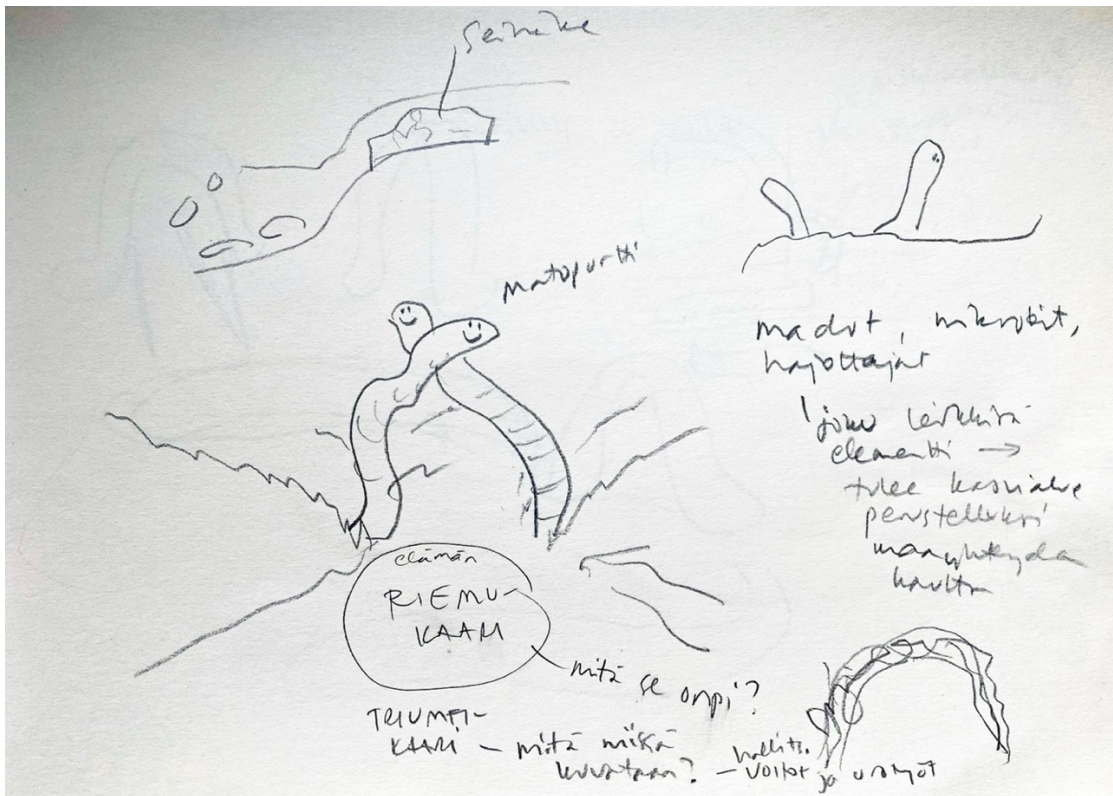
Mietin, millainen teos puhuttelisi sekä lapsia että heidän vanhempiaan ja kaupunkiviljelystä kiinnostuneita ihmisiä. Alueen kumpuilevat pinnanmuodot alkoivat kiinnostaa. Niitä voisi korostaa poikkisuuntaisilla kasveista tehdyillä raidoilla. Voisinko myös merkitä alueen luonnonvaraisia ruokakasveja niiden kasvupaikoilla? Ehkä käyttää jättikokoisia kasvimerkkejä, joissa olisi kuva-aihe? Olisiko kasvimerkit muotoiltu jotenkin syömiseen tai alueen kasveihin viittaaviksi? Luonnoskuvassa (Kuva 24) ideoin pihlajanmarjoja, hammasriviä tai kieltä

muistuttavia kasvimerkkejä. Kentän keskivaiheilla olevan istuskelualueen ympärille suunnittelin suojaavaa kasvustoa. En ollut vieläkaan tyytyväinen ideaani.

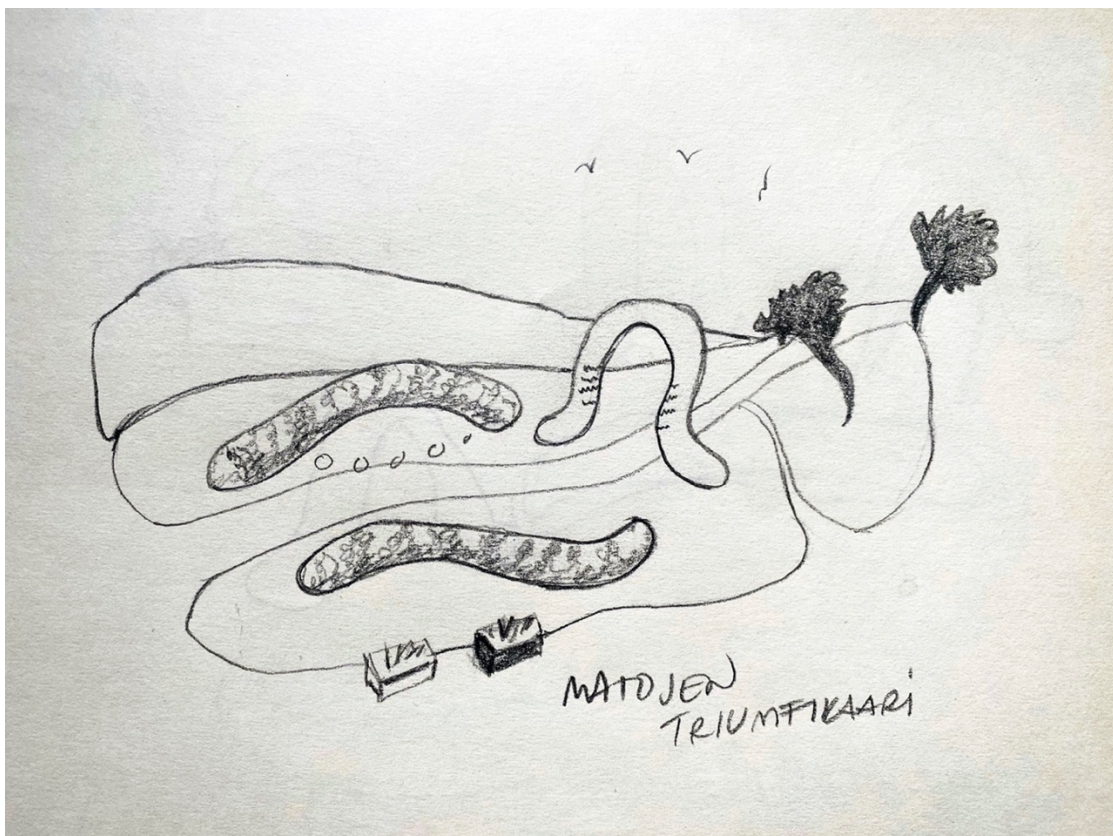

Kuva 21. Luonnos: pinnanmuodot ja kasvimerkit

Kirjoitin luonnoskirjaani, että kasvi voi olla myös hyvin vähäpätöinen, mutta kuvaelementti nostaa sen esiin. Tästä jäi taustalle pyörimään ajatus jonkun vähäarvoisen esiin nostamisesta. Maalasin silloin työhuoneella kuvia maatuivista kasveista ja olin ajatellut paljon mullan merkitystä ja muodostumista. Multa alkoi nousta pääosaan myös opinnäytteessäni. Sen myötä kuvaan tulivat madot ja kaikki alkoi loksahdella paikoilleen. Oli riemukasta korostaa valtasuhteiden muutosta ja yhteisöllisen toiminnan mahdollisuuskin alkoi hahmottua. Luonnostelin matojen muotoa (Kuva 25) ja elementtien sijoittumista ympäristöön (Kuva 26).

Kuva 22. Luonnos: matohahmot

Kuva 23. Luonnos: elementtien sijoittelu

Triumfikaaret ovat monumentaalisia rakennelmia, joita on pystytetty etenkin antiikin Roomassa osoittaman hallitsijan valtaa ja sotasaavutuksia. Myöhemmiltä ajoilta kuuluisa esimerkki on Napoleonin rakennuttama *Riemukaari* Pariisissa. (Houze 2017, 40.) Tyypillisesti triumfikaari pystytettiin pääkadulle ja koristeltiin runsaasti reliefein, veistöksin ja muistokirjoituksin (Cartwright 2012).

Päätin tehdä moniosaisen teoksen, jossa triumfikaari kaartuu puistotien ylle (Kuva 24). Tällä kertaa triumfikaari on pystytetty matojen kunniaksi. Kohotan teoksessa madot ansaitsemaansa arvoon, sillä ilman niitä olisimme hukassa. Samalla ei-inhimilliset – madot, lukuisat pieneliöt, sienet ja kasvit, ovat teoksen tekijöitä. Niiden työ tapahtuu katsojan jalkojen alla maassa, kohopenkeissä ja pikkuhiljaa myös siinä, millaista kasvustoa puukaareen alkaa ilmestyä. Madot elävät teoksessa omaa lajityypillistä elämäänsä.

Kuva 24. Teoskokonaisuus päivänvalossa

Kasvit on valittu mukaan ihmistä hyödyttävästä näkökulmasta eli ne kelpaavat ravinnoksi. Niille pyritään kuitenkin luomaan mahdollisimman hyvät olot ja kasvikumppanuudet. Kasvit on valittu niin, että niistä voi kerätä satoa yrttiteetä varten tai maustekasveiksi. Kasvit kukkivat vaaleanpunaisen eri lähiväreissä, mikä yhdistää ne riemukaaren väriteemaan. Useat kasvit ovat luonnonvaraisia ja sellaisia, joita alueella kasvaa muutenkin. Kohopenkit on koostettu harjuviljelyä soveltaen. Alkuperäisestä menetelmästä poiketaan lähinnä mittakaavassa, sillä metrin korkuinen harjanne olisi haettuun visuaalisuuteen liian korkea.

Teos muuntaa muotoaan pitkin matkaa: sammal saa kasvaa, huonon puuosan voi korvata uudella ja kasvi voi versoa toisessa kohtaa penkkiä. Korjailua on tällä estetiikalla luvallista tehdä melko huolettomasti, jos vaikka lumi on painanut viljelylaatikon laitoja tai johonkin kohtaan iskee kaikesta huolimatta laho. Annan vain lähtötilanteen, josta väistämättä alkaa uusi muotoutuminen. Kun riemukaari on tullut käyttöikänsä päähän, voi viljelylaatikot halutessaan jättää paikoilleen ja muokata aivan eri näköiseksi. Optimaalisessa tilanteessa niitä voisi viljellä sukupolvi toisensa perään.

Puu on pintakäsitelty tervan ja pellavaöljyn seoksella, joka antaa teokselle lämpimän vaaleanruskean sävyn ja samalla suojaa sitä. Maata koskettavat osat tehdään hiilletystä hukkapuusta. Hiilletty puu ei sisällä ravinteita, minkä vuoksi lahottajat eivät ole siitä kiinnostuneita. Puuosat näyttävät päivällä madonruskeilta. Valolaatikot (Kuva 25) on tehty ruostevärisestä corten-teräksestä ja ne muistuttavat matojen juomuja ja paksuuntumia. Yöllä teoksen valolaatikoihin leikatut kuvat herooisista madoista loistavat kirkkaan pinkkinä ja riemukaari on valaistu niin ikään voimakkaan pinkillä valolla (Kuva 26). Teoksen ilme muuttuu ja mato muistuttaa enemmän sarjakuvien tyypillistä pinkkiä matohahmoa.

Kuva 25. Valolaatikko

Kuva 26. Teos iltavalaistuksessa

Otan usein muita ihmisiä mukaan teosteni luomiseen. Tässä kohtaa osallistavuus tuntui luonnolliselta teoksen rakennus- ja käyttöönottovaiheissa. Yleisöllä on mahdollisuus osallistua kasvipenkien rakentamiseen, oppia samalla permakulttuurista viljelyä, nauttia myöhemmin sadosta ja jakaa omia kokemuksiaan kasvien kasvatuksesta. Toiveeni on, että penkkien hoitaminen muuttuisi ajan mittaan mahdollisimman paljon yhteisölliseksi toiminnaksi. Toisaalta taiten hoidettu permakulttuuripuutarha voi pikkuhiljaa muuttua lähes itse itseään hoitavaksi, kun kasvilajit tukevat toisiaan, syvällä olevat juuret löytävät kosteutta ja puutarha tuottaa itse lannoitteensa. Silloin hoitovastuu hellittäisi merkittävästi. Teoksen voi kohdata myös ilman aikeita osallistua sen ympärille luotuun toimintaan. Teos on erilainen eri vuorokauden- ja vuodenaikoina, mikä on toivottavasti kiinnostavaa seurattavaa ohikulkijalle.

6.4 Toteutukselliset valinnat

Olin siis tekemässä suurikokoista puuveistosta ja melko mittavia kasvipenkkejä, vaikka en ole kuvanveistäjä tai puutarhuri. Lisäksi minun piti saada tuotetuksi hyvät havainnekuvat posteria varten. Omat taitoni 3D-ohjelman suhteen ovat aloittelijatasoa. Oli selvää, että tarvitsin apua, ja paljon. Jos muut taitoni olivatkin vähän niin ja näin, niin onneksi olen harjoitellut projektinhallintaa taiteellisen työn lisäksi erilaisissa koordinoitavissa. Tein itseleni aikataulun ja rupesin miettimään, ketä kaikkia tunnenkaan. Tiukasta aikataulusta oli se hyöty, että oli pakko tehdä päätöksiä nopeasti ja työ eteni.

Ensin täytyi saada selville, mitä rajoja eri tekniikat ja menetelmät asettivat. Jututin perma-kulttuuriin perehtynyttä puutarhuria kasvipenkin perustamisesta ja kasvivalinnoista. Päädyimme siihen, että kasvipenkeissä sovelletaan harjuviljelyä

Suunnittelimme penkkien perustamisen aikataulua. Keväällä heti maan lämmettyä maahan on kaivettava kuoppa ja poistettava rikkaruohot. Turulle tyypillinen savimaa on huono kasvialusta, joten siihen on sekoitettava hiekkaa. Kesän ajaksi kylvetään viherlannoitteeksi hernettä ja kauraa. Syksyllä niiden päälle laitetaan laudat ja kävellään päältä, jolloin kasvit lakoavat maahan ja jäävät lannoitteeksi. Kasvijätteen sekaan voi sen jälkeen istuttaa monivuotiset kasvit.

Kasvien valinnassa suositaan monivuotisia lajeja ja osa niistä on alueen luonnonkasveja. Jotta kasvit hyödyttäisivät toisiaan esim. tuholaisia karkottamalla, on mukana oltava eri kasviusuista peräisin olevia lajeja. Kasvipenkin ympärys kantataan 10 cm syvällä uralla, joka estää rikkaruohojen leviämistä. Mietimme mahdollisia lajikkeita, kuten mansikka, jänönapila, peltohanhikki, suolaheinä, siankärsämö, yrtit ja poimulehdet.

Teoksen rungon kestävyys huoletti heti kärkeen. Millainen sen kuuluisi olla? Seppämestari-kuvanveistäjän kanssa tulimme siihen tulokseen, että teos tarvitsee metallirungon ja betonianturat. Lisäksi puiden kiinnitykseen tarvitaan vanteita. Sain häneltä myös arvion valolaatikoiden toteuttamisesta.

Otin yhteyttä puuveistoksia tekevään kuvataiteilijaan, jonka kanssa suunnittelimme kaaren puuosien rakennetta. Päädyimme siihen, että puumateriaalin saisi kiinnitettyä helpoiten tikasmalliseen metallirunkoon ja puukerrosten väliin voisi ruuvata metallipantoja pitämään puut kasassa. Pohdimme myös teoksen painoa, sen kuljetusta, materiaalin keräilyä ja varastointia, työn vaatimaa aikaa sekä kunnollisen työskentelytilan tarvetta. Sain häneltä vielä vinkin tutkia tervan ja pellavaöljyn käyttämistä puunsuojana.

Jäin pohtimaan teoksen puuosien kestoa ja sitä kautta teoksen elinkaarta. Kysyin neuvoa kuvanveistäjältä, joka on tehnyt puumateriaalista useita julkisia teoksia ulkotiloihin. Häneltä sain arvion, että elinkaari olisi 7–10 vuotta riippuen työn rakenteesta. Hän kehotti poistamaan puusta kuoren, sillä se nopeuttaa lahoamista. Työn nostaminen irti maasta tai työn alapuolen perustaminen suodatinkankaalla ja soralla pidentävät elinkaarta, samoin kuivan puumateriaalin maalaaminen hengittävällä sävytetyllä ja kuultavalla öljymaalilla.

Valaistuksella on suuri rooli teoksessa. Sain valosuunnitteluun erilaisia vaihtoehtoja valosuunnittelija-kuvataiteilijalta. Häneltä sain myös vinkin valosuunnitteluyrityksestä, josta pyysin alustavan tarjouksen ohjelmoidusta LED-valaistuksesta.

Teoskokonaisuuden materiaalit on valtaosin valittu kiertotalousperiaatteella. Rungon ja valolaatikoiden metalli pyritään löytämään teollisuuden ylijäämämateriaaleista ja puutavara kierrätyspuusta. Puuvestoksen liitoksissa käytettävä metallipanta ja ruuvit hankitaan uusia, samoin valaisimet. Perustuksessa käytetään vähähiilistä betonia.

Toteutusvaiheessa osallistuisin työhön silloin, kun se on järkevää, mm. pintakäsittelyvaiheessa, puutarhatöissä, tiedotuksessa, vapaaehtoisten kontaktoinnissa sekä työpajan ohjaajana. Puukaaren toteutus jäisi kuvanveistäjälle. Se vaatisi kuitenkin omaa läsnäoloani kriittisissä vaiheissa. Vastaisin sillä tavoin siitä, että toisen ihmisen käsillä syntyy oman ideani mukaista jälkeä.

Se ei olekaan aivan helppo tehtävä. Harjoittelin sitä, kun toteutimme ystäväni kanssa 3D-kuvia posteria varten. Hän hallitsee ohjelman erittäin hyvin ja auttoi mielellään. Normaalisti kommunikoimme keskenämme oikein sujuvasti, mutta nyt se olikin vaikeaa. Oma työskentelytapani on sellainen, että teos muotoutuu koko ajan. Lisäksi olen hirvittävän tarkka muodosta. Ja väristä. Ja mittasuhteista. Onko olemassakaan mitään, mistä en olisi hirvittävän tarkka?

Työskentelimme välillä erikseen ja välillä istuimme pitkiä iltoja yhdessä ruudun äärellä. 3D-mallinnoksen jälkeen muokkasin kuvat vielä kuvankäsittelyohjelmassa. Yhteenlaskettu työaikamme neljän kuvan tuottamiseen oli noin 110 tuntia. Totesimme yhteistuumin, että se olisi saattanut olla hieman pienempi, jos olisimme voineet käyttää nörtti-kuvataiteilija-nörtti-sanakirjaa. Toisaalta prosessi opetti itselleni sitä, miten täsmällisesti minun on artikuloitava toiveeni, jotta voin välittää mielikuvani. Yhdessä vaiheessa muovailin madon savesta (Kuva 26), jotta pystyisin näyttämään millaisia ovat madon päiden pulleat kaaret ja taitekohdat.

Kuva 27. Savesta muotoiltu mato

Vielä oli jäljellä informaation kerääminen posteria varten. Mietin teoksen huoltoa, laskin eri materiaalien määrät ja painon, pyysin tarjousta taidekuljetuksesta ja pystytyksestä ja syötin teoksen luvut hiilijalanjälkilaskuriin. Tämän jälkeen kokosin kuvat ja tiedot posteriin. Päätin lisätä kuvapinnan reunoille matomaisesti kaartuilevat muodot ja käyttää yökuvasta inspiroituneena pinkkiä tehosteväriä muuten melko yksinkertaisessa taitossa. Lopulta kaikki oli valmista ja posterit esitettiin julkisesti LAB-ammattikorkeakoulun ja LUT-yliopiston yhteisellä Lappeenrannan kampuksella.

Kuva 28. Taiteellisen opinnäytetyön esillepano (Malin 2025)

Prosessi opetti minulle artikuloinnin selkeyttämisen tarpeen lisäksi sen, että kannattaa luottaa suurellisten ideoidensa toteutuskelpoisuuteen. Se vaatii tosin paljon yhteistyötä ja sen hahmottamista, millaisia osa-alueita projektikonaisuuteen kuuluu ja miten ne suhtautuvat toisiinsa mm. aikataulullisesti. Lisäksi opin valtavan paljon ihan konkreettisia asioita kasveista, veistosten tekoprosessista ja valaisun mahdollisuuksista.

Lopuksi kiitokset heille, joille se kuuluu:

- kuvataiteilija ja puutarhuri Heli Konttiselle konsultaatiosta kohopenkin rakentamisesta ja kasvivalinnoista
- Mika Lindénille avustuksesta 3D-mallinnuksessa
- kuvanveistäjä ja seppämestari Antti Niemiselle konsultaatiosta tukirungon ja valolaatikoiden osalta
- kuvanveistäjä Jaakko Pernulle konsultaatiosta puuveistoksen kestävydestä
- kuvataiteilija ja valosuunnittelija Omar Truco Kalloselle konsultaatiosta valosuunnittelusta
- kuvataiteilija Kimmo Ylöselle konsultaatiosta puuveistoksen rakenteesta

Aivan varmasti olen kysynyt neuvoa vielä muiltakin ihmisiltä. On myös hyvin mahdollista, että olen ymmärtänyt jonkin ohjeen väärin. Siinä tapauksessa vastuu on yksin minun.

7 Yhteenveto

Taiteellisen opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa teosehdotus kuvitteelliseen julkisen taiteen kilpailuun. Päädyin muotoilemaan moniosaisen teoksen *Matojen riemukaari*, joka yhdisti puuveistoksen, kaupunkiviljelyä, vihertaidetta, osallistavuutta ja valosuunnittelua. (Liite 1) Teoksen sisältö liittyy ruokamullan hupenemiseen, ei-inhimillisten kunnioitukseen ja riippuvuuteemme niistä. Teoksen materiaalit ovat paljolti kierrätettyjä ja viljelytapa huolehtii maan ja kasvien hyvinvoinnista.

Kirjallinen opinnäytetyö lähti liikkeelle taiteelliseen opinnäytetyöhön liittyvästä pohdiskelusta. Minusta vaikutti siltä, että vihertaidetta näkee vielä hyvin harvoin julkisen taiteen kentällä. Tutkin tämän vuoksi Julkinentaide.fi -sivustolla julkaistuja viimeisen vuoden aikana Suomessa toteutettuja julkisia teoksia. Yksikään teos ei ollut vihertaidetta. Yleisimpiä piirteitä toteutetuissa teoksissa olivat värikkyyys, kolmiulotteisuus ja pysyvyys. (Liite 2)

Mietin, olisiko uusimmissa hauissa kuitenkin mahdollisuuksia vihertaideteelle ja tutkin sen vuoksi viimeisen vuoden aikana julkaistuja teoshakuja niin ikään Julkinentaide.fi -sivustolla. Haut etsivät korostuneesti ulos sijoittuvia teoksia, jotka ovat pysyviä, huomioivat kohdespesifit seikat sekä ovat teknisesti laadukkaita ja pitkäikäisiä. Taiteellinen laatu ja ylläpidon vaivattomuus ovat myös tärkeitä. (Liite 3)

Tutkin vielä yllä mainituista teoshauista löytyviä taiteilijoita koskevia kriteereitä. Toivottu taiteilija näyttää olevan ammattimainen tekijä, joka pystyy laskuttamaan työnsä yrittäjänä ja omaa jo ennalta kokemusta julkisen taiteen tekemisestä. Viimeksi mainittu ominaisuus sulkee ulos varsin monta taiteilijaa. (Liite 3)

Otokseni oli sekä ajallisesti että määrällisesti suppea, mutta konkretisoi minulle sellaisia seikkoja julkisesta taiteesta, joiden olemassaolon olin kyllä jo huomionut, mutta toiveikkaasti aina painanut piiloon. Ei siis ollutkaan vain omaa luuloani, että uusien tekijöiden on vaikea päästä alalle tai että suurin osa valituista teoksista sijoittuu ulos ja vaatii taiteilijalta kykyä toteuttaa teos säänkestäväksi, lähes huoltovapaaksi ja näyttäväksi.

Jälkimmäinen vaade asettaa erityisiä haasteita esimerkiksi monille kaksiulotteisia teoksia tekeville taiteilijoille, joiden tyypilliset tekniikat soveltuvat sellaisenaan lähinnä sisätiloihin. Pulman voi ratkaista, mutta se vaatii perehtymistä uusiin tekniikoihin. Toisaalta ilahduin siitä, että ilmaisullinen vapaus oli säilynyt ja valitut teokset edustivat hyvin monia tekniikoita. (Liite 3, Liite 2) Aihetta voisi tutkia vielä laajemmalla ajalla ja myös siitä näkökulmasta, miten taidekilpailuihin hakeminen, niissä menestyminen tai menestymättä jääminen näkyvät taiteilijan arjessa, ajankäytössä ja urapoluissa.

Kysymykseeni siitä, voiko vihertaide toimia julkisen taiteen alueella, vastaan myöntävästi. Mielestäni vihertaide pystyy vastaamaan hakujen toiveisiin pysyvyydestä, näkyvyydestä ja taiteellisesta laadusta. Pysyvyys vain on ajateltava sellaisena, että teos voi muuttaa ajan kuluessa muotoaan, kun käytetään eläviä kasveja. Kasvit voivat olla näyttävällä tavalla värikkäitä ja muodostaa kookkaitakin teoksia, jos halutaan. Taiteellinen laatu on mielestäni kiinni teoksen ideasta ja toteutuksesta, ei käytetyistä tekniikoista ja materiaaleista. Esittelen erilaisia vihertaiteen teoksia paitsi vihertaidetta käsittelevässä alaluvussa, myös verratesani Egle Oddon ja SIMKA:n teoksia omaan teosehdotukseeni.

Vihertaiteessa osallistavuus on luontevaa, sillä ihmiset voivat osallistua kasvien hoitoon ja hyödyntämiseen. Näkisin, että osallistavalla vihertaiteella voi lisätä alueiden yhteisöllisyyttä. Ekologisesti toteutettu vihertaide voi olla myös osa kaupunkien kestävyysmurrosta. Silloin se vastaa teosten kestävyuden vaateeseen myös ekologian tasolla. Ylläpitoakin voi miettiä uusiksi: teosidea voi perustua kasvien hoitamattomuuteen, hoitotoimenpiteitä voi jakaa eri tahojen kanssa tai teoksen kasvit ja kasvatustapa voivat olla hyvin vähän hoitoa vaativia. Teoksen tuoma kokonaisyhyöty taidekokemuksena, yhteisöllisenä toimintana ja ekologisena tekona voi laajemmin tarkasteltuna ylittää hoitokulut.

Minua pohditutti se, miten voisin nimetä teokseni eri puolia. Minkä termin alle ne kuuluisivat? Sen vuoksi käyn raportissa läpi julkisen taiteen, paikkasidonnaisen taiteen, osallistavan taiteen, maataiteen, biotaiteen ja vihertaiteen teoksia ja tyypillisiä piirteitä. Löydän näistä kaikista jonkin yhdistävän linkin taiteeseeni ja päädyn käyttämään teoksen kattokäsitteenä vihertaidetta, vaikka teos sisältää toki muunlaisiakin osia.

Tuntui tarpeelliselta asemoida taiteeni laajempaan filosofiseen kehykseen ja posthumanismi näytti käsittelevän teokseeni liittyviä teemoja. Tutustuin erityisesti Rosi Braidottin ajatteluun, jossa affirmaation etiikasta nousevilla positiivisilla aikomuksilla ja huolenpidon käytännöllillä on merkittävä sija (Braidotti 2024, 200). Tällaista toimintaa voi olla juuri *Matojen riemukaaren* viljelysten hoito. Teokseeni kuuluva neuvottelu ei-inhimillisten kanssa näkyy myös siinä, miten sen ulkonäkö voi muuttua paljonkin ei-inhimillisten toiminnan seurauksena.

Eläinfilosofia tutkii ensisijaisesti ei-inhimillisiä eläimiä, ei niinkään ihmisyyttä niiden avulla (Aaltola 2013, 20). Teokseni taas tarkastelee matojen kautta ihmisen suhdetta ei-inhimillisiin eläimiin, joten se ei suoranaisesti liity eläinfilosofiaan. Sen sijaan kasvifilosofian puolelta löysin yhtymäkohtia. Marder (Marder 2013, 3–5) puhuu kasvien kohtaamisen vaikeudesta ja siitä, että sille suotuista hetkiä voisi olla sellainen, jolloin kasveista ei pyritä hyötymään vaan niitä vain tutkiskellaan. Taide vaikuttaa minusta erityisen hyvältä tavalta tällaiselle tarkastelulle.

Suuri osa teostani on itse maaperä ja sen elämä, joka taas on keskiössä permakulttuurisessa viljelyssä. Myös teokseni sankari, kastemato, on permakulttuurissa tärkeä tekijä maan ravinteikkuuden, kosteuden ja kuohkeuden ylläpidossa. (Kaihovaara 2012, 50–51.) Esittelen opinnäytetyöraportissa permakulttuurista viljelyä laajahkosti, sillä se on tärkeitä teokseni sisällön vuoksi. Käyn myös läpi kaupunkiviljelyä ja sitä, mikä ihmisiä motivoi kasvattamaan ruokaa kaupungeissa. Toinen kaupungeissa harrastettu viljelytapa on sissiviljely, jonka eri muotoja sivuan.

Avaan vielä taiteellisen opinnäytetyön tekoprosessia. Jo aiemmassa tuotannossani kasvit, ja aivan erityisesti ruokakasvit, ovat olleet tärkein inspiraationlähteeni. Moni teos linkittyykin ruokaturvaan, aivan kuten *Matojen riemukaarikin*. Opinnäytetyöprosessissa nousee esiin paikan huolellinen ja usein toistuva tarkkailu ja analysointi. Jokainen käynti alueella tuntui tuovan uusia ideoita ja ajatus sai kypsyä pikkuhiljaa. Tällaista toimintatapaa haluan käyttää jatkossakin.

En ole kuvanveistäjä, saati puutarhuri, joten idean esittelykuntoon saattaminen vaati monta palaveria eri ammattilaisten kanssa. Heillä oli omaa osaamistani täydentävää tietoa ja taitoa. Opin siinä paljon, enkä vähiten siitä, miten tärkeää on pystyä sanallistamaan visionsa selkeästi. Oman idean siirtäminen toisen toteutettavaksi vaatii jonkin verran valvontaa, mutta myös luottamusta. Pidempi yhteistyö varmasti toisi sujuvuutta toteutusvaiheessa.

Julkinen tila ja julkinen taide kiinnostavat minua, koska niissä on loputon määrä erilaisia valtasuhteita, muuttujia, konventioita ja mahdollisuuksia. Olen aiemmin toiminut koordinaattorin roolissa julkisen taiteen hankkeissa. Nyt olikin kiinnostavaa ajaa eteenpäin omaa taiteellista ideaani. Kaiken kaikkiaan koen saaneeni koko prosessista paljon uutta osaamista julkisen taiteen alalta.

Lähteet

- Aaltola, E. 2013. Johdanto: Ihminen, eläin vai molemmat? Teoksessa Aaltola, E. (toim.) Johdatus eläinfilosofiaan. Helsinki: Gaudeamus Oy. 9–27.
- AGNES DENES. WORKS. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <http://www.agnesdenesstudio.com/works7-WFStatue.html>
- Alaja, K. 2023. Ympäristö- ja biotaide kyseenalaistavat ihmisen aseman. Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.loimu.fi/magazine-article/ymparisto-ja-biotaide-kyseenalaistavat-ihmisen-aseman/>
- Andersson, J.-E. 2017. Kuka pelkää vihreää? Teoksessa Heikkilä-Palo, L., Kaukio, V. & Sepänmaa, Y. (toim.) VIHREÄ PÄÄNSÄRKY! Taidetta siemenestä kompostiin. Helsinki: Maahenki Oy. 28–37.
- Braidotti, R. 2024. Tieto ihmisen jälkeen. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.
- Elovirta, A. 2017. Vihreä – elämän ja kasvun väri. Teoksessa Heikkilä-Palo, L., Kaukio, V. & Sepänmaa, Y. (toim.) VIHREÄ PÄÄNSÄRKY! Taidetta siemenestä kompostiin. Helsinki: Maahenki Oy. 64–79.
- Gessert, G. 2010. Green Light: Toward an Art of Evolution. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Google Maps. 2025. Google LLC. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa https://www.google.com/maps/@60.4383149,22.2501487,215m/data=!3m1!1e3?entry=tту&_e p=EgoyMDI1MDUxNS4xIKXMDSoASAFQAw%3D%3D
- Gralinska-Toborek, A. 2024. Heterogenic nature of guerrilla gardening. Journal of Aesthetics & Culture. Vol. 16 (1), 2421577. Viitattu 17.5.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.1080/20004214.2024.2421577>
- Green Guerillas. 2025. Our history. Green Guerillas. Viitattu 1.4.2025. Saatavissa <https://www.greenguerillas.org/history>
- Haga, N. & Warg, E. (toim.). 2020. SIMKA. Stockholm: Bokförlaget Faethon.
- HAM Helsingin taidemuseo a. Early One Morning, Eternity Sculpture. Taiteilija Jacob Dahlgren. HAM Helsingin taidemuseo. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.hamhelsinki.fi/veistos/early-one-morning-eternity-sculpture/>
- HAM Helsingin taidemuseo b. Sateenkaarikynä. Taiteilija Elina Autio. HAM Helsingin taidemuseo. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.hamhelsinki.fi/veistos/sateenkaarikyna/>
- HAM Helsinki Biennaali. 2021. Teemu Lehmusruus. HAM Helsinki Biennaali. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://helsinkibiennaali.fi/taiteilija/teemu-lehmusruus/>
- Hannula, M. 2004. Nykyaiteen harharetket: kommunikaatioprosessi valkoisen kuution ulkopuolella. Helsinki: Kuvataideakatemia.

Helsingin yliopisto. 2021. Kaupungit tarvitsevat yhdistelmän erilaisia ratkaisuja pystyäkseen sopeutumaan ilmastonmuutokseen. Helsingin yliopisto. Viitattu 19.5.2025. Saatavissa <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/tulevaisuuden-kaupunki/kaupungit-tarvitsevat-yhdistelman-erilaisia-ratkaisuja-pystyakseen-sopeutumaan-ilmastonmuutokseen>

Houze, R. 2017. *New Mythologies in Design and Culture: Reading Signs and Symbols in the Visual Landscape*. eBook. London: Bloomsbury Publishing. Bloomsbury Visual Arts.

Ilveskorpi, S. 2020. Valokuva kenttätyövaiheesta.

Jan-Erik Andersson. Pehr Kalm Revival. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.anderssonart.com/pehr-kalm-revival/>

Johansson, H. 2004. MAATAIDETTA JÄLJITTÄMÄSSÄ. Luonnon ja läsnäolon kirjoitusta suomalaisessa nykyaikaisessa taiteessa 1970–1995. Helsinki: LIKE.

Johnson, E. 2023. *Hügelkultur is Heating Up*. Minnesota State Horticultural Society. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://northerngardener.org/hugelkultur-is-heating-up/>

Julkinentaide.fi. 2022. Julkisen taiteen teokset, palkkiot ja prosessit 2021. Yhteenveto kyselytulokista. Helsinki: Julkinentaide.fi. Pdf-julkaisu. Saatavissa https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2022-05/Julkinen%20taide_Yhteenveto_Julkaistavaksi.pdf

Julkinentaide.fi. 2025. Julkisen taiteen sanasto | Julkinen taide. Julkinentaide.fi. Viitattu 16.4.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/julkisen-taiteen-sanasto>

Kaarinan kaupunki. Taidehankinnat ja julkinen taide. Kaarinan kaupunki. Saatavissa <https://kaarina.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuripalvelut/taidehankinnat-ja-julkinen-taide>

Kaihovaara, R. 2012. Riippumaton puutarha. Teollisen ruoantuotannon romahdus ja permakulttuurin perusteet. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.

Kaitavuori, K. 2018. *Kaija Kaitavuori Art of Engagement: Audience Participation and Contemporary Art*. eBook. London: I.B. Tauris & Co. Ltd. EBSCOhost.

Kanttonen, L. 2005. TELTTA. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Helsinki: LIKE.

Kokkonen, T. 2020. Kun emme tiedä. Keskustelemassa ”meitä” uusiksi: lajienväliset esitykset ja esitystaiteen rooli ekokriisien aikakaudella. Teoksessa Lummaa, K & Rojola, L. (toim.) *Posthumanismi*. Turku. Eetos-julkaisuja. 179–210. Pdf-julkaisu. Viitattu 29.4.2025. Saatavissa <https://eetos.org/wp-content/uploads/2020/04/9789527385012-posthumanismi.pdf>

Korpela, S. 2025. Turun julkisen taiteen eko-opas. WAM Turun kaupungin taidemuseo. Turun kaupungin julkaisu. Pdf-julkaisu. Viitattu 23.5.2025. Saatavissa <https://wam.fi/wp-content/uploads/sites/2/2025/05/Turun-julkisen-taiteen-eko-opas.pdf>

Kunsthalle Bratislava a. Egle Oddo: Evolutionary Garden and Performative Habitat. Kunsthalle Bratislava. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://kunsthallebratislava.sk/en/program/egle-oddo-evolutionary-garden-and-performative-habitat/>

Kunsthalle Bratislava b. A PLANT. Kunsthalle Bratislava. Viitattu 11.3.2025. Saatavissa <https://kunsthallebratislava.sk/en/program/a-plant-year-round-programme-of-kunsthalle-bratislava/>

- Kunstmuseum Brandts. 2023. Carlos Amoraes - Black Cloud. Kunstmuseum Brandts. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://brandts.dk/udstillinger/carlos-amorales/>
- LAB-ammattikorkeakoulu. 2025. Kuvataiteilija (ylempi AMK), kuvataide, verkko-opinnot, 60 op — Verkkokampus. LAB-ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.5.2025. Saatavissa <https://lab.fi/fi/koulutus/kuvataiteilija-ylempi-amk-kuvataide-verkko-opinnot-60-op>
- Lacy, S. 1995. INTRODUCTION. Cultural Pilgrimages and Metaphoric Journeys. Teoksessa Lacy, S. (toim.) MAPPING THE TERRAIN New Genre Public Art. eBook. Seattle, Washington: Bay Press. 19–20. Internet Archive Books.
- Lange, C. 2012. In Focus: Pilvi Takala. Frieze. (147). Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.frieze.com/article/focus-pilvi-takala>
- Lecklin, J. 2018. Esitettyä aitoutta. Osallistavasta taiteesta ja sen etiikasta. Helsinki: Taideyliopiston Kuvataideakatemia.
- Lummaa, K. & Rojola, L. 2020. Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa Lummaa, K. & Rojola, L. (toim.) Posthumanismi. Turku: Eetos. Eetos-julkaisuja. 13–32. Pdf-julkaisu. Viitattu 29.4.2025. Saatavissa <https://eetos.org/wp-content/uploads/2020/04/9789527385012-post-humanismi.pdf>
- Malin, S. 2025. Valokuva opinnäytetyön esillepanosta.
- Marder, M. 2013. Plant-Thinking : A Philosophy of Vegetal Life. eBook. New York: Columbia University Press. Viitattu 28.4.2025. EBSCOhost.
- McCauley, D.J. 2021. Urban Agriculture Combats Food Insecurity, Builds Community. AGU. Viitattu 1.4.2025. Saatavissa <https://eos.org/articles/urban-agriculture-combats-food-insecurity-builds-community>
- Nykytaiteen museo Kiasma. 2025. Nykytaiteen sanasto. Nykytaiteen museo Kiasma. Viitattu 19.4.2025. Saatavissa <https://kiasma.fi/nykytaiteen-sanasto/>
- Orenius, O. 2019. Teoskuva.
- Peijari, M.-J. 2023. Kestävä Kupittaa. Siirtolapuutarhan arvo ja merkitys 2020-luvun kaupunkitilassa. LAB-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö, Insinööri (YAMK), Kestävä kaupunkiympäristö. Viitattu 1.5.2025.
- Pohjoinen permakulttuuri. 2011. Hügelkultur – kohopenkkien tuolla puolen. Pohjoinen permakulttuuri. Blogi. Viitattu 2.3.2025. Saatavissa <https://pohjoinenpermakulttuuri.wordpress.com/2011/07/28/hugelkultur-kohopenkkien-tuolla-puolen/>
- Pollan, M. 2002. Halun kasvioppi – Maailma kasvin näkökulmasta. Helsinki: Green Spot.
- Publicart.ie. 2025. Patricia C Phillips | Definitions | Thinking | Public Art. Arts Council. Viitattu 13.4.2025. Saatavissa <https://publicart.ie/main/thinking/definitions/patricia-c-phillips/>
- Pulkkinen, M. (toim.). 2019. Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle. 2. painos. Helsinki: Suomen Taiteilijaseura. Pdf-julkaisu. Saatavissa https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Prosenttiperiaatteen_kasikirja_Taiteen_tilaajalle_2019.pdf

Reiff, J., Jungkunst, H.F., Mauser, K.M., Kappel, S., Regending, S., Rösch, V., Zaller, J.G. & Entling, M.H. 2024. Permaculture enhances carbon stocks, soil quality and biodiversity in Central Europe. *Communications Earth & Environment*. Vol. 5 (1), 1–14. Viitattu 26.2.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.1038/s43247-024-01405-8>

RICHARD LONG OFFICIAL. 2025a. Richard Long. RICHARD LONG OFFICIAL. Viitattu 1.5.2025. Saatavissa <http://www.richardlong.org/index.html>

RICHARD LONG OFFICIAL. 2025b. WALKING A CIRCLE IN MIST. RICHARD LONG OFFICIAL. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <http://www.richardlong.org/Sculptures/2011sculptures/circmist.html>

Rikkinen, A. & Perttula, E. (toim.). 2020. Rakennetaan yhdessä Ratkaisuja luovan suunnittelun käyttöön rakentamisessa. Helsinki: Ornamo ry. Pdf-julkaisu. Saatavissa <https://www.julkinen-taide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Rakennetaan-yhdessa-esite.pdf>

Rosenberg, M.B. 2011. NONVIOLENT COMMUNICATION: A LANGUAGE OF COMPASSION. Teoksessa *Transforming Terror: Remembering the Soul of the World*. eBook. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press. EBSCOhost.

Ruokamo, K. 2020. Biomassan pyrolysoinnin lopputuotteena syntyvä biohiili on mustaa kultaa. LAB-ammattikorkeakoulu. Blogi. Viitattu 8.5.2025. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/biomassan-pyrolysoinnin-lopputuotteena-syntyva-biohiili-on-mustaa-kultaa/>

Salomaa, M. 2025. Vaalit | Vantaalaiset poliitikot iloitsevat katutaiteesta, mutta harva tilaisi sitä verovaroilla. *Helsingin Sanomat*. Viitattu 13.4.2025. Saatavissa <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000011149647.html>

Sederholm, H. 2020. Bioart, Aesthetic and Ineffable Existence. Teoksessa Berger, E., Mäki-Reinikka, K., Oéilly, K. & Sederholm, H. (toim.) *Art as We Don't Know It*. Espoo: Aalto ARTS Books. 248–256.

Sepänmaa, Y. 2017. Maa vihertyy – Vihertaitteen ja -taitojen estetiikka. Teoksessa Heikkilä-Palo, L., Kaukio, V. & Sepänmaa, Y. (toim.) *VIHREÄ PÄÄNSÄRKY! Taidetta siemenestä kompostiin*. Helsinki: Maahenki Oy. 8–17.

Serlachius Residency. 2024. SUVI VEPSÄ & EGLE ODDO: NOTES FROM THE FIELD / MUISTIINPANOJA KENTÄLTÄ. Serlachius Residency. Viitattu 9.3.2025. Saatavissa <https://serlachius-residency.fi/suvivepsaegleoddo24/>

Shaffrey, C. 2018. *What Is Public Art*. Dublin: Irish Museum of Modern Art. Pdf-julkaisu. Viitattu 18.4.2025. Saatavissa <https://imma.ie/wp-content/uploads/2018/10/whatispublicart.pdf>

SIMKA. 2025a. About. SIMKA. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.simka.se/about>

SIMKA. 2025b. FRI TID | Projects. SIMKA. Viitattu 22.5.2025. Saatavissa <https://www.simka.se/projects/frktkd>

Suomisanakirja. 2025. Pintamaa. Suomisanakirja. Viitattu 26.2.2025. Saatavissa <https://www.suomisanakirja.fi/pintamaa>

Taideyliopisto. Taideasian tuntijan erikoistumiskoulutus, Julkinen taide (40 op) 2025-2026. Taideyliopisto. Viitattu 20.5.2025. Saatavissa <https://www.uniarts.fi/koulutusohjelmat/taideasian-tuntijan-erikoistumiskoulutus-julkinen-taide/>

Taiteen edistämiskeskus. 16.4.2021. Osallistumisen taide. Taiteen edistämiskeskus. Viitattu 21.4.2025. Podcast. Saatavissa <https://www.taike.fi/fi/podcastit/osallistumisen-taide>

Tate Gallery. 2025. Site-specific. Tate Gallery. Viitattu 19.4.2025. Saatavissa <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/s/site-specific>

Tiainen, V. 2022. Taideaktivismi ekokriisien ajassa. Espoo: Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Taiteen laitos. Opinnäytetyö. Viitattu 1.3.2025. Saatavissa <https://aalto-doc.aalto.fi/items/4a2a32e7-6f2a-4cdf-ba33-7d329ff10207>

Tieteen termipankki. 2025. Ympäristötieteet: pintamaa. Tieteen termipankki. Viitattu 25.2.2025. Saatavissa <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymp%C3%A4rist%C3%B6tieteet:pintamaa>

Turun ammattikorkeakoulu. 2023. Julkisen taideteoksen hiilijalanjälkilaskuri on julkaistu! Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.5.2025. Saatavissa <https://kiertotalouslabra.turkuamk.fi/uutiset/julkisen-taideteoksen-hiilijalanjalkilaskuri-on-julkaistu/>

Turun ammattikorkeakoulu. 2025. Julkisen taideteoksen ympäristölaskuri. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.5.2025. Saatavissa <https://kiertotalouslabra.turkuamk.fi/tyokaluja/julkisen-taideteoksen-ymparistolaskuri/>

United Nations. 2022. FAO warns 90 per cent of Earth's topsoil at risk by 2050 | UN News. United Nations. Viitattu 25.2.2025. Saatavissa <https://news.un.org/en/story/2022/07/1123462>

Vepsä, S. 2023. Egle Oddo: Evolutionary Gardens / Contemplation is already a very beautiful action. FlashArt.cz. Viitattu 7.3.2025. Saatavissa <https://flashart.cz/2023/07/25/egle-oddo-evolutionary-gardens-contemplation-is-already-a-very-beautiful-action/>

Vertical Garden Patrick Blanc. CAIXA FORUM, MADRID. Saatavissa <https://www.verticalgardenpatrickblanc.com/realisations/madrid/caixa-forum-madrid>

Yetisen, A.K., Davis, J., Coskun, A.F., Church, G.M. & Yun, S.H. 2015. Bioart. Trends in Biotechnology. Vol. 33 (12), 724–734. Viitattu 1.5.2025. Saatavissa [https://www.cell.com/trends/biotechnology/abstract/S0167-7799\(15\)00205-X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS016777991500205X%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/trends/biotechnology/abstract/S0167-7799(15)00205-X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS016777991500205X%3Fshowall%3Dtrue)

Liite 1. Taiteellinen opinnäytetyö: *Matojen riemukaari*

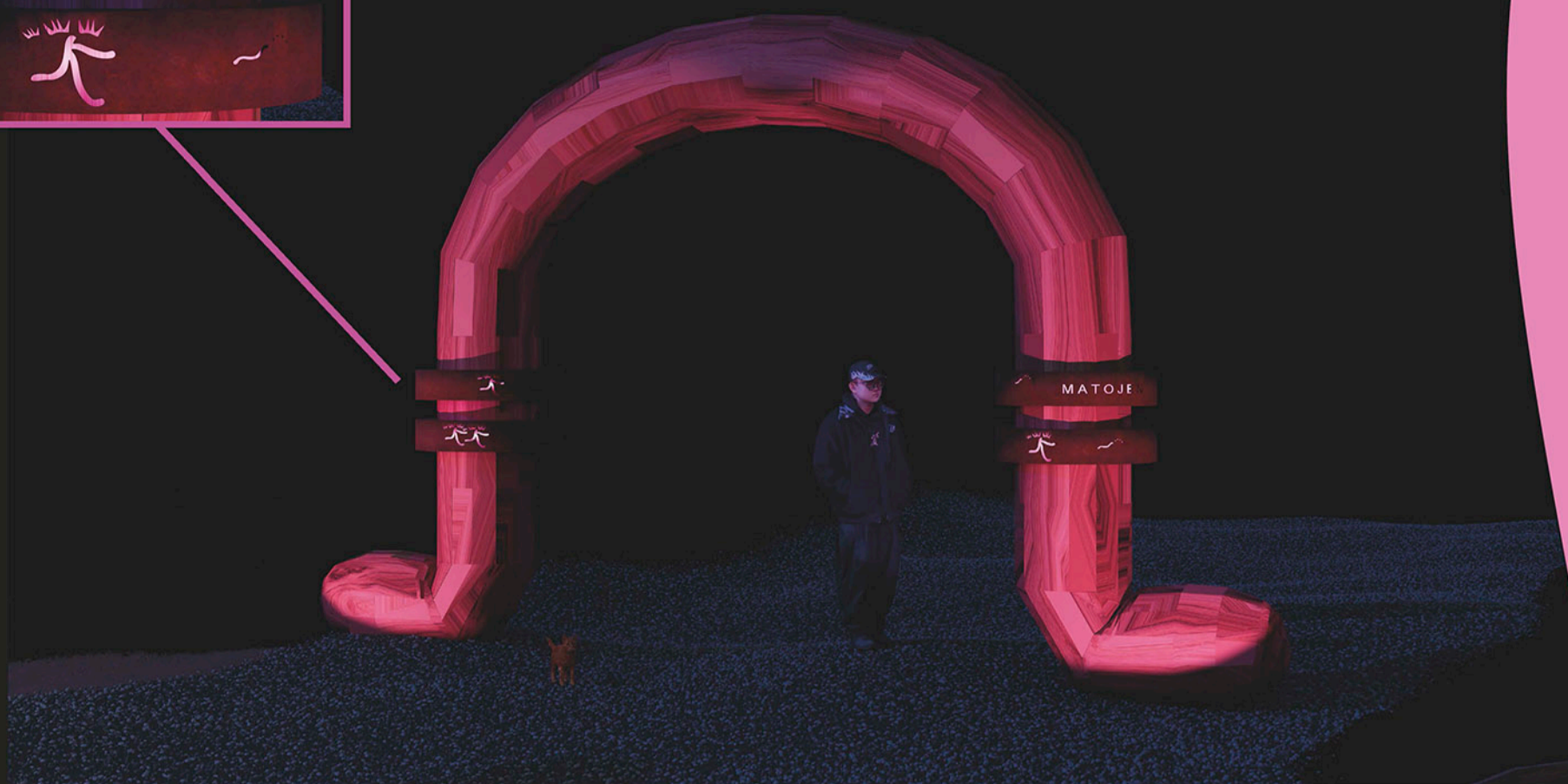
Liite 2. TOTEUTUNEET JULKISEN TAITEEN TEOKSET 2024–2025

Liite 3. TAIDEKILPAILUJEN KRITEERIT 2024–2025

MATOJEN RIEMUKAARI

– teos matojen kunniaksi Turkuun Viikkilänmäen puistoon

SARI TORVINEN 2025

TEOSIDEA

Teos koostuu kierrätyspuusta tehdystä matojen urotöitä juhlistavasta riemukaaresta ja kahdesta madon muotoisesta kohopenkistä, joissa kasvatetaan monivuotisia kasveja hyvinvoivassa permakulttuurisesti hoidetussa mullassa. Kohopenkeistä voi kerätä kasveja teetä varten tai napata mukaansa yrtejä. Kasvit ovat monivuotisia ja osin paikalta löytyviä luonnonvaraisia lajeja.

Yleisöllä on mahdollisuus osallistua kasvipenkien rakentamiseen, oppia samalla permakulttuurista viljelyä, nauttia sadosta ja jakaa omia kokemuksiaan kasvien kasvatuksesta. He voivat olla mukana pioneerikasvien istutuksessa keväällä ja monivuotisten kasvien istutuksessa syksyllä. Toiveeni on, että penkkien hoitaminen muuttuisi ajan mittaan yhteisölliseksi toiminnaksi. Viikkilänmäen puistossa on ennestään aktiivista kaupunkiviljelyä, joten tähän on hyvät mahdollisuudet. Puiston läheisyydessä on useampi päiväkotit ja viljelyyn pääsi tutustumaan pienestä pitäen.

Riemukaaren rungossa on valolaatikoita, joihin laserleikatut kuvat esittävät matojen saavutuksia. Madot muuttavat eloperäistä jätettä humukseksi ja neutraloivat maan happamuutta. Ne myös sulattavat pieniä kiviä, joista kasvit saavat ravinteita ja mineraaleja. Matojen käytäviä pitkin vesi ja ilma kulkevat kasveille. Ei mikään vähäpätöinen panos siis. *Charles Darwin* totesi lieroista: "Voidaan epäillä, onko muita eläimiä, joilla on ollut niin tärkeä osa maailman historiassa kuin nämä yksinkertaiset olennot." FAO:n mukaan² peitomaasta jopa 90% on vaarassa rapautua vuoteen 2050 mennessä. Nyt on siis aika pitää huolta ruokamullasta ja kiittää matoja.

Triumfikaaret esittelevät yleensä sotapäälliköiden ja hallitsijoiden mainetöitä reliefin ja kirjoituksen ja niiden alta on voitu marssia juhlapäivinä. Viikkilänmäen puistossa kaari merkitsee taitekohdan maastossa ja on portti viljelyn maailmaan. Kohotan teoksessa madot ansaitsemaansa arvoon, sillä ilman niitä olisimme hukassa. Samalla toislaajiset – madot, lukuisat pieneliöt, sienet ja kasvit, ovat teoksen tekijöitä. Niiden työ tapahtuu katsojan jalkojen alla maassa, kohopenkeissä ja pikkuhiljaa myös siinä, millaista kasvustoa puukaareen alkaa ilmestyä.

Puuosat näyttävät päivällä lämpimän ruskeilta. Valolaatitot on tehty ruosteenvärisestä corten-teräksestä ja ne muistuttavat matojen juomuja ja paksuuntumia. Yöllä teoksen luonne muuttuu: Valolaatikoihin leikatut kuvat loistavat kirkkaan pinkkinä ja riemukaari on valaistu niin ikään voimakkaan pinkillä valolla. Madon yöhäbitus on vaaleanpunainen "sarjakuvamato".

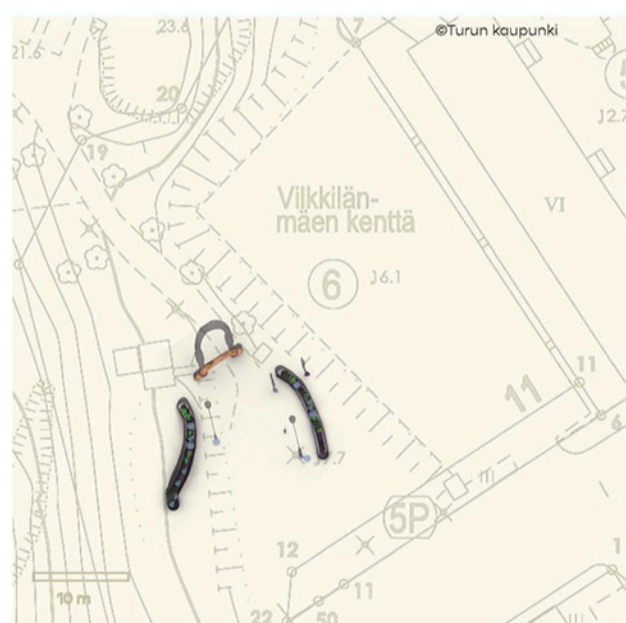
Kasvatuslaatitot ovat havainnekuussa 1 x 10 m ja noin 50 cm korkeita. Niiden kokoa ja muotoa voi muokata ympäristöön sopivaksi. Lopullisen teoksen puumateriaalin tuntu on kuluneempi ja epäsuorin kuin havainnekuussa.

¹ <https://www.nyplora/blog/2019/04/19/earthworms-darwins-last-manuscript>

² <https://news.un.org/en/story/2022/07/1123462>

SIJOITTELU ALUEELLA

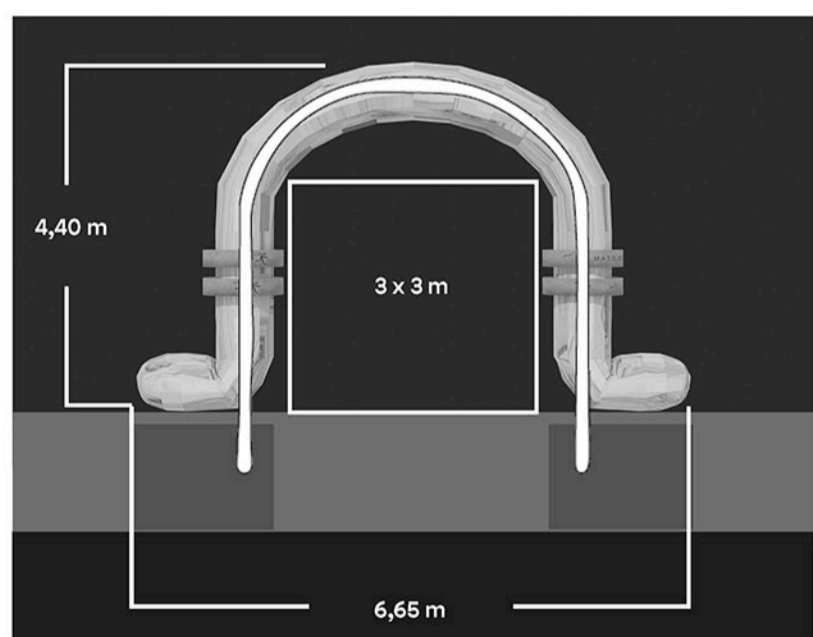
KASVEJA esimerkiksi:

mansikka
suolaheinä
siankärsämä

timjami
poimulehti
nokkonen

KAAREN PERUSTUKSET JA MITAT

Metallirunko kiinnittyy maassa betonianturuihin. Teoksen sisään asennetaan kotelo valojen sähköliitäntänneille. Kaaren alle jää 3 x 3 m tila, josta esim. huoltoajoneuvot voivat kulkea.

PERMAKULTTUURISTA

Permakulttuurin idea on, että kasvatustapa pitää huolta maan hyvinvoinnista, mikä takaa ravinteikkaan mullan kasveille. Lajivalkoima ja sijoittelu taas huolehtivat siitä, että kasvit tukevat toisiaan ja pärjäävät veden ja lannoituksen puolesta omillaan noin viiden vuoden jälkeen, kun kasvusto on vakautunut.

Tämän puolesta laatitot voivat olla paikallaan niin pitkään kuin halutaan. Kun riemukaari on teoksena tullut tiensä päähän, voi laatikoita muokata millaiseksi haluaa ja kasveja hoitaa ahkerasti tai ei lainkaan. Kasvimaan voi antaa tuottaa sataa sukupolvelle toisen jälkeen tai sen voi hävittää.

Kasvipenkien rakennuksessa sovelletaan harjuviljelyä (hügelkultur), pieni-muotoisempaa tosin. Maahan upotetaan puuta, risua ja nurmea ja sen päälle tulee hyvää multaa. Madot ystävineen aloittavat toimintansa ja antavat kasveille ravinteikkaan kasvualustan. Samalla maatuva puu ja kumpu-muoto tuottavat lämpimän mikroilmaston.

ALUSTAVA BUDJETTI

MATERIAALIT puutavara, kiinnitystarvikkeet, pintakäsittely, multa, puutarhatyökälyt, pakkausmateriaalit	5900
VUOKRAT hallitila työskentelyyn 3 kk, nostin, materiaalikuljetusten autovuokra	3000
OSTOPALVELUT *) teoskuljetus ja nosto lujuslaskelmat ja -piirrokset konsultointi: metallityöt, puutarhuri valaisu ja sähkötyöt kaari: runko ja puutyöt puutarhityöt valolaatit: laserleikkaus, materiaalit ja kokoonpano assistentti (mm. työpajat)	33 700
VAKUUTUKSET kuljetusvakuutus, yleisötapahtumien vastuuvakuutus	500
ENNALTA ARVAAMATTOMAT KULUT 10%	6110
TAITEILIJAPALKKIO teoksen ideointi, työn koordinointi ja valvominen, toteutukseen osallistuminen	18 000
yhteensä alv 0%	67 210 €

Lisäksi perustukset, asennus, luvat, huolto ja tiedot tilaajan kustantamana.

*) hinta-arviot:
metallityöt, konsultointi: Metallipro oy
valaisu: Sun Effects oy
valolaatit: Metallipro oy, Mikton Metali oy & Pleksi.fi
teoskuljetus ja nosto: Fine Art Logistics FINLAND

HIILIJALANJÄLKI

Julkisen taideteoksen hiilijalanjälkilaskuri, versio 1.0

Teoksen valmistamisen päästöt: Materiaalit 1170,4 / Energia 0,7 / Matkustaminen ja kuljetukset 3,5 / Muut prosessit 0,5 >>> **YHTEENSÄ 1175,1 kg CO2e**
Laskin metallirungon materiaalin uutena. Pääosa puutavarasta on laskettu kierrätysmateriaalina. Lisäksi tulee perustusten ja valaisun hiilijalanjälki.

TEKNISET TIEDOT

Puu on pintakäsittely tervan ja pellavaöljyn seoksella, joka antaa teokselle lämpimän vaaleanruskean sävyn ja samalla suojaa sitä. Maata koskettavat osat tehdään hiilletystä hukkapuusta. Hiilletty puu ei sisällä ravinteita, minkä vuoksi lahottajat eivät ole siitä kiinnostuneita.

Teoskokonaisuuden materiaalit on valtaosin valittu kierrätysmateriaaleista. Rungon ja valolaatikoiden metalli pyritään löytämään teollisuuden ylijäämä materiaaleista ja puutavara kierrätyspuusta. Perustuksessa käytetään vähähiilistä betonia.

Riemukaari kestävä aikaa vähintään viisi vuotta ja pienellä hoidolla todennäköisesti toiset viisi lisää. Kaaren sisällä on metallinen runko, jonka tapit kiinnittyvät betonianturuihin maassa. Rungon päällä olevassa puukerrossa on metallipantaja, jolla puuta saadaan kiinnitettyä toisiinsa lujasti.

Teoksen estetiikka on sellainen, että paikkailut siellä töällä eivät haittaa – onhan teoksessa muutenkin käytetty erinäköisiä puunkappaleita. Pintakäsittely haalistuu ajan myötä ja teoksen voi viiden vuoden jälkeen pestä ja pintakäsittellä uudelleen. Teoksen valaisinten pitäisi kestää reilut 10 vuotta. Kasvatuslaatikoita voi korjailia samalla tavalla huolettomasti, jos talven lumimassat ovat painaneet niitä tai maa on elänyt.

Teoksen lähellä tulee olla sähkökaappi valojen asentamista varten. Kastelun tekia olisi hyvä voida kerätä sadevettä, varsinkin ellei lähellä ole käytettävissä vesihanca. Riemukaaren valaisu on huokeampi toteuttaa, jos valot saa asennettua kaarta korkeammalle jonkin matkan päähän. Muussa tapauksessa ne voi asentaa maantasoon.

HUOLTO JA ELINKAARI

kastelu: puutarhuri, painottuen ensimmäiseen vuoteen
teoksen puuosat: halutessa pesu ja uusi tervaus 5 v. jäl-keen, mahdollisesti pienet korjailua
puuosien kestävyys 7-10 v. (arvio: kuvanveistäjä Jaakko Pernu)
valaisinten käyttöikä +10 v.

Liite 2

TOTEUTUNEET JULKISEN TAITEEN TEOKSET 2024–2025

Taulukko 1: OTOS

taiteilija, teoksen nimi	kohde	teoskuvaus	teema/inspiraatio	sijoituspaikka	teostyyppi	kaksiulotteinen	kolmiulotteinen	muu muoto
1. Camilla Vuorenmaa: <i>Kaikki mitä tahdon</i>	Lagmansgårdenin koulukoti, Pietarsaari	toteutettu puulevyille, abstrakteja ja esittäviä elementtejä, värikäs	lintu, urheiluvaatteiden värit ja liikkeen tuntu	sisätila	maalaus ja puukaiverrus	x		
2. Maisa Majakka: <i>Juokse, villi lapsi!</i>	Ruutanan uusi koulu, Kangasala	värikkäitä ja esittäviä elementtejä, keraaminen, yksityiskohtainen	lapsuuden kokemusmaailmaan kuuluvat vapauden, kiireettömyyden ja omaan tekemiseen keskittymisen kokemukset	sisätila	keraaminen teoskokonaisuus: veistokset, reliefit, laatat		x	
3. Jaakko Niemelä: <i>Living Green</i>	Vehkala, Vantaa	kestollinen valoteos, jossa luonnonmuotoja, voimakas väri, perforoitu kuva	luonto ja kasvien läpi siivilöityvä valo	ulkotila	valoteos ja perforoitu julkisivumateriaali	x		x (valo)
4. Jaakko Niemelä ja Pasi Rauhala: <i>Pulssi</i>	Savilahden liikunta- ja tapahtumakeskus, Kuopio	pyöreät metalliosat ja kestollinen, kausittain muuntuva valoteos kallioseinämissä sekä osallistava rummutuselementti, paikkasidonnainen, värikäs	liike, pelaaminen ja pallot	ulkotila	valoteos, reliefipinta, ääni, osallistavuus		x	xxx (valo, ääni, osallistavuus)
5. Baptiste Debombourge: <i>In motion</i>	Aalto-yliopiston kampus, Espoo	teräksinen reliefi, aaltomaisia esittäviä luonnonmuotoja, kepeä muotokieli	peilimäinen materiaali, vuorovaikutus rakennuksen ulko- ja sisätilojen välille	ulkotila ja sisätila	reliefi		x	
6. Maija Luutonen: <i>Enta</i>	Aalto-yliopiston kampus, Espoo	paikkasidonnainen, abstrakteja kuvioita, selkeä, värikäs	muistin kapasiteetin haastaminen, inspiraationa aivotutkimus	sisätila	maalaussarja	x		

7. Wilma Hurskainen, Noora Sandgren, Jari Silomäki, Maija Tammi, Saana Wang ja Sheung Yi	Aalto-yliopiston kampus, Espoo	kuratoitu kokoelma kuuden taiteilijan valokuvataidetta (ei muuta tietoa)	(ei kuvausta)	sisätila	valokuvakokoelma	x		
8. Tuomas Korkalo: <i>Kaikki virtaa!</i>	Valajaskosken voimalaitos, Rovaniemi	alumiinikomposiitista leikatut maalatut kuvat julkisivussa, abstraktit muodot, selkeä, pehmeät värit	virtaavan joen pehmeitä muotoja ja iltataivaan värejä vastapainona rakennuksen kulmikkuudelle, "samaa virtaan ei voi astua kahdesti"	ulkotila	kaksiulotteinen teos julkisivussa	x		
9. Virpi Kanto: <i>Lintukoto (Shangri-La)</i>	Valteri-koulu Mäntykangas, Kuopio	värikkäitä hahmoja, betonia, yksityiskohtainen	vilpittömyys, lapsuuden ja nuoruuden ilo ja riemu	ulkotila	veistoskokonaisuus		x	
10. Tiina Laasonen: <i>Ilma, jota hengitän</i>	Snellman-sali, Kokkola	abstrakti, vaalea, kepeä, selkeä muotokieli, puumateriaali	luonnon ja puhtaan ilman merkitys, kuvaa sisään- ja uloshengitystä	sisätila	tilateos		x	
11. Komugi Ando & Teemu Salonen: <i>Torille!</i>	Vaasanpuistikko, Helsinki	värikäs, esittäviä elementtejä, pronssi, betoni ja lasikuitu, yksityiskohtainen	inspiroinut klassisesta veistospuistosta, unimaailmasta ja markkinahumusta	ulkotila	veistoskokonaisuus		x	
12. Vesa-Pekka Rannikko: <i>Heimo</i>	Pilskeen hulevesiallas, Kivisillan asuinalue, Kerava	mukana valoelementti, esittäviä kuva-aiheita, siro/kepeä muotokieli, yksityiskohtainen, metallia	ympäriävän luonnon kasvisto, eläimistö ja maisema	ulkotila	veistos, valo		x	x
13. Eeva-Mari Haikala: <i>Tarinaranta</i>	eri puolilla kaupunkia, Lappeenranta	painetut tekstit messinkilaatoilla, osallistava, paikkasidonnainen, niukka muotokieli	osallistavassa prosessissa kerätyt tarinat ja muistot	ulkotila	paikkasidonnainen tekstipohjainen katsojia aktivoiva teossarja	x		xxx (paikkasidonnaisuus, osallistavuus, teksti)
14. HC Berg: <i>Järvenhaltija</i>	Mannilantien ja Helsingintien risteyksen	värikäs, esittävä aihe, metallia	nuoren ihmisen matka aikuisuuteen	ulkotila	veistos		x	

	liikenneympyrä, Järvenpää							
--	------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Otos koskee Julkinentaide.fi (Julkinentaide.fi 2025d) sivuillaan ilmoittamia toteutuneita ja paikalleen sijoitettuja julkisia teoksia aikavälillä toukokuu 2024–huhtikuu 2025. Aalto-yliopiston kampukselle ilmoitettiin lisäksi valitun Laura Könösen kiviveistokset. Ne kuitenkin asennetaan vasta myöhemmin, joten jätin ne pois toteutuneiden teosten tarkastelusta. Tekijän ja teoksen nimi, sijoituspaikka sekä teoksen teema/inspiraatio on poimittu suoraan Julkinentaide.fi -sivuston uutisista. Teoskuvaus ja teoksen muodon määrittely ovat omaa tulkintaani sen pohjalta, mitä piirteitä havaitsen teoksen dokumentaatiokuvista samalla sivustolla. Emmin teosten 3. ja 13. kohdalla, voinko luokitella ne myös kaksikulotteisiksi. Päädyin tekemään näin, sillä suuri osa niiden kuvallisuudesta toteutuu kaksikulotteisella pinnalla.

Taulukko 2: OTOKSEN TEOSKUVAUKSESSA MAINITUT PIIRTEET

MAINITTUJEN PIIRTEIDEN MÄÄRÄ	9 kpl	6 kpl	4 kpl	3 kpl	2 kpl	1 kpl
PIIRRE	-värikkäitä /voimakasvärisiä elementtejä	-käytetty metallia -esittäviä elementtejä	-abstrakteja elementtejä -kepeä/pehmeä vaikutelma -yksityiskohtainen -selkeä/niukka muotokieli	-käytetty maalausta -valoelementti -paikkasidonnainen	-luonnonmuotoja -osallistavia elementtejä -kestollinen elementti -käytetty puuta -käytetty betonia	-äänellinen elementti -käytetty lasikuitua -käytetty keramiikkaa -käytetty valokuvaa -käytetty puukaiverrusta -käytetty tekstiä -käytetty painotekniikoita -käytetty perforointia

Merkitsin taulukossa 1 teoskuvaus-sarakkeessa mainitut piirteet PIIRRE-otsikkoriville ja mainintojen määrän otsikkoriville MAINITTUJEN PIIRTEIDEN MÄÄRÄ.

Lähteet

Julkinentaide.fi. 2024a. Lappeenrannassa uutta julkista taidetta: Eeva-Mari Haikalan Tarinaranta. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/lappeenrannassa-utta-julkista-taidetta-eeva-mari-haikalan-tarinaranta>

Julkinentaide.fi. 2024b. Järvenpäässä uutta julkista taidetta: Järvenhaltija-veistos nousi keskeiselle paikalle. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/jarvenpaassa-utta-julkista-taidetta-jarvenhaltija-veistos-nousi-keskeiselle-paikalle>

Julkinentaide.fi. 2024c. Pulssi-valotaideteos julkistettu Kuopiossa. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/pulssi-valotaideteos-julkistettu-kuopiossa>

Julkinentaide.fi. 2024d. Taideteos voimalaitokseen Valajaskoskella. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/taideteos-voimalaitokseen-valajaskoskella>

Julkinentaide.fi. 2024e. Uutta julkista taidetta Aalto-yliopiston kampuksella Espoossa. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/uutta-julkista-taidetta-aalto-yliopiston-kampuksella-espoossa>

Julkinentaide.fi. 2024f. Uutta julkista taidetta Tiina Laasoselta Kokkolan Snellman-salin yhteyteen. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/uutta-julkista-taidetta-tiina-laasoselta-kokkolan-snellman-salin-yhteyteen>

Julkinentaide.fi. 2024g. Vaasanpuistikon Torille!-teoskokonaisuus on valmistunut. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/vaasanpuistikon-torille-teoskokonaisuus-valmistunut>

Julkinentaide.fi. 2024h. Vesa-Pekka Rannikon Heimo-teos nousi Keravan Kivisillan asuinalueelle. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/vesa-pekka-rannikon-heimo-teos-nousi-keravan-kivisillan-asuinalueelle>

Julkinentaide.fi. 2024i. Virpi Kannon leikkisä veistoskokonaisuus on valmistunut Valteri-koulu Mäntykankaaseen. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/virpi-kannon-leikkisa-veistoskokonaisuus-valmistunut-valteri-koulu-mantykankaaseen>

Julkinentaide.fi. 2025a. Camilla Vuorenmaan teoskokonaisuus Kaikki mitä tahdon tuo liikkeen tuntua Lagmansgårdenin koulukotiin. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/camilla-vuorenmaan-teoskokonaisuus-kaikki-mita-tahdon-tuo-liikkeen-tuntua-lagmansgardenin>

Julkinentaide.fi. 2025b. Jaakko Niemelän valoteos Vantaalle: "vehreää luontotunnelmaa betonikaupunkiin". Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/jaakko-niemelan-valoteos-vantaalle-vehreaa-luontotunnelmaa-betonikaupunkiin>

Julkinentaide.fi. 2025c. Maisa Majakan teoskokonaisuus valmistunut Kangasalan Ruutanan uuteen kouluun. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/maisa-majakan-teoskokonaisuus-valmistunut-kangasalan-ruutanan-uuteen-kouluun>

Julkinentaide.fi. 2025d. Uutiset | Julkinen taide. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/uutiset>

Liite 3

TAIDEKILPAILUJEN KRITERIT 2024–2025

Aineistona Julkinentaide.fi (Julkinentaide.fi 2025a) sivuillaan ilmoittamat kohteet aikavälillä toukokuu 2024–huhtikuu 2025. Kaikkiaan 12 hakuilmoitusta, joissa haettiin yhteensä 14:ää teosta.

Merkitsen taulukossa 1. ilmoitetut haut järjestysnumeroin. Käytän samoja numeroita taulukoissa 2.–5. viittaamaan mihin hakuihin eri kriteerit ja optiot liittyvät. Hakemusten kriteerit ovat välillä tulkinnanvaraisia ja päädyin esittämään ilmaiset taulukoissa sellaisenaan, jolloin lukija voi pohtia luokittelua myös itse. Suhteutan esiintyvien kriteerien määrän teoshakujen määrään, en teosmäärään. Kahdessa haussa haettiin samalla kertaa useampaa työtä.

Taulukko 1: OTOS

	hakutyyppi	kohde	paikkakunta	toteutus- budjetti	teoksia
1.	Avoin portfoliohaku	Västra skolan -taidehanke	Pietarsaari	60 000 € alv 0 %	1
2.	Avoin portfoliohaku	Kaurialan urheilukentän taideteos	Hämeenlinna	50 000 € alv 0 %	1
3.	Avoin portfoliohaku	Uusi päiväkot	Loviisa	120 000 € alv 0 %	2
4.	Avoin portfoliohaku	Turun Sataman yhteisterminaal	Turku	150 000 € alv 0 %	1
5.	Yleinen taidekilpailu, anonyymi	Pääpoliisiaseman ja vankilan uudisrakennus	Oulu	100 000 € alv 0 %	1
6.	Avoin taidekilpailu, anonyymi	Euroopan metsäpääkaupunkiteos Joensuun torille	Joensuu	150 000 €, sis. alv	1
7.	Avoin portfoliohaku	Kangasalan torin julkinen taideteos	Kangasala	100 000 € alv 0 %	1
8.	Avoin portfoliohaku	Tenetin yläkoulu	Sotkamo	50 000 € alv 0 %	1
9. *)	Kaksi avointa portfoliohakua	Tampereen ratikan uusi pysäkki	Tampere	budjettia ei enää esillä	2
10.	Avoin portfoliohaku	Tehtaanpuiston puutalot	Porvoo	48 000 € alv 0 %	1
11.	Avoin portfoliohaku	Saikan alue	Lempäälä	100 000 € sis. alv	1
12.	Avoin kansallinen yleinen taidekilpailu, anonyymi	Porvoon Taidetehtaan rantakortteli	Porvoo	175 000 € alv 0 %	1

*) Netistä ei enää löydy täydellistä hakuilmoitusta, joten en voi kirjata tähän budjettia ja kaikkia kriteereitä. Tämä vääristää tuloksia jonkun verran.

Taulukko 2: TEOSKRITERIT OTOKSESSA

LAATU	Korkea taiteellinen laatu: esteettisesti korkeatasoinen 1, 2, 4, taiteellisesti korkeatasoinen 2, 4, 5 laadullisesti korkeatasoinen 1, painopisteenä tuore näkemys 2, taiteellinen näkemyksellisyys 6, on luova 1, omaperäinen 8, kiinnostava 8, innovatiivinen 12	7 teoshakua
	Korkea tekninen laatu: teknisesti korkeatasoinen 1, 2, 4 on toteutuskelpoinen 5, 6, on kestävä 2, 11, 12 on pitkäikäinen 7, 10, huomioi sääolosuhteet: 2, 4, 12, huomioi vuodenaikojen vaihtelun 12	9 teoshakua
	On kehityskelpoinen: 5, 7	2 teoshakua
KOHDE- JA YLEISÖSPESIFIT SEIKAT	Huomioi kohteen toiminnot ja yleisöt: ottaa huomioon paikan toiminnan luonteen 2, 3, 4, 5 ei aiheuta häiritsevää valoa 5, huomioi ulkotilan toiminnan, esim. skeittaus 4, ei häiritse toimintaa alueella 5, huomioi yleisön liikkumisen alueella 2, 4, 5, ihmisten viihtyvyys alueella 6, sopii torin tavoitteisiin 7, tyylin ja tekniikan soveltuvuus koulurakennukseen 8, soveltuvuus kohteeseen 9, luo merkityksellisiä kohtaamispaikkoja 9, ulkoliikuntapaikkojen yhteydessä oleva teos on toiminnallinen 11, lapsille ikätasoisesti sopiva 3, soveltuu monenlaisille katsojille 12	11 teoshakua
	On turvallinen: on turvallinen yleisölle / käyttäjille 2, 3, 5, 11, huomioi kohteen erityisturvallisuuseikat 5, ei vaikeuta palo- ja pelastustoimia 5	5 teoshakua
	Huomioi ympäristön / tilan / arkkitehtuurin: ottaa huomioon arkkitehtuurin 1, 2, 4, painopisteenä paikkasidonnaiset teokset 2, 5, ottaa huomioon alueen 1, 4, ottaa huomioon luonnon 1, sopii torin yleisilmeeseen ja erityispiirteisiin 7, näkemyksen, tyylin ja tekniikan soveltuvuus kohteeseen 11, kohteen mittasuhteet ja ympäristön huomioiva 12, katsotaan sekä lähietäisyydeltä että kauempaa 12	7 teoshakua
YLLÄPITO	Ylläpito on helppoa: helppo ylläpitää 1, 2, 4, 5, 12 helppo puhdistaa 1, huomioi ilkkivallan mahdollisuuden 2, 4, on huoltovapaa 10	7 teoshakua
	Ylläpito on kohtuuhintaista: kohtuulliset huolto- ja elinkaarikustannukset 2, 4, 5	3 teoshakua
TEEMA	Huomioi teeman: 3, 4, 6, 7 (rakennuksen nimi 3, kansainvälisyys 4, alueen kulttuurihistoria 4, ympäristö 4, ekologisuus 4, merellisyys 4, tekee kunniaa Euroopan metsäpääkaupungille ja maakunnan metsien merkitykselle 6, ilmentää paikan historiaa ja toimintaa 2, kulttuurihistoriallinen Kangasalan urkutehdas tai Kangasalan luonto 7)	4 teoshakua
ARVOT	Ekologinen kestävyys: 4, 5, 11, käyttää kierrätysmateriaaleja 11	3 teoshakua
	Saavutettavuus: 9	1 teoshaku

	Suhtautuu myönteisesti kohteen arvomaailmaan ja yhteiskunnalliseen tehtävään: 5	1 teoshaku
TEOKSEN LUONNE	On pysyvä teos: 2, 4, 5, 9, epäsuorasti ilmoitettuna myös 6, 1, 3, 7, 8, 10, 11, 12	12 teoshakua
	On määräaikainen teos: 9	1 teoshaku
	On veistos: 9	1 teoshaku
	On muraali: 9	1 teoshaku
	On osallistava: kohteen käyttäjät valmistus- ja käyttövaiheessa 3, opiskelijat lakittajina käyttövaiheessa 6, on toiminnallinen ja/tai vuorovaikutteinen 11	3 teoshakua
	On tunnistettava / erottuva / maamerkki/ näyttävä: 7, 6, 12	3 teoshakua
	Vahvistaa kohteen identiteettiä: 1, 4, 5, 9	4 teoshakua
	Vahvistaa yhteisöllisyyttä: 1	1 teoshakua
	On positiivinen: leikillinen 1, ilahduttaa 9	2 teoshakua
SIJOITUSPAIKKA	Sijoittuu ulos kentälle, torille, pihalle tms.: 1, 2, 4, 6, 7, 11	6 teoshakua
	Integroidaan rakennuksen ulkopintoihin: 3, 5, 9, 10, 12	5 teoshakua
	Sisäseiniin asennettu: 3	1 teoshaku
	Osoittaa pääsisäänkäynnin: 1	1 teoshaku

	Sijoitus määritellään myöhemmin yhdessä: 11 (ulkona)	1 teoshaku
--	---	---------------

Taulukko 3: TEOKSIIN LIITTYVÄT OPTIOT OTOKSESSA

TEEMA	voi noudattaa teemoja ulkoilu ja ympäristö 1	1 teoshaku
YMPÄRISTÖ	voi olla tärkeä osa asuinalueen visuaalista ympäristöä 1 voi olla tärkeä osa lähellä kulkevia liikennereittejä 1	1 teoshaku
SIJAINTI, SIJOITTELU	teos voi olla yksi- tai moniosainen 1, 2, 4, 5, 11 voi levitä kohteen eri puolille 3, 10 voi ehdottaa muutakin kuin ensisijaista sijoituskohdetta 9	8 teoshakua
VALAISTUS	valaistus voi luoda turvallisuutta ja viihtyisyyttä iltaisin ja talviaikaan 1 valaistus voi olla osa teosta 4, 10, 11	4 teoshakua
MATERIAALIT, MENETELMÄT	voi olla toteutettu eri menetelmin 5 kaikki kohteeseen sopivat pitkäikäiset ja huoltovapaat materiaalit ovat mahdollisia 10	2 teoshakua

Taulukko 4: TAITEILIJAKRITEERIT OTOKSESSA

AMMATTIMAISSUUS	haku on ammattitaiteilijoille ja taiteellisille työryhmille 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12 ryhmässä on vähintään yksi ammattitaiteilija 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12 aktiivinen ja ammattimainen näyttely- tai muu taiteellinen toiminta 10, 11 Suomessa tai ulkomailla suoritettu taidealan ammattitutkinto 10, 11 tutkinnon voi korvata jonkin valtakunnallisen taiteilijaliiton jäsenyys 10	11 teoshakua
-----------------	--	-----------------

	työryhmän jäsenillä taiteelliseen työskentelyyn soveltuva koulutus ja/tai aktiivinen ja ammattimainen toiminta alalla 1, 8	
TYÖSKENTELY SUOMESSA	taiteilijat työskentelevät Suomessa 2, 3, 6, 7, 10, 11, 12	7 teoshakua
EU-KANSALAISSUUS TAI ASUMINEN SUOMESSA	Kilpailu on yleinen ja avoin kansainvälinen taidekilpailu kaikille Euroopan Unionin kansalaisille ja Suomessa asuville ei-EU-kansalaisille, joihin ei kohdistu kansainvälisiä pakotteita. 5 (anonyymi kilpailu ei vaadi suoraan taiteilijastatusta)	1 teoshaku
KOKEMUS JULKISESTA TAITEESTA	arvioinnissa huomioidaan aikaisempi kokemus julkisesta taiteesta 1, 2, 4, 7, 10 arvioinnissa huomioidaan aikaisempi kokemus pysyvistä julkisesta taiteesta 8 teosesimerkkejä teoksista osana rakennettua ympäristöä tai sellaiseen soveltuvia 8 aikaisempaa kokemusta vastaavista kohteista koulu 8 aikaisempaa kokemusta katutaiteesta 9 aikaisempaa kokemusta muraalien maalauksesta 9	7 teoshakua
MUU AIKAISEMPI (TAIDE)TYÖSKENTELY-KOKEMUS	aikaisempaa kokemusta teoksen toteuttamisesta suurelle pinnalle 9 aikaisempaa kokemusta käyttäjäryhmien huomioimisesta 11	2 teoshakua
TAITEELLINEN TASO	arvioinnissa huomioidaan taiteellisen tuotannon taso 1, 2, 4, 7, 10, 11 tekijä on kiinnostava 2, 4	6 teoshakua
SOPII HANKKEESEEN	arvioinnissa huomioidaan potentiaali tuottaa kohteeseen soveltuva teos 1, 2, 4, 7, 10, 11 tekijä sopii hankkeeseen 2, 4	6 teoshakua
PROJEKTINHALLINTA	kyky toteuttaa teos itsenäisesti ja sovitussa aikataulussa 1, 8, 11	3 teoshakua

TAITEILIJAN TAUSTA	taiteilijalla on kytkös Kainuuseen 8	1 teoshaku
YRITTÄJYYS	tulee olla y-tunnus 1, 3, 7, 8, 10 tulee kuulua ennakkoverorekisteriin 1, 3, 7, 8 tulee olla eläkevakuutus 1, 3, 7, 8, 10, hakemuksessa budjetti ilmoitettu alv 0 %: 2, 4, 5, 12 (Ei selviä löytämästäni materiaalista, edellytetäänkö yrittäjyyttä: 9, 11)	9 teoshakua

Taulukko 5: OPTIOT TAITEILIJOILLE OTOKSESSA

PALKKATYÖ	Jos taidehanke toteutetaan palkkatyönä, budjetti määritellään siten, että työn osuus eritellään erikseen 1	1 teoshaku
Y-TUNNUS	Ei edellytä omaa y-tunnusta 6 (Tulkintani: laskutus onnistuu esim. osuuskunnan kautta)	1 teoshaku

Lähteet:

Frei Zimmer. 2024a. AVOIN PORTFOLIOHAKU / KANGASALAN TORIN JULKINEN TAIDETEOS. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://freizimmer.fi/avoin-portfoliohaku-kangasalan-torin-julkinen-taideos/>

Frei Zimmer. 2024b. AVOIN PORTFOLIOHAKU / Porvoon Tehtaanpuiston puutalot. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://freizimmer.fi/avoin-portfoliohaku-porvoon-tehtaanpuiston-puutalot/>

Frei Zimmer. 2025. AVOIN PORTFOLIOHAKU / LOVIISAN PÄIVÄKOTI. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://freizimmer.fi/avoin-portfoliohaku-loviisan-paivakoti/>

Hämeenlinnan kaupunki Liikuntahallit. 2025. TAIDEHANKINTA. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.liikuntahallit.fi/taidehankinta/>

Asuntomessut Lempäälä. 2024. Saikan julkinen taide. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.lempaala.fi/asuntomessut2026/saikka-asuinalueena/saikan-julkinen-taide/>

Julkinentaide.fi. 2024a. Avoin portfoliohaku: Kangasalan torin julkinen taideteos (haku päättyy 29.11. klo 15). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/avoin-portfoliohaku-kangasalan-torin-julkinen-taideteos-haku-paatty-2911-klo-15>

Julkinentaide.fi. 2024b. Avoin Portfoliohaku / Porvoon Tehtaanpuiston puutalot (DL 10.6. klo 12). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/avoin-portfoliohaku-porvoon-tehtaanpuiston-puutalot-dl-106-klo-12>

Julkinentaide.fi. 2024c. Kaksi portfoliohaku Tampereen ratikan uudelle pysäkille – hakuaika 17.6. klo 12 saakka. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/kaksi-portfoliohaku-tampereen-ratikan-uudelle-pysakille-hakuaika-176-klo-12-saakka>

Julkinentaide.fi. 2024d. Portfoliohaku Lempäälän Saikan alueelle (DL 3.6.). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/portfoliohaku-lempaalan-saikan-alueelle-dl-36>

Julkinentaide.fi. 2024e. Sotkamon kunnan portfoliohaku julkisen tilan prosenttitaiteen toteuttamiseen Tenetin yläkoululle (DL 31.10. klo 16.00). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/sotkamon-kunnan-portfoliohaku-julkisen-tilan-prosenttitaiteen-toteuttamiseen-tenetin-ylakoululle-dl>

Julkinentaide.fi. 2025a. Arkisto | Julkinen taide. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/kalenteri/arkisto>

Julkinentaide.fi. 2025b. Avoin taidekilpailu: Euroopan metsäpääkaupunkiteos Joensuun torille (kilpailuaika 28.2.2025 asti). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/avoin-taidekilpailu-euroopan-metsapaakaupunkiteos-joensuun-torille-kilpailuaika-2822025-asti>

Julkinentaide.fi. 2025c. Avoin portfoliohaku: Västra skolan -taidehanke Pietarsaareissa (DL 31.3.). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/avoin-portfoliohaku-vastra-skolan-taidehanke-pietarsaareissa-dl-313>

Julkinentaide.fi. 2025d. Portfoliohaku Hämeenlinnan Kaurialan urheilukentän taideteoksesta (DL 2.4.) Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/portfoliohaku-hameenlinnan-kaurialan-urheilukenttan-taideteoksesta-dl-24>

Julkinentaide.fi. 2025e. Portfoliohaku: Loviisan uusi päiväkotiki (DL 3.3. klo 16.00). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/portfoliohaku-loviisan-uusi-paivakoti-dl-33-klo-1600>

Julkinentaide.fi. 2025f. Porvoon Taidetehtaan rantakorttelin taidekilpailu (kilpailuaika 25.4.2025 saakka). Viitattu 25.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/porvoon-taidetehtaan-rantakorttelin-taidekilpailu-kilpailuaika-2542025-saakka>

Julkinentaide.fi. 2025g. Turun Sataman yhteisterminaalin taiteen portfoliohaku (DL 23.2.) Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/turun-sataman-yhteisterminaalin-taiteen-portfoliohaku-dl-232>

Julkinentaide.fi. 2025h. Yleinen taidekilpailu Oulun pääpoliisiaseman ja vankilan uudisrakennukseen (DL 15.4.). Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.julkinentaide.fi/fi/yleinen-taidekilpailu-oulu-paapoliisiaseman-ja-vankilan-uudisrakennukseen-dl-154>

Pietarsaaren kaupunki. 2025. Julkisen taiteen portfoliohaku avautunut. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://pietarsaari.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/julkinen-taide/portfoliohaku>

Pohjois-Karjalan kauppakamari. Euroopan metsäpääkaupunki -taidekilpailu. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://pohjoiskarjalankauppakamari.fi/fi-fi/article/tiedote/avoin-taidekilpailu/1074/>

Port of Turku. 2025. Yhteisterminaalin taiteen portfoliohaku. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.portofturku.fi/ferry-terminal-turku/ftt- uutishuone/yhteisterminaalin-taiteen-portfoliohaku/>

Porvoon kaupunki. 2025. Porvoon Taidetehtaan rantakorttelin avoin taidekilpailu. Viitattu 25.5.2025. Saatavissa <https://www.porvoo.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/julkinen-taide-ja-taideohjelmat/porvoon-taidetehtaan-rantakorttelin-avoin-taidekilpailu/>

Sotkamon kunta. Viitattu 11.5.2024. Sotkamon kunnan portfoliohaku julkisen tilan prosenttitaiteen toteuttamiseen Tenetin yläkoululle. Saatavissa <https://www.sotkamo.fi/uutiset/sotkamon-kunnan-portfoliohaku-julkisen-tilan-prosenttitaiteen-toteuttamiseen-tenetin-ylakoululle/>

Tampereen Ratikka. 2025. Ratikan taide. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.tampereenratikka.fi/ratikan-taide/>

Valtion taideteostoimikunta. 2025. Yleinen taidekilpailu Oulun pääpoliisiaseman ja Oulun vankilan uudisrakennukseen 15.1.-15.4.2025. Viitattu 11.5.2025. Saatavissa <https://www.valtiontaideteostoimikunta.fi/Oulupoliisi-taidekilpailu/>